

Rasismi ja yhteiskunnallinen osallisuus

Tutkimus yhteiskunnallista osallisuutta ennustavista tekijöistä ja osallistumisen sosiaalisista jakolinjoista monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten keskuudessa

Pro gradu -tutkielma
Juho Launonen
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Yhteiskuntatieteiden
tiedekunta
2019

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Rasismi ja yhteiskunnallinen osallisuus. Tutkimus yhteiskunnallista osallisuutta ennustavista tekijöistä ja osallistumisen sosiaalisista jakolinjoista monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten keskuudessa

Tekijä: Juho Launonen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Licensiaatintyö__

Sivumäärä: 91 + 1 liite

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin rasismien laajuutta, yhteiskunnalliseen osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja vapaa-ajan osallistumisen sosiaalisia jakolinjoja 8.- ja 9.-luokkalaisten vähintään vuoden Suomessa asuneiden monikulttuuritaustaisten perheiden nuorten, II sukupolven ulkomaalaistaustaisten ja I sukupolven ulkomaalaistaustaisten keskuudessa. Lisäksi oltiin kiinnostuneita siitä, miten rasismien kielteisiä vaikutuksia yhteiskunnalliseen osallisuuteen voitaisiin vaimentaa.

Teoreettisena viitekehysenä hyödynnettiin Lars Leemannin ja Hanna-Maria Kuusion esittämää sosiaalisen osallisuuden mallia, jossa osallistuminen synnyttää yksilöllisen yhteiskunnallisen kiinnittymisen tunteen. Mallissa sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä on keskeinen rooli siinä, miten yksilöt ja ryhmät pääsevät hyödyntämään mahdollisuuksia eri osallistumisen areenoilla.

Tutkimusaineistona käytettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskyselyä vuodelta 2017. Tutkimusaineiston tilastollinen analysointi toteutettiin ristiintaulukoinnilla, moniluokitteluanalyysillä ja usean muuttujan korrespondenssianalyysillä. Metodipainotteisessa tutkielmassa pohdittiin muun muassa kausaalisuhideargumentaatiota poikkileikkausaineistolla, vastaajapsykologiaa ja tutkimuksen toteuttamisen prosessia.

Rasistista kiusaamista (ihonväri, kieli, ulkomaalaistausta) oli kohdannut viimeisen lukukauden aikana koulussa tai vapaa-ajalla monikulttuuritaustaisten perheiden nuorista 12,7 %, II sukupolven ulkomaalaistaustaisista nuorista 25,7 % ja I sukupolven ulkomaalaistaustaisista nuorista 30,7 %. Rasismien kokemus oli Lähi-Idässä (Irak, Iran, Afganistan) ja Somaliassa syntyneiden nuorten lisäksi yleistä myös muissa syntymämaaryhmissä. Tutkielman keskeisin argumentti rasismien kielteisestä vaikutuksesta yhteiskunnalliseen osallisuuteen sai tutkimusaineiston perusteella vahvistusta. Tutkimustulosten mukaan rasismi vaikutti erityisen voimakkaasti yhteiskunnalliseen osallisuuden tunteeeseen niillä nuorilla, joiden äiti oli syntynyt Lähi-Idässä, Somaliassa ja Aasiassa (Thaimaa, Kiina, Vietnam). Parhaita yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäisiä ennustajia olivat ystävyysuhteet, harrastetietoisuus, perheen talous ja vaikutusmahdollisuudet koulussa. Ohjattuun urheiluun osallistuminen oli yksi potentiaalinen rasismien kielteisiä vaikutuksia vaimentava tekijä.

Avainsanat: Rasismi, sosiaalinen osallisuus, osallistuminen, yhteiskunnallinen osallisuus, MCA, kvantitatiivinen tutkimus, Kouluterveyskysely

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi_x_

Sisälllys

1 Johdanto	1
2 Käsitteet, teoria ja aikaisempi tutkimus	4
2.1 Rasismin käsite ja ilmenemismuodot	4
2.2 Sosiaalisen osallisuuden taustateoria	9
2.3 Aikaisempi tutkimus rasismista vaikutuksista ja mahdollisista mekanismeista	13
sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen	13
3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	18
3.1 Tutkimuskysymykset	18
3.2 Tutkimusaineiston kuvaus, rajaus ja tutkielmassa käytetyt muuttujat	18
3.3 Käytetyt analyysimenetelmät	24
3.31 Kausaalisuhdeargumentaatiosta	24
3.32 Ristiintaulukointi.....	28
3.33 Moniluokitteluanalyysi	29
3.34 Usean muuttujan korrespondenssianalyysi	33
3.4 Tutkimusetiikka	36
4 Tulokset	39
4.1 Rasismin yleisyys	39
4.2 Yhteiskunnallinen osallisuus	41
4.3 Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat sosiaaliset taustatekijät ja rasismi	44
4.4 Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat eri areenoille pääsemisistä kuvaavat tekijät	51
4.5 Vapaa-ajan kartta.....	56
4.6 Urheiluinterventio rasismista mahdollisena vaimentajana.....	69
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	74
6 Pohdinta	77
Lähteet.....	83
Liite: Kyselylomake	92

Kuviot

Kuvio 1 . Sosiaalisen osallisuuden malli.....	11
Kuvio 2. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) syntymätaustan mukaan (%)......	42
Kuvio 3. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) asumisajan eri luokissa (%)......	43
Kuvio 4. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) rasismia kohdanneilla ja ei-kohdanneilla (%).	43
Kuvio 5. Ensimmäiseen dimension (x-akseli) keskimääräistä enemmän vaikuttavat modaliteetit	58
Kuvio 6. Toiseen dimensioon (y-akseli) keskimääräistä enemmän vaikuttavat modaliteetit....	59
Kuvio 7. Vapaa-ajan kartta.	60
Kuvio 8. Vanhempien koulutus ja työllisyys vapaa-ajan kartalla..	62
Kuvio 9. Koettu talous vapaa-ajan kartalla.....	63
Kuvio 10. Koettu terveys ja poliittinen osallistuminen vapaa-ajan kartalla.....	64
Kuvio 11. Harrastetietoisuus ja lukemisvaikeudet vapaa-ajan kartalla.	66
Kuvio 12. Ystävät ja yksinäisyys vapaa-ajan kartalla.	67
Kuvio 13. Yhteiskunnallinen osallisuus ja rasismi vapaa-ajan kartalla.	68

Taulukot

Taulukko 1. Rasismien ja terveyden väliset mekanismit.....	16
Taulukko 2. Tutkimusjoukon taustatiedot.	20
Taulukko 3. Tutkielmassa käytettyjen muuttujien nimet.	22
Taulukko 4. Koettu rasismi syntymätaustan mukaan viimeisen lukukauden aikana (%).....	39
Taulukko 5. Koettu rasismi nuoren syntymämaahan mukaan (%).....	40
Taulukko 6. Koettu rasismi äidin syntymämaahan mukaan (%)	41
Taulukko 7. Koettu rasismi isän syntymämaahan mukaan (%).....	41
Taulukko 8. MCA: Rasismi ja sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina.	47
Taulukko 9. MCA: Rasismi ja sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina syntymätaustoittain.....	49
Taulukko 10.MCA: Sosiaaliset taustatekijät ja rasismi yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina äidin syntymämaahan.	50
Taulukko 11. MCA: Eri areenoille pääsemistä kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina.	54
Taulukko 12. MCA: Eri areenoille pääsemistä kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina syntymätaustoittain.....	55
Taulukko 13. Yhteiskunnallisen osallisuuden ja rasismien välinen yhteys ohjatun urheilun eri luokissa (%).....	71
Taulukko 14. MCA: Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat tekijät ohjatun urheilun eri luokissa vastaajilla, joiden äiti on syntynyt Lähi-Idässä (Afganistan, Iran, Irak) ja Somaliassa. .	72

1 Johdanto

Rasismien on esitetty olevan keskeinen riskitekijä nuorten yhteiskunnalliselle kiinnittymiselle, juurettomuudelle ja pahimmillaan jopa yksilön radikalisaatiolle (Zacheus ym. 2017, 13). Näkemys saattaa olla perusteltu, sillä rasismia kohdanneilla nuorilla on todettu olevan muita enemmän esimerkiksi masennusta ja ahdistusta (Priest ym. 2011; 2013; 2014). Tutkimustietoa nuorten kohtaaman rasismien ja yhteiskunnallisen osallisuuden välisistä yhteyksistä on kuitenkin hyvin vähän jos lainkaan, joten tarkoitukseni on paikata tätä tutkimusvajetta.

Pro gradu –tutkielmassa tarkastelen, miten voimakkaasti rasismi vaikuttaa nuorten yhteiskunnalliseen osallisuuden tunteeseen. Tarkoituksena on myös saada tietoa siitä, mitkä tekijät voisivat potentiaalisesti vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta ja samalla lieventää rasismien negatiivisia vaikutuksia.

Aihetta voidaan pitää yhteiskunnallisesti erittäin ajankohtaisena. Viimeistään vuoden 2015 Syyrian ja Lähi-Idän vaikean poliittisen ja yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi, ja siitä seuranneen turvapaikanhakijoiden kasvun myötä, maahanmuuttoon, kulttuuriseen moninaisuuteen ja rasismiin liittyvät ilmiöt ovat nousseet päivänpolttaviksi ja latautuneiksi puheenaiheiksi kansalaiskeskusteluissa. Nuorten kohtaama rasismi ilmiönä on noussut myös poliittisen kiinnostuksen kohteeksi, josta osaltaan kertoo se, että ennen vuotta 2017 ei Kouluterveyskyselyissä oltu kysytty rasistisesta kiusaamisesta. Edellinen saattaa myös kertoa siitä, että rasismi on ollut pitkään vaiettu aihe suomalaisissa kouluissa ja yhteiskunnassa (ks. esim. Rastas 2007; Souto 2011; Puuronen 2011).

Tässä tutkielmassa tutkimuskohteeksi on rajattu vähintään vuoden Suomessa asuneet yläkouluikäiset (8.- ja 9.- luokkalaiset) monikulttuuritaustaisten perheiden nuoret, II sukupolven

ulkomaalaistaustaiset nuoret ja I sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret.¹ Tutkimusjoukko on etniseltä ja sosiaaliselta taustaltaan moninainen. Vastaajien vanhemmat ovat voineet saapua Suomeen työn, opiskeluiden, perheenyhdistämisen tai humanitääristen syiden vuoksi. Osa vastaajista on voinut saapua myös yksin turvapaikanhakijana Suomeen.

Tutkielma paikantuu muun muassa rasismien laajuuden ja vaikutusten tutkimiseen, sosiaalityöhön, sosiaalipolitiikkaan ja sosiologiseen hyvinvointitutkimukseen. Integraatiotutkimuksesta tai kotoutumistutkimuksesta puhuminen ei ole tutkittavien nuorten näkökulmasta välttämättä perusteltua, sillä suuri osa tutkimusjoukosta on asunut koko ikänsä Suomessa, eikä heillä ole henkilökohtaista maahanmuuttohistoriaa.

Motiivini aiheen tutkimiseen liittyy yleiseen kiinnostukseeni niihin syytekijöihin, joiden avulla sosiaalisten ongelmien, kuten rasismien, kielteisiä vaikutuksia yksilön ja ryhmien sosiaaliseen hyvinvointiin voitaisiin vaimentaa. Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta olen kiinnostunut nuorten kokemustiedon välittämisestä yhteiskunnalliseen keskusteluun (Pohjola 2011, 219). Tutkimusintressiäni voidaan pitää siis melko käytännönläheisenä.

Tutkielma jakautuu kuuteen lukuun. Johdannon jälkeen luvussa 2 käyn läpi rasismien määritelmää ja ilmenemismuotoja sekä sosiaalisen osallisuuden teorian, joka toimii tutkielman heuristisenä viitekehyksenä. Esittelen myös aikaisempaa aiheeseen liittyvää tutkimustuloksia ja teorioita siitä, miksi ja miten rasismi mahdollisesti vaikuttaa terveyteen ja hyvinvointiin kielteisesti. Luvussa 3 esittelen tutkimuskysymykset, minkä jälkeen kuvailen tutkimusaineistona toimivan 8.- ja 9.-luokkalaisille suunnatun vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn. Lisäksi kerron kausaalisuhteargumentaatiosta, minkä jälkeen käyn läpi tilastolliset menetelmät. Luvussa 4 esittelen empiiriset tutkimustulokset. Luvussa 5 vastaan yhteenvetomaisesti tutkimuskysymyksiini ja

---

Monikulttuuritaustaisen perheen nuori: a) syntynyt Suomessa, vanhemmista toinen syntynyt Suomessa ja toinen ulkomailla, b) syntynyt ulkomailla, vanhemmista toinen Suomessa ja toinen muualla, c) oma syntymämaa puuttuu, toinen vanhemmista Suomessa ja toinen muualla, d) syntynyt muualla, ainoa vanhempi Suomessa. II sukupolven ulkomaalaistaustainen nuori: syntynyt Suomessa ja molemmat tai ainoa vanhempi ulkomailla. I sukupolven ulkomaalaistaustainen nuori: syntynyt ulkomailla, samoin vanhemmat tai ainoa vanhempi. Käytän termiä ulkomaalaistaustainen viitatessani I ja II sukupolven nuoriin. (Ks. Halme ym. 2017, 2.)

esittelen keskeiset johtopäätökset. Lopuksi luvussa 6 pohdin muun muassa ratkaisujani, tutkielman toteuttamisen prosessia ja jatkotutkimusehdotuksia.

2 Käsitteet, teoria ja aikaisempi tutkimus

2.1 Rasismien käsite ja ilmenemismuodot

Sosiologisenä käsitteenä rasismi (*racism*) sisältää lukuisia erilaisia määritelmiä, mikä kuvaa ilmiön monitahoisuutta ja myös kiistanalaisuutta (Miles 1994 11; Puuronen 2011, 54). Etymologisesti rasismien alkusana ”ras” tarkoittaa rotua, ja loppuosana ”ismi” oppia tai ideologiaa. Kapeampien määritelmien mukaan rasismi perustuu ideologiaan, jonka mukaan ihmiskunta jakaantuu erilaisiin rotuihin perustuviin hierarkioihin. (Sinokki 2017, 11.) Kapeampien rasismien määritelmiä on kuitenkin kritisoitu siitä, että niiden avulla ei pystytä tunnistamaan ja ottamaan puheeksi laajempia rakenteellisia ja usein tiedostamattomia rasismien ulottuvuuksia. Ne saattavat rajoittaa myös yksilön omaa kokemusta määrittää ja tunnistaa rasismia. (Rastas 2005, 72-73.) Laajemmissa määritelmissä rasismi voi myös perustua kulttuuriin ja mahdollisesti uskontoon liittyviin hierarkioihin (Sinokki 2017). Ennen tarkempia rasismien määritelmiä ja ilmenemismuotojen tarkastelua on syytä avata lyhyesti rasismikäsitteen historiaa.

Poliittisena käsitteenä rasismia käytettiin ilmeisesti ensimmäistä kertaa natsi-Saksaan kohdistuvassa kritiikissä 1930-luvulla, vaikka aikaisemmin oltiin jo puhuttu rotuvihasta. Tämän historiallisen painolastin ja poliittisen haukkumasanan vuoksi rasismien käsitteen käyttö saattaa herättää ihmisissä ristiriitaisia tunteita. Kansainvälisessä tieteellisessä tutkimuksessa rasismien käsite vakiintui käyttöön vasta 1960-luvulla eli ajanjaksona, jolloin yhdysvaltalaiset aktivistit alkoivat taistella kansalaisoikeuksien puolesta. (Miles 1994, 11; Bowser 2017.) Suomessa rasismien käsitteen käyttö ei ole vakiintunut tutkimuksissa, kenties sen historiallisten negatiivisten assosiaatioiden vuoksi, vaikka aihetta käsitteleviä tutkimukset yleistyivätkin 1990-luvulta lähtien (Rastas 2007, 69; Puuronen 2011). Maahanmuuton ja samalla rasismien liittyvien tutkimuksen tarpeeseen vaikuttivat 1990-luvulla muun muassa Neuvostoliiton hajoaminen, inkeriläisten paluumuutto-oikeus, Somalian sisällisota ja Jugoslavian hajoamissodat. Ajankohta oli Suomen maahanmuuton rakenteen näkökulmasta poikkeuksellista, sillä ensimmäistä kertaa Suomessa oli enemmän

ulkomaalaistaustaisia maahanmuuttajia. Ennen 1990-lukua pääosa maahanmuuttajista oli ulko-suomalaisia paluumuuttajia. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 8.)

Vesa Puuronen (2011, 62) on koonnut aikaisemmista kansainvälisistä sosiologisista tutkimuskirjallisuudesta seuraavat neljä yleisesti käytettyä rasismien määritelmää ja ilmenemismuotoa, jotka hän näkee toisiinsa kietoutuneiksi:

- Vanha rasismi
- Uusrasismi
- Arkielämän rasismi
- Rakenteellinen rasismi.

Vanha rasismi sisältää ideologian, jonka mukaan ihmiset voidaan jakaa biologisiin rotuihin perustuviin hierarkioihin. Se voi ilmetä esimerkiksi natsismina ja uusnatsismina, joiden seuraukset saattavat ilmetä ideologisena manipulaationa, propagandana, sotana tai kansanmurhana. (Puuronen 2011,62.)

Uusrasismi sisältää ideologian, jonka mukaan ihmiset voidaan jakaa kulttuurisiin ryhmiin perustuviin hierarkioihin. Ilmeneminen voi tapahtua esimerkiksi skinheadien ideologiana, äärinationalismina ja islamin vastaisuutena. Uusrasismi muistuttaa retoriikaltaan vanhaa rasismia, ja sen seuraukset teon kohteille saattavat olla myös samankaltaiset. Vanha ja uusrasismi ovat usein avointa rasismia, josta tekijä ja teon kohde ovat molemmat tietoisia. (Puuronen 2011, 62, 64.)

Arkielämän rasismien sisältö muodostuu ihmisten välisistä arkisista kohtaamisissa ja tilanteissa, joissa ihmiset erotellaan epätasa-arvoiseen asemaan ja osoitetaan heidän alempiarvoisuutensa. Sen konkreettiset muodot saattavat ilmetä pahan puhumisena, nimittelynä, loukkaavina vitseinä, syrjintänä, välttelynä, eristämisenä sekä väkivaltana ja rasismien kieltämisenä. Ilmeneminen voi tapahtua myös marginalisoimisena, kyseenalaistamisena ja provosointina. Arkielämän rasismi voi olla myös myönteisiin ennakkoluuloihin perustuvaa tiedostamatonta toimintaa. Arkielämän rasismissa tekijä ei ole välttämättä tietoinen teostaan. (Essed 1991; Puuronen 2011, 62; Huhta 2013, 113.) Arkielämän rasismien määritelmää kohtaan on esitetty kritiikkiä sen suhteen, että yksilön kokemukset perustuvat tulkintaan, eivätkä välttämättä vastaa tosiasiallista tilannetta vaan saattavat perustua virhearvioon. On esimerkiksi mahdollista, että Suomeen muuttanut ulkomaalainen hetken aikaa asuttuaan huomaa, että hiljaisuus julkisessa

liikennevälineessä ei perustunut rasistisiin ennakkoluuloihin, vaan suomalaisiin kulttuurisiin käytäntöihin olla puhumatta vieraille ihmisille. Kritiikin mukaan rasismiin pitäisi olla ole-massa riippumatta ihmisten tulkinnoista. (Sinokki 2017, 273.) Edellisen kritiikin näkökulmasta tämä tutkielma saattaa olla hieman heikossa valossa, sillä tutkin nuorten subjektiivisia rasismiin kokemuksia suhtautumalla niihin sosiaalisina faktoina.

Rakenteellisen rasismiin sisältö muodostuu erilaisista normeista ja institutionaalisesta toiminnasta, jotka syrjivät etnisiä ja kulttuurisia ryhmiä. Ilmeneminen voi tapahtua syrjintänä lainsäädännössä tai instituutioissa (esim. oikeuslaitokset, oppilaitokset, työmarkkinat ja sosiaali- ja terveydenhuolto, media). Seurauksena saattavat olla muun muassa kielen ja kulttuurin kuihtuminen, ihmisoikeuksien loukkaukset, heikompi lukutaito ja vähäiset mahdollisuudet tehdä itseään koskevia päätöksiä. Rakenteellisen rasismiin tutkiminen voi olla erityisen haastavaa, sillä tekijä ei ole siitä useinkaan tietoinen. (Puuronen 2011, 62, 64.)

Rakenteellisissa rasismiin analyysissä keskitytään siis yksilön kokemusten sijaan enemmän yhteiskunnan alistaviin valtarakenteisiin. Määritelmän yhteydessä käytetään usein rodullistamisen ja rotujärjestelmän käsitteitä. Robert Milesin (1989/1994) mukaan rodullistamisella tarkoitetaan ajattelumallia, jossa ihmisiä luokitellaan tiettyjen havaittujen ja oletettujen piirteiden kautta (esim. fyysiset, kulttuuriset). Rotujärjestelmällä puolestaan tarkoitetaan sellaisia historiallisia tapoja ja sosiaalisia käytäntöjä, jotka ovat syntyneet rodullistavasta ajattelusta, jossa ihmisiä asetetaan arvohierarkiaan. Puuronen (2011) mukaan rasismi on ”rotujärjestelmän tuottamista ylläpitämistä”, joka muodostuu edellä käsitellyistä rasismiin neljästä ilmenemismuodoista. (Miles 1994; Puuronen 2011, 20-22, 66; Sinokki 2017 273-274.)

Aminkeng Atabong Alemanji (2016) avaa väitöskirjassaan mielenkiintoisesti suomalaista näkömätöntä rotujärjestelmää neljän toisiinsa yhteydessä olevan ulottuvuuden kautta. Ensimmäinen ulottavuus muodostuu suomalaisuuden erityisyyden ja erinomaisuuden (*Finish exceptionalism*) korostamisen myytistä verrattuna muihin kansoihin, mikä saattaa näkyä esimerkiksi peruskoulun opetustilanteissa. Toinen ulottavuus liittyy taas historiallisiin siirtomaapoliittisiin valtarakenteisiin (*coloniality of power*), joista Alemanjin mukaan suomalaisetkin ovat hyötäneet ja hyötäneet edelleen taloudellisesti. Alemanji muistuttaa myös, että Suomella on oma kolonialismia muistuttava rasistinen historiansa saamelaiden epäoikeudenmukaisesta kohtelusta (ks.

myös Puuronen 2011, 111-112). Kolmas ulottavuus liittyy valkoisuuden teoriaan (*whiteness theory*) siitä, että suomalaiset valkoiset eivät näe etuoikeuksia, joita länsimaiseen kulttuuriin syntyminen valkoisena on heille tuonut. Neljäs ulottavuus liittyy puolestaan rasismiin kiistämiseen (*denial of racism*) erilaisissa instituutioissa. (Alemanji 2016, 26-30.)

Yksi rasismiin kiistämisen paikka saattaa olla kouluinstituutio. Anna Mari Souto (2011) on joensuuolaisen koulun kenttätutkimuksessaan tehnyt havaintoja siitä, että nuoren rasismiin kokemuk-
sia saatetaan vähätellä ja kieltää joidenkin opettajien taholta. Niin ikään Tuomas Zacheus ja kumppanit (2017, 11-12) ovat havainneet samanlaisia vaikenemiseen liittyviä ongelmia haastatelllessaan pääkaupunkiseudun ja Turun 9. luokkalaisia ulkomaalaistaustaisia nuoria. Souto (2011) havaitsi, että opettajat saattavat käyttää rasismista neutraalimpia ilmauksia, kuten suvaitsemattomuutta, kiusaamista tai syrjintää. Anne-Mari Souton, Veronika Honkasalon ja Leena Suurpään (2015) mukaan kiusaaminen ei ole kuitenkaan sama asia kuin rasismi, sillä kiusaaminen voi kohdistua kehen tahansa nuoreen, eivätkä siinä korostu samalla tavoin hierarkiat ja eronteko. (Souto ym. 2015, 136, 150.) Liian neutraalina pidetty syrjintäkäsitys voidaan toisaalta ymmärtää rasismiin yläkäsitteeksi (Puuronen 2011, 57). Puurosen (2011, 52) mukaan syrjintä voi olla suoraa tietoista toimintaa tai epäsuoraa tarkoittamatonta toimintaa. Syrjintä voidaan myös käsitteellisesti erottaa rasismista siten, että syrjinnässä toiminnan motiivina ei välttämättä ole vahingon aiheuttaminen (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 29).

Rasismiin ytimekäs määrittely on vaikeaa, jos rasismi ymmärretään monitahoisena ilmiönä. Anna Rastas (2007) määrittelee vallan näkökulmasta rasismiin olevan:

”sellaisia valta- ja alistussuhteita tuottavia ajattelu-, puhe- ja toimintatapoja, joissa jonkun yksilön tai ryhmän (oletettu tai väitetty) ominaisuus, olipa se biologinen tai kulttuurinen, esitetään olemukselliseksi ja muuttumattomaksi”

Puurosen (2011) mukaan määritelmää voidaan kritisoida sen abstraktiuden lisäksi siitä, että siinä rasismiin oletetaan tapahtuvan yksisuuntaisesta valtasuhteesta käsin, sillä rasismia voi

tapahtua myös vähemmistökulttuurin toimesta valtaväestön² edustajia kohtaan. Puuronen kuitenkin lisää, että rasismi saattaa olla eräänlainen suojausmekanismi lähtökohtaisesti alisteisemmassa asemassa oleville ryhmille. Toinen valtaan liittyvä ja vähän tutkittu ilmiö on etnisten vähemmistöjen välinen rasismi, jota on havaittu esiintyvän laadullisten pro gradu - tutkielmien mukaan koulumaailmassa (Kyllönen ym. 2016). Ehkä edelliset aiheet eivät ole olleet rasismin tutkijoiden suosiossa, koska ne saatetaan kokea marginaalisena ilmiönä verrattuna valtaväestön tekemään rasismiin, jonka nähdään olevan kytköksissä yhteiskunnan rakenteisiin.

Jani Sinokin (2017) esittämässä rasismin määritelmässä korostuu Rastaan tavoin olemusajattelu. Sinokin mukaan rasistinen ajattelu koostuu seuraavista tekijöistä:

1. Ihmisryhmän, johon asennoitutaan rasistisesti, *oletetaan* olevan suhteellisen tarkkarajainen ja sisäisesti yhdenmukainen,
2. Asennoituminen ryhmään on *normatiivista*, sekä
3. Ihmisryhmä käsitetään rodun, etnisyyden tai kulttuuritaustan (tai näihin likeisesti liittyvien ominaisuuksien, kuten kielen tai uskonnon) perusteella muodostuvaksi.

Sinokin määritelmässä olennainen erotteleva tekijä muista yleistävistä ajattelumalleista on kolmannen ehdon toteutuminen. Toisin sanoen rasismia läheisesti muistuttava yleistävä ajattelumalli, kuten syrjintä iän tai vammaisuuden perusteella, ei ole määritelmän mukaisesti rasismia, vaikkakin seuraukset saattavat olla yksilölle samankaltaiset. Normatiivisella Sinokki tarkoittaa sitä, että ihmisille asetetaan sääntöjä, joiden mukaan yksilöiden pitäisi toimia tai käyttäytyä. Tällaisessa asennoitumisessa yksilöiden viiteryhmä määrittelee heitä, tai tarjoaa normin heidän toimintansa selittämiseksi tai ennustamiseksi. Ensimmäisen kohdan oletus tarkkarajaisuudesta ja yhdenmukaisuudesta on lopulta mahdotonta, sillä rasismin kohteena olevan ryhmän sisäinen vaihtelu on niin suurta, ettei normatiivinen asennoituminen ole perusteltua. (Sinokki 2017, 279-283.) Sinokin ajatuksia sisäisestä vaihtelusta päästään koettelemaan tämän tutkielman aikana, sillä tarkastelen myöhemmin muun muassa sitä, kuinka paljon yksittäiset sosiaaliset

---

² Valtaväestö on sikäli ongelmallinen termi, sillä se asettaa lähtökohtaisesti vähemmistöt vallan ulkopuolelle, jolloin voi unohtua, että muuhunkin väestöön sisältyy heikommassa asemassa olevia ryhmiä (Castaneda 2017, 182).

taustatekijät, ja hieman paradoksaalisesti rasismi, pystyvät ennustamaan yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua.

2.2 Sosiaalisen osallisuuden taustateoria

Sosiaalinen osallisuus (*social inclusion*) voidaan määritellä lyhyesti ilmaistuna syrjäytymisen vastakohtaksi, joskaan käsitteellä ei ole vakiintunutta määritelmää. Käsitteen sosiologiset juuret paikantuvat 1900-luvulla vaikuttaneiden yhteiskuntafilosofien teoreettisiin ajatuksiin sosiaalisesta osallisuudesta sosiaalisen syrjäytymisen (*social exclusion*) vastinparina. Edellisiä inklusio- ja eksklusio vastinpareja on pohdittu muassa solidaarisuuden, valta-asetelmien, sosiaalisen epätasa-arvon, kansalaisoikeuksien ja integroitumisen näkökulmasta. (Leemann ym. 2015, 1; Leemann & Kuusio 2016, 589.)

Yhteiskuntapoliittinen ulottuvuus ja arvotavoitteet ilmeisesti erottavat sosiaalisen osallisuuden niistä osallisuuden näkökulmista, joihin ei kuulu etuliitettä ”sosiaalinen”. Yhteiskuntapoliittisena käsitteenä sosiaalinen osallisuus paikantuu 1970- ja 1980-luvun ranskalaisiin sosiaalipoliittisiin diskursseihin vastavoimana sosiaaliselle syrjäytymiselle ja köyhyydelle. Sosiaalisen osallisuuden ideana oli tuoda yhteiskunnan reunalla ja ulkopuolella olevat lähemmäksi yhteiskunnan keskeisiä toimintoja. Ranskasta sosiaalipoliittiset ideat rantautuivat muualle Eurooppaan ja 1990-luvulta lähtien sosiaalinen osallisuus on ollut merkittävässä strategisessa roolissa erilaisissa sosiaali-, työllisyys- ja terveystieteellisissä ohjelmissa ja hankkeissa Euroopassa ja Suomessa. (Leemann ym. 2015, 1-2.)

Sosiaalinen osallisuus on merkittävä strategia ja arvotavoite myös erilaisissa kansainvälisissä järjestöissä (mt., 3). Leemann ja kumppanit (2015) tuovat esiin Yhdistyneiden kansakuntien erityisjärjestö Maailmanpankin (2013) määritelmän, jonka mukaan sosiaalinen osallisuus on ”prosessi, joka edistää yksilöiden ja ryhmien osallistumista yhteiskuntaan”. Lisäksi tarkennetaan sosiaalinen osallisuuden olevan ”prosessi, joka edistää identiteettinsä perusteella epäedullisessa asemassa olevien ihmisten ihmisarvoa, mahdollisuuksia ja kykyjä yhteiskunnalliseen

osallistumiseen”. (World Bank 2013, xxiv.) Maailmanpankin yleisluonteisessa määritelmässä näyttää siten painottuvan erityisesti positiivisen syrjinnän merkitys.

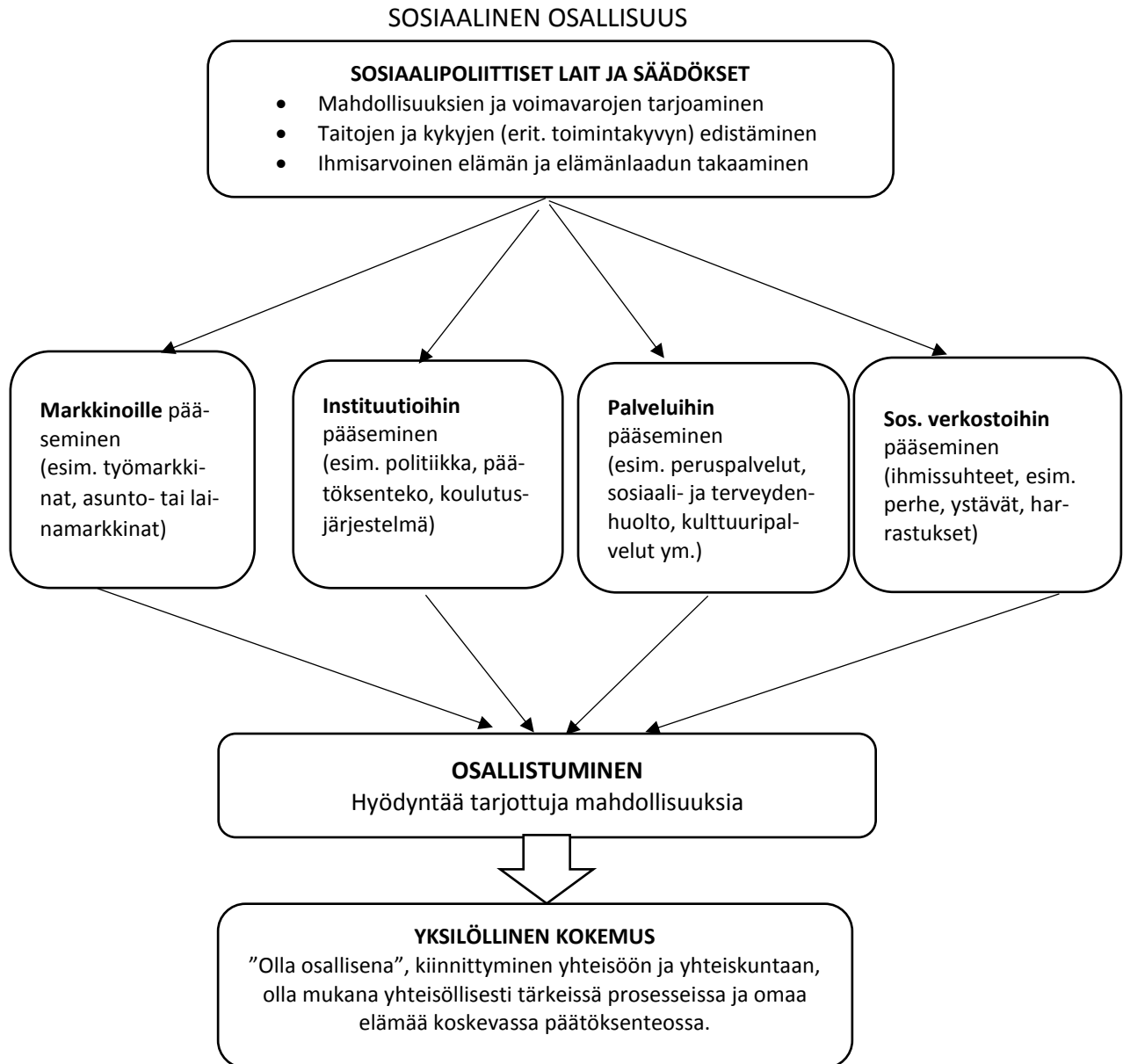
Lars Leemann ja Riitta-Maija Hämäläinen (2016) määrittelevät sosiaalisen osallisuuden sekä sosiaalipoliittisena näkökulmana että henkilökohtaisena, tunneperäisenä kokemuksena seuraavasti:

Sosiaalipoliittisesta näkökulmasta sosiaalinen osallisuus on muuttuva, dynaaminen prosessi, joka torjuu köyhyyttä ja syrjäytymistä, mahdollistaa yhteiskuntaan osallistumisen, tarjoaa mahdollisuuksia ja voimavaroja sekä edistää taitojen ja kykyjen kehittymistä. Yksilön kokemuksellisenä tunteena sosiaalinen osallisuus on omakohtainen ja tunneperäinen, tuo tunteen yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta, on omien asioiden kulkuun vaikuttamista ja syntyy osallistumisen kautta. (Leemann & Hämäläinen 2016, 591.)

Määritelmä näyttää saaneen vaikutteita sosiologi Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien teorioista, sillä määritelmässä korostuu köyhyyden torjumisen edistäminen (*elintaso - having*), yhteisöön ja yhteiskuntaan kuuluminen (*yhteisyyssuhteet - loving*) ja mahdollisuuksien tarjoaminen (*itsensä toteuttaminen - being*). Myös Allardtilla lähtökohtana oli se, että sosiaalipoliitikalla tai sosiaalisella suunnittelulla on keskeinen rooli yksilöiden hyvinvoinnin vahvistajana. Allardtin mukaan mitattavat yksilön elintason osatekijät koostuvat esimerkiksi tuloista, asumisesta, työllisyydestä, koulutuksesta ja terveydestä. Yhteisyyssuhteiden osatekijät muodostuvat paikallisyhteisöistä, perheistä ja ystävyys-suhteista. Itsensä toteuttaminen puolestaan arvonannosta, korvaamattomuudesta ja mielekkästä vapaa-ajan toiminnasta. Allardtin mukaan nämä tekijät ovat yksilön hyvinvoinnin resursseja, jotka vahvistavat toinen toisiaan. (Allardt 1976, 38, 50.)

Kuviossa 1 on esitetty Leemannin ja Hämäläisen (2016) laatima sosiaalisen osallisuuden malli, joka toimii tutkielman teoreettisena pohjana. Mallissa valtiolla on keskeinen rooli ja vastuu yksilön sosiaalisen osallisuuden muodostumisen prosessissa. Sosiaalipoliittiset lait ja säädökset vaikuttavat siihen, miten yksilöt ja ryhmät pääsevät eri osallistumisen mahdollisuuksien areenoille (markkinat, instituutiot, palvelut, sosiaaliset verkostot), joiden kautta yksilöllinen kokemus esimerkiksi yhteiskunnallisesta kiinnittymisestä osallistumisen kautta syntyy.

Eri areenoiden merkitykset saavat erilaisen roolin ajan, paikan ja kontekstin mukaan riippuen ihmisen elämäntilanteesta. Voidaan esimerkiksi ajatella, että yläkoululaisilla eivät markkinasuhteet ole niinkään merkityksellisiä, vaikka epäsuorasti ne vanhempien sosioekonomisen aseman kautta saattavatkin näkyä nuoren osallisuuden kokemuksessa. Sen sijaan ystävyysuhteet oletavasti korostuvat nuoruudessa. (Ks. Reimer 2004; Leemann & Hämäläinen 2016, 589, 592.)

Kuvio 1 . Sosiaalisen osallisuuden malli (Kuusio & Hämäläinen 2016, 592).

Sosiaalisen osallisuuden malli on tämän aikakauden tuote, eikä siten ole irrallaan yhteiskunnallisista diskursseista ja poliittisista intresseistä. Ehkä kritiikkiä mahdollisesti herättää eräänlainen sisäänrakennettu aktiivisuuden ja yksilön vastuun korostamisen viesti siitä, että yksilö ”hyödyntää tarjottuja mahdollisuuksia” osallistumisen suhteen. Toisaalta sosiaalisen osallisuuden teoriassa korostetaan mahdollisuuksien ja voimavarojen tarjoamista osallistumiselle, jolloin huomio yksilöstä keskittyy ensisijaisesti rakenteellisiin tekijöihin.

Alun perin Kuusio ja Hämäläinen (2016, 591) puhuvat eri sosiaalisiin suhteisiin ja ulottuvuuksiin pääsemisestä. Olen käyttänyt tutkielmassa kuitenkin tietoisesti areenoille pääsemistä viittamalla Pierre Bourdieun teorioihin, koska termi sopii mielestäni paremmin ennakoivana silloittajana tulevaa usean muuttujan korrespondenssianalyysiä varten. Korrespondenssianalyysi on tilastollinen menetelmä, jota myös Bourdieu itse hyödynsi tutkiessaan ranskalaista luokkayhteiskuntaa. Bourdieun valtapoliittisia ajatuksia mukailien voidaan ajatella, että ne yksilöt ja ryhmät, joilla on eniten taloudellisia, kulttuurisia ja sosiaalisia resursseja³, ovat myös etuoikeutetussa asemassa pääsemään ja pärjäämään erilaisilla osallistumisen areenoilla tai kentillä, joiden kautta todennäköisyydet yhteiskunnalliselle osallisuudelle voivat lisääntyä. Ehkä taistelu sosiaalisesta osallisuudesta eri areenoilla tai kentillä saattaa kuulostaa jossain määrin päälle liimatulta, mutta rasismi voidaan joka tapauksessa ymmärtää eräänlaiseksi välineeksi tai aseeksi, jolla heikennetään toisten yksilöiden tai ryhmien mahdollisuuksia. (Ks. Bourdieu; 1984; 1986 17-24.)

Kamali Masoud (2016) on soveltanut Bourdieun teorioita symbolisesta väkivallasta yhdistettynä Michael Foucaultin ajatuksiin kansalaisten hallinnasta. Masoudin mukaan yhteiskunnallisissa diskursseissa on korostunut toiseuden tuottaminen ja ylläpitäminen (*otherisation*), joka ilmenee esimerkiksi keskusteluinä ”meistä” ja ”toisista”. Masoudin mukaan symbolisesta väkivallasta kärsivät eniten Euroopassa asuvat nuoret muslimit, joihin kohdistetaan länsimaisten

---

³ Bourdieun mukaan pääomat voidaan jakaa taloudelliseen (esim. omaisuus, varallisuus) ja symboliseen pääomaan (esim. valta, status). Jälkimmäinen symbolinen pääoma jakautuu sosiaaliseen pääomaan (luotettavat sos. verkostot ja niiden hyödyntäminen) ja kulttuuriseen pääomaan (esim. koulutus, tutkinto, tieto). Pääomat kasautuvat ja ne voivat olla itse hankittuja tai ne voivat periä ylisukupolisesti. Niillä saadaan etuja ja yhteiskunnallista vaikutusvaltaa. (Bourdieu 1986, 17-24.) Bourdieun mukaan koulumaailmassa on vallalla ns. ”älykkyyden rasismi”, jolla tarkoitetaan sitä, että kaikista heikommassa asemassa oleville ei anneta samanlaisia mahdollisuuksia pärjätä yhteiskunnassa. Taustalla on ajatus siitä, että hyväosaiset varmistavat jälkeläisilleen paremmat mahdollisuuden pärjätä yhteiskunnassa. (Bourdieu 1985, 221 -222.)

maiden erityistä taloudellista, sosiaalista ja sotilaallista valvontaa. (Masoud 2016, 75-75, 82.) Masoudin ajatukset ovat sikäli kiinnostavia, sillä käytän tässä tutkielmassa yhtenä luokituksena Lähi-Itää (Afganistan, Irak, Iran) ja Somaliaa. Masoudin teorioita hieman yhteiskuntakriittisesti reflektoiden, tämän tutkielman selitettävä tekijä eli yhteiskunnallinen osallisuus (koen olevani tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa), voitaisiin tulkita liittyvän hallinnolliseen tiedontarpeeseen siitä, kuinka hyvin tietty viiteryhmä on sitoutunut suomalaiseen yhteiskuntaan. Näin huomataan jo tulevaa tutkimusetiikkaosuuttakin ennakoiden, että tutkijan alun perin hyvää tarkoittavat tarkoitusperät yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamisesta voivat yllättäen muuttua eettisesti ristiriitaisiksi tilanteiksi (ks. Myllyniemi ym. 2015, 7).

2.3 Aikaisempi tutkimus rasismien vaikutuksista ja mahdollisista mekanismeista sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen

Vaikka rasismien vaikutuksia yhteiskunnalliseen osallisuuteen ei tietääkseni ole aikaisemmin tutkittu, ainakaan suoranaisesti, voidaan muutamia aiheeseen liittyviä hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tutkimuksia nostaa esiin. Tein erilaisia hakukombinaatioita suomalaisiin ja kansainvälisiin tietokantoihin hyödyntämällä sosiaalisen osallisuuteen liittyviä lähikäsitteitä, kuten syrjäytymistä, huono-osaisuutta ja sosiaalista pääomaa (ks. Leemann ym. 2015). Niin ikään tarpeen oli käyttää termeinä etnistä syrjintää, rotusyrjintää ja rasistista kiusaamista. Koska Suomessa on esiintynyt ilmeisesti jonkinlaista vaikenemisen kulttuuria ja yltiövarovaisuutta rasismi-termin käytön osalta, hyödynsin myös termiä suvaitsemattomuus.

Suomalaisia aiheeseen liittyviä vähintään väitöskirjatasoisia sosiaalityön tutkimuksia löytyi vain yksi: Merja Aniksen (2008) haastattelujen (N = 20) perusteella lapset ja nuoret olivat kohdanneet arkista rasistista kiusaamista koulussa ja tähän ei oltu aktiivisesti puututtu (Anis 2008, 53, 98).

Karmela Liebkindin ja Inga Jasinskaja-Lahden tutkimustulosten mukaan syrjintäkokemuksilla oli kielteisiä vaikutuksia nuorten itsetuntoon, stressitasoon ja koulusopeutumiseen (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000,2001; ks. myös Liebkind ym. 2004). Aikuisväestöä koskevassa tutkimuksessa rasismien ja syrjinnän on todettu olevan yleistä ja vaikuttaneen kielteisesti psyykkiseen

terveyteen (Jasinskaja-Lahti ym. 2002; Jasinskaja-Lahti ym. 2006). Etninen hierarkkisuus on näkynyt siten, että somali- ja arabitaustaiset vastaajat ovat kohdanneet muita etnisiä ryhmiä useammin rasismia (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 134-137).

Naomi Priestin ja kumppaneiden (2013) systemaattisessa tutkimuskatsauksessa rajattiin tarkempaan analyysiin 121 empiiristä vertaisarvioitua määrällistä tutkimusta, jotka käsittelivät rasismien vaikutuksia lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin. Rasismien ja mielenterveyden (esim. masennus, ahdistus) välisistä 461:sta yhteydestä 76 % osoittautui tilastollisesti merkitseväksi ($p < 0,05$). Tilastollisesti merkitsevä yhteys löydettiin myös yli 50 % tutkituista yhteyksistä, jotka käsittelivät positiivista mielenterveyttä (esim. itsetunto), ongelmakäyttäytymistä ja hyvinvointia (esim. tyytyväisyys). Priestin ja kumppaneiden mukaan rasismien vaikutusten tutkimuksen saralla ongelmana on erityisesti pitkittäistutkimuksien puute ja rasismia tarpeeksi laajasti kuvaavien mittareiden käyttäminen. (Priest ym. 2013, 120.)

Ruotsalaisessa pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että rasismilla oli voimakas yhteys akateemisiin opintoihin pääsyyn niillä nuorilla, joiden koulussa demokraattinen ilmapiiri oli koettu huonoksi (Baymar Özdemir & Stattin 2013). Brittiläisessä pitkittäistutkimuksen mukaan äidin kohtaama rasismi oli yhteydessä äidin mielenterveyteen ja edelleen lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen (Bécares ym. 2015). Suomalaisessa pitkittäistutkimuksessa todettiin, että ne venäläiset maahanmuuttajat, jotka olivat kohdanneet eniten rasismia, suhtautuivat kielteisemmin kantaväestöä kohtaan (Jasinskaja-Lahti ym. 2009). Edellisten tutkimukset ovat myös menetelmällisesti kiinnostavia, sillä niissä on hyödynnetty rakenneyhtälömallinnusta, jonka avulla voidaan tarkastella monia selitettäviä tekijöitä ja välittäjävaikutuksia samanaikaisesti.

Sosiaalisen pääoman näkökulmasta on pohdittu, että rasismilla saattaa olla kielteiset vaikutukset ystävyys-suhteisiin (Brondolo 2012). Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa on puolestaan havaittu, että köyhillä alueilla päihteiden käyttö on yleisistä, harrastusmahdollisuudet heikot ja luottamus naapureihin vähäistä. (Williams & Mohammed 2009, 15.) Suomalaisessa sosiaaliseen hyvinvointiin ja samalla sosiaaliseen pääomaan liittyvässä tutkimuksessa havaittiin, että syrjintää kohdanneilla ulkomaalaistaustaisilla aikuisilla oli useammin yksinäisyyden tunteita, epäluottamusta yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan ja heikompi kokemus elämänlaadusta (Castaneda ym. 2015).

Tämän tutkielman näkökulmasta on tarpeellista huomioida nuoruuden konteksti. Elämäkulun näkökulmasta on esitetty, että tiettyjen lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvien kehitysvaiheiden, elämän nivelvaiheiden ja kriisien aikana rasismilla saattaa olla erityisen voimakkaat vaikutukset terveyserojen syntymiseen. On myös esitetty, että rasismille altistumisen seuraukset voivat näkyä monien sukupolvien ajan ja pahimmillaan jopa rikollisuutena. (Gee ym. 2012.)

Rasismien ja terveyden välisiä potentiaalisia mekanismeja on selitetty empiirisissä tutkimuksissa toisinaan stressiteorian näkökulmasta. Rasismien tuottaman stressin on esitetty vaikuttavan kolmella eri tavalla terveyteen. Ensinnäkin stressille altistuminen saattaa aiheuttaa psykologista ahdistusta, joka voi vaikuttaa terveyteen. Toiseksi stressinhallinta voi johtaa epäterveelliseen käyttäytymiseen, kuten päihteiden käyttöön ja vähäisempään liikuntaan. Kolmanneksi edelliset psykologiseen oireiluun ja terveyskäyttäytymiseen liittyvät tekijät voivat aiheuttaa ajan myötä kroonistuessaan fysiologisia muutoksia terveyteen. (Williams & Mohammed 2009 ref: Cohen ym. 1997.⁴)

Taulukossa 1 on esitetty rasismien ja terveyden välisiä potentiaalisia mekanismeja David Williamsin ja Selina Mohammedin (2013) mallista yksinkertaistettuna. Mallissa korostuvat rakenteellisten tekijöiden merkitykset yksilön terveydelle, hieman siis samalla logiikalla kuin aikaisemmin esitettyssä sosiaalisen osallisuuden taustateoriassa. Rakenteellinen rasismi ja kulttuurissa esiintyvä rasismi voivat vaikuttaa yhteiskunnassa esiintyviin ennakkoluuloihin, stereotyyppioihin ja rasistiseen syrjintään, jotka voivat heikentää sosiaalisen osallisuuden taustateoriaakin soveltaen yksilöiden markkinoille pääsemisen mahdollisuuksia. Ylisukupolvisesta näkökulmasta markkinoille pääsemättömyyden taustalla saattaa olla vanhempien kohtaama rakenteellinen rasismi työhaussa, asuntomarkkinoilla ja lainaneuvotteluissa, minkä vaikutukset voivat näkyä myös nuoren arjessa. Rasistinen syrjintä voi edelleen altistaa stressille ja siten vaikuttaa terveyskäyttäytymiseen, kuten vähäisempään liikuntaan osallistumiseen sekä päihteiden käyttöön, joiden vaikutukset saattavat lopulta heijastua terveyteen. Yhteiskunnallisilla instituutioilla on joko

---

⁴ Cohen, Sheldon & Kessler, Ronald & Underwood Gordon, Lynn 1997: Strategies for measuring stress in studies of psychiatric and physical disorders. Teoksessa Cohen, Sheldon & Kessler, Ronald C. & Underwood Gordon, Lynn (toim.): A Guide for Health and Social Scientist. Oxford University Press. New York, 3-28.

mahdollisuus voimistaa tai vaimentaa eriarvoistavia mekanismeja, esimerkiksi sosiaalipolitiikan tai asuntopolitiikan keinoin. (Williams & Mohammed 2013, 1157.)

Taulukko 1. Rasismien ja terveyden väliset mekanismit muokattuna Williamsilta ja Mohammedilta (2013, 1157).

JUURISYYT →	SOS.STATUS →	KESKEISET POLUT →	VASTEET →	TERVEYS
Biologia ja maantieteellinen alkuperä	Sosioekonomia	Kulttuuriset tekijät <ul style="list-style-type: none"> ○ Stigma ○ Ennakkoluulot ○ Stereotypiat 	Käyttäytyminen <ul style="list-style-type: none"> ○ Terveyskäyttäytyminen (esim. vähäinen liikunta/päihteet) ○ Arkipäivän sietokyky 	Sairastavuus Kuolleisuus
Rakenteellinen rasismi ja yhteiskunnan kulttuurissa esiintyvä rasismi	Etninen tausta	Stressi <ul style="list-style-type: none"> ○ Rasistinen syrjintä ○ Muut stressitekijät ○ Stressin uhka ○ Historialliset traumat 	Psykologinen <ul style="list-style-type: none"> ○ Sisäistetty rasismi ○ Itsetunto ○ Stereotypian uhka 	Vammaisuus
Yhteiskunnalliset instituutiot <ul style="list-style-type: none"> ○ Sosiaalipolitiikka ○ Talouspolitiikka ○ Terveyspolitiikka 	Sukupuoli, ikä, Perhetilanne ym.	Markkinoille pääsemisen mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> ○ Koulutus ○ Työllisyys ○ Talous ○ Varallisuus ○ Vankilaan joutuminen 	Fysiologinen <ul style="list-style-type: none"> ○ Neurologia ○ Immuunijärjestelmä ○ Kardiovaskulaarinen ○ Muut fysiologiset tekijät 	Mielenterveys
		Yhteiskunnalliset resurssit <ul style="list-style-type: none"> ○ Terveystieteiden huolto ○ Asuminen ○ Naapuriyhteisö 	Kollektiivinen ja yksilöllinen sietokyky	Positiivinen mielenterveys
Tieto (knowledge)				

Rasismi saattaa yksilön sietokyvystä tai resilienssistä riippuen vaikuttaa psykologisesti siten, että ihminen sisäistää yhteiskunnassa vallitsevat rasistiset käytännöt (sisäistetty rasismi) muuttamalla omaa toimintaa päästäkseen osalliseksi ystävyys-suhteisiin tai muihin sosiaalisiin

verkostoihin (ks. Brondolo 2012; Williams & Mohamed 2013). Se, miten yksilö pystyy sietämään rasismia arjessa, saattaa riippua siitä, millaiset resurssit etnisellä vähemmistöllä on suojautua rasismilta (Williams & Mohammed 2013). Voidaan ajatella, että joillakin etnisillä ryhmillä tai kielivähemmistöillä saattaa olla keskimääräistä enemmän sosiaalista pääomaa niin sanottuna yhteisöllisenä ominaisuutena (Hyypä 2002), jolloin rasismin kielteiset vaikutukset voivat olla lievempiä.

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkielman keskeisin tausta-ajatus on se, että rasismi heikentää yhteiskunnallista osallisuutta moninaisten mekanismien välityksellä. Tutkimusongelma koskee sitä, mitkä tekijät voisivat vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta ja toisaalta vaimentaa rasismin vaikutuksia. Tutkimusongelmasta johdetut tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Kuinka yleistä rasismi on monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaisten 8.- ja 9.-luokkalaisten keskuudessa? Millaisia eroja on havaittavissa nuoren, tämän äidin ja isän syntymämaan mukaan?
2. Miten sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät ja rasismi ennustavat yhteiskunnalliseen osallisuuden vaihtelua? Miten paljon rasismi selittää yhteiskunnallisen osallisuutta verrattuna muihin selittäjiin?
3. Miten markkinoille, instituutioihin, palveluihin ja sosiaalisen verkostojen pääsemisen subjektiivista kokemusta kuvaavat tekijät ennustavat yhteiskunnallista osallisuutta? Mitkä tekijät selittävät parhaiten yhteiskunnallista osallisuutta? Miten rasismin selitysosuudelle käy, kun muut selittävät tekijät vakioidaan?
4. Millaisia sosiaalisia jakolinjoja on havaittavissa vapaa-ajan osallistumisessa?

3.2 Tutkimusaineiston kuvaus, rajaus ja tutkielmassa käytetyt muuttujat

Tutkimusaineistona on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuoden 2017 8. ja 9.-luokkalaisten suunnattu Kouluterveyskysely. Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jossa nuoret saivat mahdollisuuden kertoa terveydestään ja hyvinvoinnistaan peräti 117 kysymyksen avulla. Koulujen osallistuminen Kouluterveyskyselyyn on vapaaehtoista.

Kouluterveyskysely on toteutettu yläkoululaisille (8. ja 9. luokka) vuodesta 1996 lähtien.⁵ Kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi. Vastaaminen tapahtuu koulussa yhden oppituntin aikana nimettömästi ja vapaaehtoisesti. (Halme ym. 2018, 5.) Vuonna 2017 kyselyyn oli mahdollisuus vastata suomeksi, englanniksi, venäjäksi ja pohjoissaameksi. Käytössäni ei ole selkokielistä suomen- ja ruotsinkielistä kyselyaineistoa. (THL 2019a.)

Vuonna 2017 keväällä Kouluterveyskyselyyn osallistui 63 % 8. ja 9. luokkien oppilaista (N = 73 680). Eniten vastaajia oli Uudeltamaalta (26 %), Pohjois-Pohjanmaalta (10 %), Pirkanmaalta (9 %) ja Varsinais-Suomesta (9 %). Vähiten vastaajia oli Ahvenanmaalta (1 %). Vastanneista kuului suomalaista syntyperää oleviin nuoriin 87 %, monikulttuuritaustaisten perheiden nuoriin 7 %, II sukupolven ulkomaalaistaustaisiin nuoriin 2 % ja I sukupolven ulkomaalaistaustaisiin nuoriin 4 %. (Halme ym. 2018, 5-6.)

Tämän tutkielman ulkopuolelle rajautuvat lähinnä tutkimusekonomisista syistä suomalaista syntyperää olevat nuoret (syntynyt Suomessa, molemmat vanhemmat syntyneet Suomessa, Ikm = 60 2010). Päädyin myös rajaamaan alle vuoden Suomessa asuneet vastaajat (Ikm = 606) analyysien ulkopuolelle, koska vastauskäyttäytymisen perusteella näytti arvioni mukaan vahvasti siltä, että heistä melko suuri osa, ilmeisesti heikomman kielitaidon vuoksi, ei ollut ymmärtänyt kysymyksiä. Edellisellä on merkitystä lähinnä I sukupolven nuorten näkökulmasta, sillä muissa ryhmissä alle vuoden asuneita oli erittäin pieni osuus. Näin ollen rajaamani tutkimusjoukko (n = 8532) on 8. ja 9.luokkalaiset vähintään vuoden Suomessa asuneet monikulttuuritaustaisten perheiden nuoret (n = 5042), II sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret (n = 1340), ja I sukupolven ulkomaalaistaustaiset nuoret (n = 2150), jotka ovat siis vastanneet asumisaikaa ja syntymämaata koskeviin kysymyksiin.

Taulukossa 2 on esitetty rajaamani tutkimusjoukon taustatekijöitä syntymätaustaryhmittäin. Monikulttuuritaustaisten perheiden nuorissa on vähemmän poikia (46,1 %) kuin tyttöjä (53,9 %), samoin II sukupolven ulkomaalaistaustaisissa (pojat: 45,3 % - tytöt: 54,7 %).

---

⁵ Lisäksi Kouluterveyskysely on toteutettu lukiolaisille (1. ja 2.vuosi) vuodesta 1998 lähtien ja ammattikoululaisille vuodesta 2008 lähtien. Vuonna 2017 kysely järjestettiin ensimmäistä kertaa myös alakouluikäisille (4. ja 5 luokka). (Halme ym. 2018, 5.)

Taulukko 2. Tutkimusjoukon taustatiedot. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.-ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Monikulttuuri	II sukupolvi	I sukupolvi	Yhteensä
	%	%	%	%
Sukupuoli				
poika	46,1	45,3	53,9	48,0
tyttö	53,9	54,7	46,1	52,0
Yht.	100	100	100	100
n	5005	1328	2123	8456
Vuosiluokka				
8.luokka	50,9	49,6	50,2	50,5
9.luokka	49,1	50,4	49,8	49,5
Yht.	100	100	100	100
n	5030	1337	2140	8507
Asumisaika Suomessa				
1-4 vuotta	1,8	0,4	19,2	6,0
5-10 vuotta	5,3	1,0	37,8	12,8
yli 10 vuotta	12,9	4,0	23,9	14,3
koko ikä	80,0	94,7	19,2	67,0
Yht.	100	100	100	100
n	5042	1340	2150	8532
Äidin koulutustaso ¹				
perusaste	7,9	18,8	22,3	13,0
keskiaste	47,0	44,3	43,7	25,2
korkea-aste	45,1	36,9	33,9	41,2
Yht.	100	100	100	100
n	4704	1194	1813	7711
Vanhempien työllisyystilanne				
molemmat työttömiä	4,9	8,4	10,9	6,9
toinen työtön	31,7	33,0	35,0	32,7
molemmas töissä	63,4	58,6	54,1	60,4
Yht.	100	100	100	100
n	4997	1301	2071	8369
Ydinperhe²				
kyllä	60,9	71,4	66,4	63,9
ei	39,1	28,6	33,6	36,1
Yht.	100	100	100	100
n	5008	1328	2112	8448
Äidin syntymämaa				
Suomi	51,0			30,2
Eurooppa/Venäjä	35,1	47,7	49,8	40,8
Muu maa	13,9	52,3	50,2	29,0
Yht.	100	100	100	100
n	5036	1326	2139	8501

1) Perusaste = peruskoulu tai vastaava. Keskiaste = lukio/ammattillinen oppilaitos & lukio/ammattillinen oppilaitoksen ja ammatillisia lisäopintoja. Korkea-aste = yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu.

2) Kyllä = asuu molempien vanhempien luona. Ei = muu (vuoroperhe, yksinhuoltajaperhe, ei asu vanhempien luona)

I sukupolven ulkomaalaistaustaisissa poikia (53,9 %) on suurempi osuus kuin tyttöjä (46,1 %). Kaikissa kolmessa syntymätaustaryhmässä jakaumat ovat tasaisia vuosiluokan osalta. Monikulttuuritaustaisista nuorista suurin osa (80,0 %) oli asunut koko ikänsä Suomessa. II sukupolven vastaajista vain 5,3 % kertoi, ettei ole asunut koko ikänsä Suomessa. Huomionarvoista tulevia tarkasteluita ennakkoiden on se, että I sukupolven nuorissa on vastaajia, joista 19,2 % ilmoitti asuneensa koko ikänsä Suomessa, vaikka kertoivatkin syntyneensä ulkomailla. Monikulttuuritaustaisten nuorten äideistä perusasteen suorittaneita oli 7,9 %, II sukupolven 18,8 % ja I sukupolven 22,3 %. Kuten taulukosta voidaan nähdä, äidin koulutuksen osalta esiintyi vastaajakatoa. Molempien vanhempien työllisyys on yleisintä monikulttuuritaustaisten perheiden nuorilla (63,4 %) verrattuna II sukupolven nuoriin (58,6 %) ja I sukupolven nuoriin (54,1 %). Ydinperheeseen kuulumisen (asuu molempien vanhempien luona) on yleisempää II sukupolven nuorilla (71,4 %) kuin I sukupolven nuorilla (66,4 %) ja monikulttuuritaustaisilla nuorilla (60,9%).

Melko hyvältä aineiston kattavuudesta huolimatta on syytä korostaa, että osassa tilastollisissa analyyseissä mukana ovat vain ne nuoret, jotka ovat vastanneet kaikkiin mallissa oleviin kysymyksiin. Erityisesti I sukupolven nuorilla esiintyi vastaajakatoa, joka liittyy keskimääräistä heikompaan kielitaitoon.

Taulukossa 3 on esitetty vielä tutkielmassa käyttämäni muuttujien nimet, vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn alkuperäiset kysymykset ja muuttujien alkuperäiset vaihteluvälit. Taulukkoa on järjestetty tutkimuskysymysten mukaisesti. Tutkielmassa käytetyt muuttujien nimet eivät välttämättä vastaa Kouluterveyskyselyiden laatijoiden ja tutkijoiden alkuperäisiä tarkoituksia siitä, mitä kyseisellä kysymyksellä on ollut tarkoitus mitata. Avaan tulososiossa lyhyesti muuttujien valintojen perusteluita ennen kutakin tilastollista analyysiä.

Taulukko 3. Tutkielmassa käytettyjen muuttujien nimet.

Tutkielmassa käytetty nimi	Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn kysymys (kysymysnumero)	min	max
Rasismi/rasistinen kiusaaminen	Onko sinua <u>tämän lukukauden</u> aikana kiusattu seuraaviin asioihin liittyen koulussa tai vapaa-ajalla? Ihonväri, kieli, ulkomaalainen tausta, romanitausta, saamelaistausta (24.3)	1	2
Yhteiskunnallinen osallisuus (käännetty)	Koen olevani tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa (106.8)	1	5
Sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät			
Syntymätausta:	Tausta syntymämaan mukaan, alun perin 4-luokkainen (valmiiksi rakennettu kysymyksestä 103)	1	3
Monikulttuuritaustainen	Toinen vanhemmista syntynyt Suomessa, toinen ulkomailla (103)		
II sukupolven ulkomaalais-taustainen	Syntynyt Suomessa, molemmat vanhemmat syntyneet ulkomailla (103)		
I sukupolven ulkomaalais-taustainen	Syntynyt ulkomailla, molemmat vanhemmat ulkomailla (103)		
Asumisaika Suomessa	Kuinka kauan olet asunut Suomessa? (104)	1	4
Sukupuoli	Mikä on sukupuolesi? (1)	1	2
Vanhempien työllisyystilanne	Ovatko vanhempasi olleet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana työttöminä tai lomautettuina? (97)	1	4
Äidin koulutustaso	Mikä on korkein koulutus, jonka vanhempasi ovat suorittaneet? (100)	1	4
Ydinperhe	Asutko molempien vanhempien kanssa yhteisessä kodissa?	1	2
Ystävät/ystävyyssuhteet	Onko sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioista?	1	4
Eri areenoille pääsemisen subjektiivista kokemusta kuvaavat tekijät			
Talous (markkinat)	Millaiseksi arvioit perheen taloudellisen tilanteen? (102)	1	5
Vaikutusmahdollisuudet koulussa (instituutiot)	Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin koulussasi tämän <u>lukuvuoden</u> aikana? Koulun yhteisten sääntöjen laatiminen. (10.4)	1	5
Tietää harrasteista/harrastetietoisuus (palvelut)	Asuinalueella tarkoitetaan omaa kaupunginosaa tai pienemmällä paikkakunnalla esimerkiksi kuntaa tai taajamaa. Tiedän asuinalueen harrastusmahdollisuuksista. (118.3)	1	5
Yksinäisyys (sos. verkostot)	Tunnetko itsesi yksinäiseksi? (36)	1	5
Vapaa-ajan kartta			
Urheilu/itsenäinen urheilu	Harrastan urheilua tai liikuntaa omatoimisesti (115.1)	1	5

Ohjattu urheilu	Harrastan ohjattua urheilua tai liikuntaa seuran tai järjestön tunneilla, harjoituksissa, kilpailuissa tai otteluissa (115.2)	1	5
Yhdistystoiminta	Osallistun jonkin muun seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan, esim. partio, 4H-kerho, vapaapalokunta, seurakunta (115.3)	1	5
Ilmaisu	Harrastan laulamista, soittamista tai näyttelemistä (115.4)	1	5
Taide	Harrastan kirjoittamista, piirtämistä, maalaamista, valokuvaamista tai videokuvaamista (115.5)	1	5
Käsi- ja puutyöt	Teen käsi- tai puutöitä, askartelen tai korjaan koneita tai laitteita (115.6)	1	5
Uutiset ja sanomalehti	Seuraan uutisia televisiosta, sanomalehdistä (115.7) tai netistä	1	5
Luonto	Hoidan lemmikkiä tai kotieläintä tai oleskelen luonnossa (115.8)	1	5
Kirjat	Luen kirjoja omaksi ilokseni (115.9)	1	5
Some ja pelit	Vietän aikaa sosiaalisessa mediassa tai pelaan pelejä tietokoneella, puhelimella, konsolilla tai muulla laitteella (112.1)	1	6
Tv ja elokuvat	Katselen televisio-ohjelmia, videoklippejä tai elokuvia (112.2)	1	6
Vapaa-ajan kartalle heijastettuja muuttujia (heijastetaan myös aiemmin mainittuja sos. taustaa kuvaavia muuttujia)			
Isän koulutustaso	Mikä on korkein koulutus, jonka vanhempasi ovat suorittaneet? (100)	1	4
Koettu terveys	Mitä mieltä olet terveydentilastasi? (25)	1	4
Poliittinen osallistuminen	Oletko osallistunut tämän lukuvuoden aikana seuraaviin toimintoihin? (11)		
	Äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaalissa (11.1)	1	2
	Osallistunut oppilaskunnan hallituksen toimintaan (ollut ehdokkaana tai jäsenenä) (11.2)	1	2
	Osallistunut paikalliseen tai alueelliseen nuorisovaltuustoon, Lasten Parlamenttiin, Nuorten foorumiin yms. (11.3)	1	2
	Osallistunut poliittiseen toimintaan (11.4)	1	2
Lukemisvaikeudet	Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa? Lukemista vaativien tehtävien tekeminen (13.5)	1	4

3.3 Käytetyt analyysimenetelmät

Seuraavaksi kerron metodeista, joiden avulla yritän vastata esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Ensin avaen hieman teoreettisten tulkintojeni filosofisia lähtökohtia liittyen kausaalisuhdeargumentaatioon, jonka jälkeen kerron ristiintaulukoinnista, moniluokitteluanalyysistä ja usean muuttujan korrespondenssianalyysistä. Toteutin tilastolliset analyysit IBM SPSS Statistics versioilla 24.

3.31 Kausaalisuhdeargumentaatiosta

Tutkielman yhtenä tarkoituksena on selvittää, mitkä syytekijät voisivat vaikuttaa yhteiskunnalliseen osallisuuden kokemukseen. Nämä aineistolle esittämäni kysymykset ovat luonteeltaan kausaalisia, joten ennen menetelmiin tutustumista on syytä valaista esimerkkien avulla kausaalisuhteen toteamisen edellytyksiä, rajoituksia ja perusteluja.

Nyt jo kadonneen Columbian koulukunnan survey-analyysitekniikkaa mukaillen oletus rasismien vaikutuksesta yhteiskunnalliseen osallisuuteen saisi tukea seuraavien välttämättömien kolmen ehdon toteutuessa:

1. Rasismi ja yhteiskunnallinen osallisuus ovat tilastollisesti riippuvaisia
2. Rasismi edeltää ajallisesti ennen yhteiskunnallista osallisuutta
3. Rasismien ja yhteiskunnallisen osallisuuden tilastollinen riippuvuus säilyy, vaikka molempia muuttujia kausaalisesti edeltävien muiden muuttujien vaikutus on eliminoitu. (Ks. Valkonen 1971, 89.)

Käyttämäni poikkileikkausaineisto asettaa haasteita kausaalisuhdeargumentaation uskottavuuteen. Tässä tutkielmassa ensimmäisen ehdon todentaminen on melko vaivatonta, joskin on muistettava, että vaikka yhteys näyttäisi olevan olematon, on mahdollista, että on olemassa niin sanottu käänteinen näennäisyhteys, jolloin väliintuleva tekijä toisi esiin riippuvuuden (Töttö 2004, 129). Toinen ehto perustuu kausaalisuuden ajalliseen epäsymmetriseen asetelmaan siitä,

että syyn on tapahduttava ennen seurasta. Tämä perustuu oletukseen. Kolmannen ehdon todentamisessa voidaan hyödyntää tilastollisia kausaalimalleja, joskin haasteena on se, mitkä tekijät ovat tarpeellisia muuttujia vakioitavaksi, jotta saataisiin rasismin ”tosiasiallinen” itsenäisen selityskyky näkyviin.

Sosiaalista taustaa kuvaavien empiiristen muuttujien perustelu ajallisesti edeltäviksi selittäjämuuttujiksi ei ole kovin vaikeata. Esimerkiksi sukupuoli on määräytynyt jo syntymässä, joten on loogista olettaa, että sukupuoli on syytekijä yhteiskunnalliseen osallisuuteen eikä päinvastoin. Lisäksi retrospektiiviset kysymykset esimerkiksi asumisajasta voidaan olettaa edeltäväksi historiallisiksi tapahtumiksi. (Alkula 1994, 172.) Sen sijaan subjektiivisista kokemusta kuvaavien teoreettisten muuttujien ajallisen järjestyksen perustelu on paljon mutkikkaampaa. Ehkä esimerkiksi yksinäisyyden ja yhteiskunnallisen osallisuuden riippuvuus voisi olla järkevää tulkita vastavuoroiseksi (ks. Selkälä 2015). Ongelmana voi olla erityisesti se, jos X:n ja Y:n suhde on käsitteellinen, jolloin vaarana on kehäpäätelmät (Töttö 2004, 121). Tässä tutkielmassa yksinäisyyden on tarkoitus kuvata sosiaalisia verkostoja, joka siis taustateorian mukaan edeltää ajallisesti ennen yhteiskunnallista osallisuutta. Näin voidaan ajatella, että yksinäisyys heijastelisi jotakin myös rakenteellisista olosuhteista, jonka vuoksi ajallisesti edeltävä asetelma lienee perusteltu valinta. Vapaa-ajan osallistumista kuvaavat objektiiviset muuttujat ovat taas helpompi tulkita kausaaliksi, ainakin sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa. On tietenkin hieman epäselvää, olisivatko esimerkiksi yhdistystoimintaan aktiiviset osallistuneet nuoret jo valmiiksi yhteiskunnallisesti osallisia ilman osallistumistaan.

Yksi ratkaisu kausaalisuhteiden ajallisen määrittelyn ongelmaan voisi olla se, että käyttäisin subjektiivista kokemuksia kuvaavia muuttujia vuorotellen syy- ja seurausmuuttujana: esimerkiksi yhteiskunnallinen osallisuus ja muut tekijät olisivatkin yksinäisyyden selittäjinä. Tämänkaltainen tarkastelutapa korostaisi ajatusta siitä, että toiset subjektiiviset kokemukset ovat vastavuoroisessa ja myötävaikuttavassa suhteessa toisiinsa. (Ks. Allardt 1976, 238.) Toinen ja vaivattomampi ratkaisu olisi yksinkertaisesti se, että riippuvuutta ei tulkittaisi kausaaliseksi, vaikka jokin tilastollinen menetelmä sen lähtökohtaisesti ehkä sellaiseksi olettaakin siinä vaiheessa, kun jokin muuttuja on laitettu selittäjäksi (Ks. Selkälä 2013, 118).

Tuleva moniluokitteluanalyysi (MCA) sisältää ajatuksen klassisesta koeasetelmasta, jolloin perimmäisenä ideana on esimerkiksi vertailla sitä, mitä ryhmän A yhteiskunnalliselle osallisuudelle tapahtuisi, jos he kohtaisivat rasismia verrattuna ryhmään B, joka ei ole kohdannut rasismia. Koska kyseessä ei ole aito koetilanne, on ideana simuloida tilanne koetilannetta vastaavaksi ja eliminoida erilaisia kolmansia tekijöitä, jotta saadaan näkyviin rasismien itsenäisen selityskyky. Ideana asetelmassa on siis koetella kausaalitulokinnan kolmannen ehdon ja edellytyksen toteutumista siitä, että mikään kolmas tekijä ei ole rasismien ja yhteiskunnallisen välisen riippuvuuden taustalla. Samalla saadaan tietoa niin sanotuista kilpailevista selityksistä. (Alkula ym. 1994.) Toisin ei voida tietää, mitkä kaikki kolmannet tekijät pitäisi vakioida. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki mahdolliset muuttujat pitäisi vakioida, koska ideana ei ole aineiston täydellinen replikaatio. Jos mukana olisi kaikki mahdolliset muuttujat, sopisi tilastollinen malli luultavasti todella huonosti muihin aineistoihin. (Töttö 2004, 228 – 229; Töttö 2012, 257.)

Tämän tutkielman filosofiset lähtökohdat muistuttavat osittain kontrafaktuaalisen koulukunnan näkökulmia kausaalipäätelmästä. Kontrafaktuaalisen koulukunnan kausaalipäätelyssä ollaan kiinnostuneita satunnaistetun koeasetelman jäljittämisestä, mitä jos-kysymyksien esittämisestä ja potentiaalisista tuloksista (Morgan & Winship 2007). Rasismien vaikutusten vaimentamisen näkökulmasta yksi kontrafaktuaalisen kausaalipäätelyn peruskysymys on esimerkiksi: Mitä rasismia kohdanneen nuoren yhteiskunnalliselle osallisuudelle olisi tapahtunut, jos hän olisi kuulunut ohjatun urheilun ryhmään (koeryhmä), kun hän todellisuudessa kuului ei-ohjattuun urheiluun kuuluviin (kontrolliryhmä), tai päinvastoin? (Eerola 2014, 234.) Ei-kokeellisessa tutkimuksessa haasteena on kausaalisuhteargumentaation uskottavuuden näkökulmasta se, että ei ole mahdollista säädellä satunnaistamista eli sitä, miten tutkittavat sijoittuvat koeryhmään ja kontrolliryhmään. Käytännössä kokeellisessa tutkimuksessa tämä sijoittaminen tapahtuisi siten, että arvottaisiin tutkittavat kahteen ryhmään (satunnaistaminen) tai valitsemalla kaikilta tärkeiltä ominaisuuksiltaan mahdollisimman samanlaisia vastinpareja arpomalla heistä toinen koeryhmään ja toinen kontrolliryhmään (matsaus). Näiden ryhmien välistä erotusta voidaan pitää siis kausaalivaikutuksen estimaattina. Ei-kokeellisessa tutkimuksessa voidaan vain havainnoida jälkikäteen, miten ryhmiin on jakauduttu, jolloin ongelmaksi estimoitujen

kausaalivaikutusten tulkinnassa saattaa muodostua valikoitumisharha, jota satunnaistamisen mekanismi vähentäisi. (Töttö 2004, 103; Eerola 2014, 234.)

Kontrafaktuaalisen kausaalipäättelyn koulukunnan mukaan yksi satunnaistamisen mekanismia jäljittelevä metodi on propensiteettipistemäärien käyttö, jolla tarkoitetaan valituista taustamuuttujista muodostettua yksiulotteista summamuuttujaa. Ideana on tasapainottaa taustatekijöiden jakaumat koe- ja kontrolliryhmässä mahdollisimman hyvin. Näin kausaalivaikutusten suuruutta voitaisiin arvioida propensiteettipistemääriltään samankaltaisten kaltaistusrhmien sisällä. Toinen ratkaisu, jolla kontrafaktuaalinen kausaalipäättelyn koulukunta pyrkii jäljittelemään satunnaistettua koetilannetta epäsuorasti, on välinemuuttujan hyödyntäminen. Välinemuuttujan etsiminen on kuitenkin erittäin vaikeaa, sillä pitäisi löytää sellainen (väline)muuttuja, joka ennustaa vahvasti syymuuttujaa, mutta on riippumaton seurausmuuttujan virhetermistä. Mervi Eerola käyttää esimerkissään liikuntaan motivointia välinemuuttujana, jonka oletetaan vaikuttavan liikkumisen kautta terveyteen. (Ks. Morgan & Winship 2007 4-10, 188; Eerola 2014, 233 - 236.) Tässä tutkielmassa en kuitenkaan hyödynnä välinemuuttujia ja propensiteettipistemääriä. Jälkimmäisestä metodista itselläni ei ollut tietoa aineiston analyysivaiheessa.

Teoreettisissa tulkinnoissani havaitusta riippuvuudesta korostuu kriittisen realismin näkökulmat. Kriittisen realismin tulkinnan mukaan jokaisen riippuvuuden taustalla on jokin kausaalimekanismi, vaikka sitä ei voitaisi välittömästi havaita. Kriittisessä realistisessa tulkinnassakin toki tiedostetaan, että havaittu riippuvuus ei ole vielä osoitus kausaalisuhteesta. Kriittisen realistisen tulkinnan mukaan kausaalisuhdeargumentaatio riippuvuudesta vaatii ennen kaikkea uskottavan ja perustellun selityksen siitä, miksi ja miten kausaalivaikutus syntyy. Tämä selitys voi pohjautua teoriaan, mittauksellisiin, aikaisempiin tutkimuksiin tai tutkijan käsityksiin siitä, mitä hän luulee tai oikeastaan tietää luulevansa sosiaalisesta todellisuudesta. Näyttöä kausaalisuhdeargumentaatiolle haetaan kriittisen realismin tulkinnan mukaan siis myös empiirisen aineiston ulkopuolisten tekijöiden avulla. Tässä tutkielmassa riippuvuutta kuvaavat luvut antavat mahdollisuuden argumentoida nimenomaan potentiaalisten kausaalisuhteiden puolesta, joskaan kausaalisuuden todentaminen ei siis ole mahdollista. (Töttö 2004; Töttö 2012, 175 – 176, 259.)

Kausaalilogiikkaan perustuvien menetelmien avulla on mahdollista päästä kriittisen realismin näkökulman mukaan eräänlaiseen potentiaalisten kausaalisten mekanismien maailmaan, jossa ilmiöt tapahtuvat tutkijan ennalta määrittelemässä järjestyksessä. On toisaalta tiedostettava, että tämä potentiaalinen maailma on aina enemmän tai vähemmän tosi verrattuna sosiaaliseen todellisuuteen. Kausaalilogiikkaan perustuvat tilastolliset mallit eivät kuvaa aineistoa, vaan esimerkiksi sitä, mitä tapahtuisi yhteiskunnalliselle osallisuudelle, jos rasismia manipuloitaisiin ja jos se pääsisi vaikuttamaan puhtaasti, koska muiden mekanismien tuottamat häiriöt on puhdistettu (yhteiskunnallisen osallisuuden virhetermiin ϵ). Aktuaalisessa maailmassa (empiirinen aineisto) virhetermiä koskeva oletus ei yleensä ole voimassa. (Töttö 2012, 256.) Tilastollisten mallien avulla saadaan siis parhaimmillaankin vain pelkistetty ja karrikoitu kuvaus sosiaalisesta todellisuuden ilmiöistä erittäin rajatusta näkökulmasta. Vastapainoa kausaalilogiikkaan perustuville menetelmille on usean muuttujan korrespondenssianalyysi, jossa sosiaalista todellisuutta yritetään lähestyä hieman kokonaisvaltaisemmalla otteella.

3.32 Ristiintaulukointi

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan kuvata havainnollisesti kategoristen muuttujien välisiä riippuvuuksia. Menetelmä sopii hyvin tilanteeseen, jossa halutaan vertailla jonkin ilmiön (kuten rasismien) yleisyyttä ryhmittäin. (Alkula ym. 1994.)

Ristiintaulukoinnissa on tärkeää esittää prosentiosuuksien laskemissuunta oikein päin (Valkonen 1971, 29). Ei olisi kovinkaan kiinnostavaa esimerkiksi tietää siitä, kuinka moni rasismia kohdanneista kuuluu johonkin ryhmään. Kiinnostavampaa ja tutkimuskysymyksenä näkökulmasta olennaista on tietää, kuinka moni johonkin ryhmään kuuluvista on kohdannut rasismia. (Töttö 2012, 279.) Rajaamani aineistoni perusteella ensin mainittu laskemissuunta kertoo siitä, että rasismia kohdanneista 50,5 % oli poikia. Jälkimmäinen kertoo siitä, että pojista 18,7 % oli kohdannut rasismia. Ensimmäinen esimerkki on ilmeisen harhaanjohtavaa ja tietenkin myös erittäin kyseenalaista, jos sitä käytetään argumentaation tukena toisissa yhteyksissä, esimerkiksi väkivallan tarkastelussa.

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan myös argumentoida kausaalisuhteesta. Voidaan esimerkiksi tarkastella, miten rasismi selittää yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua urheiluosallistumisen eri luokissa. (Alkula ym. 1994, 188.) On selvää, että ristiintaulukoinnin avulla ei voida huomioida erilaisia kolmansia tekijöitä kovin vaivattomasti, joten tarpeen on hyödyntää monimuuttujamenetelmiä.

3.33 Moniluokitteluanalyysi

Moniluokitteluanalyysi (MCA = Multiple Classification Analysis) on varianssianalyysin ja regressioanalyysin keskeiset piirteet sisältämä monimuuttujamenetelmä, jossa yhtä jatkuvaa selitettävän muuttujan (y -muuttuja) vaihtelua voidaan ennustaa useammalla kategorisella muuttujalla (x -muuttujat). MCA:ssa on mahdollista käyttää myös jatkuvia muuttujia kovariaatteina (esim. ikämuuttuja): tästä saattaa olla hyötyä mallin selitysasteen vahvistumisen näkökulmasta, joskin ryhmittäistä tarkastelua varten jatkuvat selittäjämuuttujat on luokiteltava. (Andrews 1973, 1-2; Toivonen 1999, 255; Jokivuori & Hietala 2007; Lolle 2008, 118.)

MCA:n varianssianalyttisestä näkökulmasta menetelmän avulla on mahdollista vertailla konkreettisesti erilaisia ryhmäkeskiarvoja. Esimerkiksi yhteiskunnallisen osallisuuden keskiarvoja voidaan tarkastella rasismia kohdanneiden ja ei-kohdanneiden osalta tilanteessa, jossa muiden selittäjämuuttujien vaikutus on eliminoitu (vakioitu). Keskiarvon näkyminen on hyödyllistä, sillä se mahdollistaa epälineaaristen riippuvuuksien havainnoinnin. MCA:n regressioanalyttisestä näkökulmasta on puolestaan mahdollista tarkastella selittäjämuuttujan suhteellisesta itsenäistä selityskykyä vastaavassa vakioidussa tilanteessa, jolloin voidaan myös etsiä näennäisyhteyksiä. (Allardt 1976, 239; Jokivuori & Hietala 2007.)

Keskeisin ero ja samalla vahvuus verrattuna muihin regressioanalyttisiin menetelmiin on se, että MCA ei sisällä lineaarisuusoletusta. MCA on myös melko liberaali normaalijakaumaoletuksen suhteen: menetelmän kehittäjien mukaan selitettävän muuttujan jakauma ei saisi olla

yrkästi vino (tarkistus esim. histogrammin avulla). Selitettävänä muuttujana voitaisiin myös käyttää dikotomista muuttujaa, kunhan luokkakoot ovat suunnilleen yhtä suuret. Selittävien muuttujien luokkakoon suhteen ei ole oletuksia, joskin yleisesti ottaen olisi suositeltavaa, että luokkakoot eivät olisi kovin pieniä. (Andrews ym. 1973, 2.) MCA:n suosituksena on additiivisuus eli se, että selittäjämuuttujien vaikutukset ovat yhteenlaskettavissa. Jos additiivisuus ei ole voimassa, voi tämä vaikuttaa koko mallin selitysasteeseen ja ennustetarkkuuteen. Suosituksena on myöskin se, että muuttujien välillä ei vallitsisi kovin voimakasta interaktiota. (Andrews ym. 1973, 19 – 20; Allardt 1976.) Interaktio tarkoittaisi tilannetta, jossa rasismien tai jonkin muun selittäjämuuttujan vaikutus yhteiskunnalliseen osallisuuteen riippuisi jostain kolmannelta tekijästä (Ketokivi 2015, 299). Tein tutkielman aikana erillisiä interaktiotarkastuksia kaksisuuntaisen varianssianalyysin avulla, millä saadaan graafisesti näkyviin mahdollisia interaktiovaikutuksia (Jokivuori & Hietala 2007, 141). Jos voimakasta interaktiota havaitaan tai epäillään, yksi keino on tehdä moniryhmämallinnus (*multigroup modeling*). Moniryhmämallinnus tarkoittaa sitä, että jokin selittäjämuuttuja laitetaan ryhmitteleväksi tekijäksi. (Ketokivi 2015, 162.) Moniryhmämallinnuksen vahvuutena on se, että sen avulla voidaan tuoda esiin jonkin sosiaaliryhmän ”tosiasiallinen” yhteiskunnallinen osallisuus, joka saattaisi peittyä, jos kyseinen muuttujan olisi selittäjämuuttujana (ks. Selkälä 2013, 118; Selkälä 2016 ym., 338).

MCA:n suosituksena on myöskin se, että muuttujien välillä ei olisi erittäin voimakasta multikollinearisuutta (muuttujien välistä korrelaatiota), vaikka menetelmä onkin melko vakaa tämän suhteen (Andrews 1973, 6; Jokivuori & Hietala 2007). Multikollinearisuus kasvattaa keskivirhettä, joka voi aiheuttaa tilastollisesti ei-merkitsevän yhteyden. Edellinen ei ole toisaalta tärkeää, jos tarkoituksena on kuvata vain kertoimien voimakkuuksia. Erittäin suurikaan multikollinearisuus ei ole sinänsä ongelma sellaisen muuttujan kohdalla, joka ei ole teoreettisesti mielenkiintoinen. Näin ei ole myöskään silloin, jos tarkoituksena on tarkastella sitä, kuinka paljon muuttujat yhdessä selittävät vaihtelua. Tässä tutkielmassa multikollinearisuus ei tietääkseni olisi kovin suuri ongelma vähemmän multikollineariisille herkille menetelmillekään, koska hie-man yksinkertaistaen sanottuna suuren tutkimusjoukon myötä käytettävissäni on erittäin paljon informaatiota, tilavuutta tai kohinaa. (Ketokivi 2015.) On mainittava vielä erikseen, että MCA ja muut regressioanalyttiset menetelmät eivät sisällä oletusta siitä, etteivätkö muuttujat

saisi korreloida keskenään (vrt. Jokivuori & Hietala 2007, 41). Jos multikollinearisuutta ei olisi lainkaan, ei tarvittaisi usean muuttujan regressioanalyysijä. (Toivonen 1999, 306.; Töttö 2012, 287.)

MCA:n tulkintaan (tilastotieteelliseen) liittyvät keskeiset mitat ovat seuraavat:

- Eta-kerroin muistuttaa korrelaatiokerrointa, joskin vaihteluväli on erilainen (0 – 1). Eta-kerroin kuvaa kunkin selittäjämuuttujan yhteyttä yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Eta² kertoo taas siitä, kuinka paljon muuttuja pystyy selittämään yhteiskunnallisen osallisuuden varianssista.
- Beta-kerroin on osittaiskorrelaatiokerroin, jonka vaihteluväli on nolasta ykköseen (vrt. regressiokertoimen kulmakerroin). Beta-kerroin kuvaa sitä, kuinka hyvä suhteellinen itsenäinen selityskyky kullakin muuttujalla on, kun muiden tekijöiden vaikutus on eliminoitu (vakioitu). Beta-kerroin ei kerro sitä, kuinka paljon selittäjämuuttuja selittää yhteiskunnallisen osallisuuden varianssista, sillä beta-kertoimella on merkitystä vain suhteessa toisiin muuttujiin. Eta- ja beta-kertoimien vertailulla on mahdollista paljastaa näennäisyhteyksiä.
- R² kertoo koko mallin selitysasteen. Tämä selitysaste ilmaisee, kuinka paljon selittäjämuuttujat yhdessä selittävät tai kuinka paljon malli selittää yhteiskunnallisen osallisuuden varianssista.
- Vakioimaton tai empiirinen keskiarvo, joka liittyy eta-kertoimiin, kertoo kunkin selittäjämuuttujan ryhmäkeskiarvot lähtötilanteessa. MCA antaa ryhmäkeskiarvojen poikkeamat kokonaiskeskiarvosta.
- Vakioitu tai korjattu keskiarvo, joka liittyy beta-kertoimiin, kertoo tilanteen, jossa muiden muuttujien vaikutukset on eliminoitu (vakioitu). MCA antaa tässäkin ryhmäkeskiarvojen poikkeamat kokonaiskeskiarvosta. (Andrews ym. 1973, 6 – 7; Allardt 1976, 240 – 241.)

Timo Toivosen (1999) mukaan tutkimusjoukon ollessa suuri keskeisiä muuttujien hyvyttä osoittavia tilastomittoja ovat erityisesti eta- ja betakertoimet. Huomioitavaa tulkinnassa on erityisesti se, että keskiarvojen eroihin ei pidä kiinnittää huomioita, jos kertoimet jäävät kovin vaikeiksi. Suuretkin keskiarvojen erot saattavat olla nimittäin mitättömiä, jos ryhmän sisäinen vaihtelu on suurta. (Toivonen 1999, 250, 256.)

Mitä suurempi on selitysaste (R^2), sitä enemmän yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta pystytään ennustamaan selittäjämuuttujien avulla. Mikko Ketokiven (2009) mukaan monimutkaisia ja abstrakteja ilmiöitä tutkivassa ei-kokeellisessa yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa päästään harvoin yli 20 % selitysasteisiin. (Ketokivi 2009, 102 – 103.) Alhaiset selitysosuudet yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kertovat siitä, että yksilöt ovat erilaisia, vaikeasti ennustettavia ja saattavat ymmärtää abstraktia ja monimutkaista ilmiötä kuvaavat kysymykset eri tavoin (Jokivuori & Hietala 2007). On esimerkiksi mahdollista, vaikkakin luultavasti epätodennäköistä, että pahoinvoinnista ja rasismista huolimatta, nuori saattaa kokea olevansa erittäin tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa.

Siihen, millaisia keskiarvojen eroja tai kertoimia voidaan tulkita teoreettisesti merkittäviksi tai yhteiskunnallisesti tärkeiksi, ei tilastotiede anna suoria vastauksia vaan se jää tutkijan arvioitavaksi (Töttö 2012, 109-110). Helppo mutta ongelmallinen ratkaisu on soveltaa menetelmäoppaita: esimerkiksi tietoa siitä, että 0,20-0,40 kertoimia pidetään yleensä vahvana osoituksena ilmiöiden välisestä riippuvuudesta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa (esim. Jokivuori & Hietala 2007). Tämä auktoriteetteihin vetoaminen ei ole kuitenkaan kovin vahvaa tieteellistä argumentaatiota, ja voi johtaa harhaisiin tulkintoihin. Kertoimien hyvyyden arvioinnissa pitäisi aina huomioida tutkimuskysymykset, konteksti, teoria ja aineiston ominaisuudet. (Ketokivi 2015.) Yksi ratkaisu kertoimen hyvyyden arviointiin on verrata sellaisia sisällöllisesti samankaltaisia muuttujia keskenään, joita pidetään kiistatta yhteiskunnallisesti merkittävänä (Töttö 2012, 110). MCA:ssa on mahdollista arvioida karkeasti kertoimien perusteella muuttujien suhteellista selityskykyä, jolloin voidaan varovaisesti tulkita, että toisen muuttujan itsenäinen selityskyky näyttää olevan jotakin toista muuttujaa vahvempi. Ongelma tässä tulkinnassa saattaa tietenkin olla se, että suhteellisesti paras tai kiistaton muuttuja on todellisuudessa melko vaatimaton yhteiskunnallisen osallisuuden ennustaja, jolloin ongelmaksi voi muodostua ylitulkinta.

Tässä tutkielmassa tärkeä huomio kertoimien ja selitysasteen merkittävyyttä arvioitaessa on se, että selitettävänä oleva yhteiskunnallinen osallisuus on alun perin järjestysasteikollinen 5-asteinen Likert-muuttuja, vaikka tulkitsenkin sen tässä tutkielmassa jatkuvaksi muuttujaksi (Jokivuori

& Hietala 2007). Tämä oletus ja ainoastaan yhden muuttujan käyttäminen selittäjämuuttujana saattaa olla ongelmallinen, sillä esimerkiksi keskivastaus (ei samaa eikä eri mieltä) saattaa teoriassa kertoa siitä, että vastaaja on tosiasiallisesti heikompiosainen kuin kielteisen vastauksen kertonut, koska hän ei ole välttämättä osannut tunnistaa epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Toisaalta taas keskivastaus saattaa kertoa siitä, että vastaaja ei ole ollut avun tarpeessa, jota positiivinen vastaus saattaa joissakin tapauksissa indikoida.

3.34 Usean muuttujan korrespondenssianalyysi

Usean muuttujan korrespondenssianalyysi (Multiple Correspondence Analysis) on kuvaileva ja induktiivinen menetelmä. Ideana on se, että menetelmä luo geometrisen mallinnuksen avulla muuttujien luokkien keskinäissuhteita tai vastaavuuksia (*correspondence*) kuvaavan koordinaatiston, joka mahdollistaa monipuoliset tulkintamahdollisuudet. (Purhonen ym. 2014, 361.)

Tulevaan analyysiini on valittu vapaa-ajan osallistumista kuvaavia muuttujia (aktiiviset muuttajat), jotka esitän myöhemmin tulosluvussa ”vapaa-ajan karttana”. Edellytyksenä on se, että analyysin mukaan otettavat muuttajat ovat mitta-asteikoltaan luokiteltuja. Näitä yhtä asiaa kuvaavia muuttujien luokkia voidaan kutsua korrespondenssianalyysin yhteydessä modaliteeteiksi. Esimerkiksi poliittisesta osallistumisesta (1 = kyllä, 2 = ei) muodostuisi kaksi aktiivista modaliteettia. (Purhonen ym. 2014, 361.)

Korrespondenssianalyysi luo valittavien muuttujien osalta matriisin, jonka rivit ovat yksilövastaaajia ja sarakkeet modaliteetteja. Tätä matriisia analysoimalla menetelmä sijoittaa kunkin modaliteetin ja kunkin yksilön geometriseen tilaan. Menetelmä pyrkii luomaan sellaisen ratkaisun, jossa dimensiot (akselit) kuvaavat parhaiten aineiston keskeisiä rakenteita. Lähempään tarkasteluun valikoituvat dimensiot, jotka parhaiten selittävät muuttujien vaihtelua. Akseleiden erottelevaa voimaa mitataan niiden ominaisarvolla. Korrespondenssianalyysi visualisoi voimakkaimman dimension vaaka-akseliksi, ja toiseksi voimakkaimman pystyakseliksi. Mahdollista olisi myös useamman dimension tarkastelu, mutta helpompaa on yleensä tarkastella ja tulkita kahta dimensiota. (Purhonen ym. 2014, 361.)

Korrespondenssianalyysi tuottaa kaksi hajontakuviota, joissa dimensiot ja sijaintien merkitykset ovat täsmälleen samanlaiset kahden päädimension suhteen. Tässä tutkielmassa esittelen ainoastaan modaliteettien pilven, josta nähdään kaikkien modaliteettien sijainnit. Mahdollista olisi myös yksilöiden pilven tarkastelu, josta nähtäisiin kaikki vastaajayksilöt koordinaatistossa. Yksilöiden pilven tarkastelu olisikin kiinnostavaa, jos käytössäni olisi avovastauksia, jolloin voisin paikantaa yksilövastaajan vapaa-ajan kartasta ja kuvailla tarkemmin, mitä mieltä hän on eri asioista. Kiinnostavia yksityiskohtia voisi olla muun muassa tietää, millaista harrastetoimintaa omatoiminen urheilu sisältää (esim. mahdolliset katupelit), esiintyykö ohjatussa urheilussa rasismia ja millainen on yhdistystoiminnan sisällöllinen merkitys yhteiskunnallisen osallisuuden suhteen (esim. uskonnolliset yhdistykset). Nyt tarkastelusta ei olisi kovinkaan paljon hyötyä ainakaan visuaalisessa mielessä, sillä näkymä on noin 8000:sta vastaajasta koostuva tumma pilvi. Voisin toki valita yksilövastaajan jostakin vapaa-ajan kartan ääripäästä ja kertoa, miten hän on vastannut joihinkin tutkimusongelman kannalta kiinnostaviin kysymyksiin. (Ks. Purhonen ym. 2014.)

Vapaa-ajan kartta mahdollistaa monenlaiset tulkinnat. Voidaan tehdä sisällöllinen tulkinta siitä, mitä pysty- ja vaaka-akselit (dimensiot) kuvaavat. Kuviota voidaan myös tarkastella neljänä kenttänä, joita akselit erottavat. Edellisessä tarkasteluissa on tosin huomioitavaa, että kuviossa akseleiden rajat eivät ole tarkkarajaisia, vaan asteittaisia: rajojen ideana on lähinnä helpottaa lukijan tulkintaa ja tehdä näkyväksi keskipiste (origo). Mahdollista on tietenkin myös modaliteettien (luokkien) keskinäisyhteyksien tulkinta esimerkiksi vastinparein. (Purhonen ym. 2014.) Modaliteettien läheisyyden tulkinta eroaa riippuen siitä, ovatko ne samaan vai eri muuttujiin kuuluvia. Kun eri muuttujien modaliteetit ovat lähellä toisiaan, nämä ominaisuudet esiintyvät satunnaista useammin yhdessä. Mikäli saman muuttujan modaliteetit ovat lähellä toisiaan, merkitsee se sitä, että näihin modaliteetteihin kuuluvien vastaajakuvat muiden muuttujien suhteen ovat samankaltaisia. (Mamia 2009, 40.)

Vapaa-ajan karttaa voidaan tarkastella myös sellaisten analyysin ulkopuolisten muuttujien avulla, joita ei ole käytetty kartan rakennusvaiheessa. Nämä täydentävät muuttujat (*supplementary variables*) voidaan heijastaa siis jo olemassa olevalle vapaa-ajan kartalle. Olennaista on

huomata tässä täydentävässä tarkastelussa se, että alkuperäisen vapaa-ajan kartan koordinaatit eivät muutu, kun mukaan otetaan täydentäviä muuttujia. (Purhonen ym. 2014.)

Kuinka suurta eroa voidaan pitää merkittävänä vapaa-ajan kartalla? Brigitte Le Rouxin ja kumppaneiden (2008) mukaan kahden modaliteetin koordinaattien poikkeaman ollessa yhdellä dimensiolla suurempi kuin 1, etäisyyttä voidaan pitää suurena. Alle 0,5: n poikkeamaa voidaan pitää puolestaan pienenä erona. (Le Roux ym. 2008, 1058; Purhonen ym. 2014, 381.) Edelliseen ohjeistukseen on kuitenkin syytä suhtautua varovaisesti, koska siitä ei ilmene, millä etäisyyksillä korrespondenssianalyysi oltiin toteutettu. Ongelmana tekemässäni korrespondenssianalyysissä voidaan pitää uudelleen luokittelun eräänlaista mielivaltaisuutta. Uudelleen luokittelu voi aiheuttaa epäsovivan keskiarvo -varianssi -suhteen, jolloin riskinä on vapaa-ajan kartan harhainen tulkinta. Tässä tutkielmassa uudelleen luokitellun taustalla oli alun perin se, että korrespondenssianalyysi tuotti alkuperäisillä muuttujilla vääristynyttä hevosenkämäistä muotoa, joka saattaa johtua itse menetelmästä, ei aineistosta. Yksi ratkaisu vääristymien korjaukseen olisi oikaistu korrespondenssianalyysi (DCA), jota en käyttänyt, koska en tuntenut menetelmää vielä aineiston analyysivaiheessa. (Ks. Niku 2015, 3 – 4.)

Usean muuttujan korrespondenssianalyysissäni korostuu Pierre Bourdieun (1994/1998) ajatus siitä, että yksilöiden ominaisuuksien sijaan pitäisi keskittyä ilmiöiden välisiin suhteisiin ja niistä muodostuviin sosiaalisiin tiloihin. Tätä relationaalista näkökulmaa mukailen, samoin kuin Semi Purhonen ja työryhmä (2014) omassa tutkimuksessaan, en ole käyttänyt vapaa-ajan kartan rakennusvaiheessa esimerkiksi sosiaalisia taustatekijöitä. Fokuksessani on osallistuminen, joka nähdään sosiaalisen osallisuuden teorian valossa keskeisenä mekanismina osallisuuden kokemuksen muodostumisessa. Tarkoitukseni on erityisesti tarkastella täydentävän tekniikan avulla, ovatko vapaa-ajan osallistumisen jaot rakenteellisesti vastaavia eri areenoille pääsemisen kokemusta kuvaavien tekijöiden kanssa. (Ks. Rounet 2006, 142 – 143; Purhonen ym. 2014, 363.)

Korrespondenssianalyysin keskeisin ero verrattuna kausaalilogiikkaan perustuviin menetelmiin on se, että menetelmässä ei valita selittäviä eikä selitettäviä muuttujia. Tämä merkitsee sitä, että muuttujilla ei ole etukäteen ajatellen minkäänlaista hierarkkista järjestystä. Tämän vuoksi on suositeltu, että muuttujien sijaintien perusteella ei tehtäisi kausaalisuhdetulkintoja. (Mamia 2009, 40.) Korrespondenssianalyysiä voidaan toisaalta jatkaa kausaalilogiikkaan perustuvien

menetelmien avulla, jos kuvion perusteella löytyy esimerkiksi jokin mielenkiintoa herättävä yhteys (ks. Vehkalahti 2014).

3.4 Tutkimusetiikka

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta tutkimuslupaa pyytäessäni sitouduin samalla allekirjoitukseni myötä tutkimuseettisten periaatteiden mukaisesti huolehtimaan huolellisesti aineiston säilyttämisestä, tallentamisesta ja käsittelemisestä. Sitouduin suojaamaan aineiston salasanalla suojatulla tietokoneella. Sitouduin myös tutkielman valmistuttua hävittämään aineiston asianmukaisella tavalla. (Ks. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2019.)

Tutkimuksen toteuttamisessa olen kiinnittänyt erityistä huomioita huolellisuuteen, avoimuuteen ja rehellisyyteen (TENK 2019). Tavoitteeni on ollut se, että kuka tahansa lukija voisi päätyä menetelmiä käyttämällä ja lukujen perusteella samoihin tutkimustuloksiin (Töttö 2012, 33). Olen esittänyt menetelmiin liittyviä rajoituksia ja yrittänyt antaa lukijalle keinot, joilla hän voi lukuja tulkita. Näin lukijalla avautuu mahdollisuus esittää kritiikkiä ja kiinnittää huomiota myös sellaisiin asioihin, joita itse en ole tiedostanut tai pitänyt tärkeinä tutkimuskysymyksiä näkökulmasta.

Anneli Pohjola (2007) ajattelee, että tutkimuksissa käytettyjen termien käyttöön saattaa liittyä vallankäyttöä, joka voi pahimmillaan aiheuttaa vahinkoa tutkittaville. Pohjolan mukaan tutkijan on jatkuvasti reflektoitava tekemiään valintoja, esimerkiksi nimeämisten suhteen. (Pohjola 2007, 24 – 25.) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna käyttämiäni luokitusten nimeämisiä kohtaan voidaan esittää kritiikkiä, sillä esimerkiksi II sukupolven ulkomaalaistaustainen nuori, ei välttämättä vastaa nuoren omaa käsitystä hänen kokemastaan identiteetistä. Nimeäminen saattaa myös tahattomasti kyseenalaistaa nuoren ihmisen suomalaisuuden ylläpitäen ja vahvistaen yhteiskunnassa esiintyviä stereotyyppioita. (Rastas 2007, 22; Souto 2011, 45.) Voidaan myös ajatella, että nimeämisvalinnoilla osoitetaan solidaarisuutta tutkittavia kohtaan, kuten Anu Castaneda (2017, 182) näyttää tekevän ehdottaessaan I sukupolven suomalainen käsitettä. Edellisenkään käsitteen käyttäminen ei tosin ole itsestään selvää, sillä yksilö ei koe välttämättä olevansa suomalainen.

Ongelmana edellisessä pohdinnoissa on se ristiriita siitä, että tiedostetaan terminologian problematiikka, mutta silti toimitaan käytännössä toisin käyttämällä niitä, jolloin pohdinnalla on lähinnä retorista merkitystä, jonka taustalla on vain oman reflektiokyvyn esittely. Tässä tutkielmassa nimeämisiin perustuviin valintoihini vaikuttivat erityisesti käytännön syyt, sillä on esimerkiksi helpompi kirjoittaa monikulttuuritaustainen nuori, kuin ”nuori, jonka toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa”. Edellisen nimeämisen ongelmana voi puolestaan olla se, jos nimeämisen käyttöä ei ymmärretä kuvaavana ja helppokäyttöisenä asiantilana. Tällöin ongelmana voi rakenteellisen sosiaalityön viestinnän näkökulmasta olla se, että nuorten rasmin kokemusten sijaan keskustelu vaientuu monikulttuurisuusideologioista käytyihin diskursseihin.

Arto Selkälän (2008) mukaan erilaisuutta kunnioittavassa tutkimuksessa olisi tärkeää tiedostaa se, että kysymysten merkitys ei välttämättä ole alun perin ollut sama eri sosiaaliryhmille. Selkälän mukaan tällaisen vastaajapsykologisen näkökulman huomioiminen voi auttaa tutkijaa ymmärtämään, miten vastaajat ovat tulkinneet kysymykset. Selkälä kuitenkin muistuttaa, että kyse on teoreettisella tasolla tapahtuvasta tulkinnasta, sillä on ilmeisen vaikeata päästä tutkittavien käsitysmailmoihin. (Selkälä 2008, 125.) Jos oletetaan, että nuoret vastaajat ovat tietoisia ja omalla tavallaan osallisia yhteiskunnassa käydyistä diskursseista (Selkälä 2013, 112), voi kysymys yhteiskunnallisesta osallisuudesta (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) näyttäytyä kontrolloivalta. Osa nuorista saattaisi tällöin esimerkiksi vastata tosiasiallista tilannetta myönteisemmin yhteiskunnallisesta osallisuudestaan, jotta oman viiteryhmän maine vahvistuisi. II sukupolven nuoret saattavat puolestaan tunnistaa herkemmin yhteiskunnassa esiintyvää epätasa-arvoisuutta, koska he saattavat tehdä vertailuja suomalaista syntyperää oleviin nuoriin, vaikka objektiivisesti mitattuna he voisivatkin paremmin kuin I sukupolven nuoret. Jos taas oletetaan, että nuoret pyrkivät löytämään vihjeitä edellisistä kysymyksistä ja vastaamaan johdonmukaisesti aikaisempien vastauksiensa perusteella (Selkälä 2013, 122), on olennaista pohtia sitä, mitä on kysytty yhteiskunnallista osallisuutta edeltävissä kysymyksissä. Tällöin voidaan myös pohtia esimerkiksi sitä, tekevätkö nuoret vertailuja yhteiskunnallisesta osallisuudestaan johonkin toiseen maahan kuin Suomeen. Edelliset teoreettiset esimerkit saattavat kuulostaa hieman ylitulkinnoilta, koska tutkimusjoukko koostuu nuorista vastaajista, joilla välttämättä abstrakti ajattelukyky ei ole vielä kehittynyt parhaimmilleen. Tutkimusetiikan näkökulmasta

vastaajapsykologian soveltaminen voi kuitenkin olla tärkeä lähestymistapa, jotta lukujen ja osuuksien perusteella ei tehdä liian hätäisiä johtopäätöksiä ryhmien välisistä eroista.

Koska käytössäni on valmis tutkimusaineisto, säästyin aineistokeruuseen liittyviltä vaikeilta tutkimuseettisiltä kysymyksiltä. Jos pohditaan kuitenkin hieman laadullisen ja määrällisen tutkimuksen vahvuuksia etiikan näkökulmasta, saattaa tilanne olla lapselle tai nuorelle se, että koe-tusta rasismista ei ole välttämättä helppoa puhua kasvokkain, koska se saattaa aiheuttaa häpeän ja leimautumisen tunteita. Tässä mielessä anonyymisti vastaaminen kyselytutkimuksen avulla saattaa olla osalle vastaajista helpompaa kuin kasvokkaisessa haastelututkimuksessa. (Souto ym. 2015, 159.) Toisaalta haastattelututkimuksessa luottamuksen löydettyä nuorella on mahdollisuus välittömästi kertoa rasismin herättämistä tunteista ja huolenaiheistaan tutkijalle (mt., 160), joka voi parhaimmillaan vahvistaa yhteiskunnallista osallisuuden tunnetta.

Annamari Souto, Veronika Honkasalo ja Leena Suurpää (2015) korostavat sitä, että rasismin tutkimuksessa on tärkeitä tutkittavien tarkka kuuntelu. Tässä tutkielmassa voidaan ajatella, että pyrin kuuntelemaan mahdollisemman tarkasti materialisoitunutta empirian kaikua, joka muodostuu vastaajien selonteosta (Ronkainen 1999, 110). Konkreettisesti tämä ilmenee siten, että teen tarvittaessa erillisiä moniryhmämallinnuksia, jotta nuorten mahdolliset hätähuudot rasismin kielteisistä vaikutuksista yhteiskunnalliseen osallisuuden tunteeseen eivät vaimene suureen massaan.

4 Tulokset

4.1 Rasismien yleisyys

Tässä alaluvussa tarkastelen rasismien yleisyyttä ehdollisia jakaumia hyödyntäen. Rasismia kuvaavaksi muuttujaksi valitsin yksittäisen kysymyksen siitä, oliko vastaaja kohdannut ihonväriin, kieleen tai ulkomaalaistaustaan perustuvaa kiusaamista koulussa tai vapaa-ajalla viimeisen lukukauden aikana (1 = kyllä, 2 = ei). Vaihtoehtoinen termi voisi olla rasistinen kiusaaminen, mutta käytännössä tällä ei liene merkitystä tutkittavien näkökulmasta. Uskontoon perustuvan kiusaamisen mukaan ottaminen olisi ollut perusteltu ratkaisu uusrasismia kuvaavaksi muuttujaksi. Pohdin alun perin valitsemaani ratkaisua siitä näkökulmasta, että uskontoon perustuva syrjintä/kiusaaminen voidaan erottaa käsitteellisesti alkuperäisestä rasismien merkityksestä.

Kysymykseen vastanneista (n = 8047) rasismia/rasistista kiusaamista (ihonväri, kieli, ulkomaalaistausta) oli kohdannut 19,3 % koulussa tai vapaa-ajalla viimeisen lukukauden aikana. I sukupolven monikulttuuritaustaisista nuorista rasismista kertoi 12,7 %. Ulkomaalaistaustaisilla nuorilla rasismi oli selvästi yleisempää, sillä II sukupolven nuorista rasismia oli kohdannut 25,7 % ja I sukupolven nuorista 30,7 %.⁶ (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Koettu rasismi syntymätaustan mukaan viimeisen lukukauden aikana (%). THL: Koulu-terveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Monikulttuuritausta	II sukupolvi	I sukupolvi	Yht.
kyllä	12,7	25,7	30,7	19,3
ei	87,3	74,3	69,3	80,7
Yht.	100	100	100	100
n	4748	1279	2020	8047

⁶ Rajausten ulkopuolelta huomataan, että suomalaista syntyperää olevista nuorista (n = 56609) rasistista kiusaamista oli kohdannut 1,8 % eli 1039 vastaajaa viimeisen lukukauden aikana koulussa tai vapaa-ajalla. Jos oletetaan, että rasismia kohdanneet koostuvat pääasiassa esimerkiksi romaneista, saamelaisista, suomenruotsalaisista, juutalaisista, tataareista ja III sukupolven ulkomaalaistaustaista (isovanhemmat syntyneet muualla), on osuus itseasiassa melko merkittävä (ks. Myllyrinne 2014, 7). En saanut lupaa muuttujaan, jossa kysyttiin kulttuurisesta taustasta (ks. liite, kys. 105).

Taulukosta 5 nähdään, että Lähi-Idästä ja Somaliasta peräisin olevat nuoret erottautuivat rasismien kohtaamisessa: jopa 40,1 % oli kokenut rasismia koulussa tai vapaa-ajalla viimeisen lukukauden aikana. Rasismi näyttäisi olevan yllättävän yleistä myös Aasiassa (30,7 %), Virossa (29,5 %) ja Venäjällä (27,2 %) syntyneiden nuorten keskuudessa.

Muihin syntymätaustaryhmiin verrattuna esiintyi rasismia vähiten nuorilla, jotka olivat syntyneet Suomessa (14,8 %) ja Ruotsissa (14,1 %). (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Koettu rasismi nuoren syntymämaan mukaan (%). THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Suomi	Ruotsi	Viro	Venäjä	Lähi-itä ja Somalia ¹	Aasia ²	Eu- rooppa ³	Mu u maa	Yht.
kyllä	14,8	14,1	29,5	27,2	40,1	30,7	23,3	26,5	19,3
ei	85,2	85,9	70,5	72,8	59,9	69,3	76,7	73,5	80,7
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n	5307	156	498	427	344	290	301	667	7990

1 Afganistan, Irak, Iran ja Somalia

2 Kiina, Thaimaa, Vietnam

3 Sisältää entisen Jugoslavian

Taulukoissa 6 ja 7 on esitetty rasismien kokemus äidin ja isän syntymämaan mukaan. Huomataan edelliseen nähden odotetusti, että Lähi-Idästä ja Somaliasta (äiti 34,9 % - isä 33,0 %) peräisin olevien vanhempien lapset kohtasivat usein rasismia. Aasialaistaustaisten nuorten rasismien kokemukset olivat yllättäen yhtä yleisiä, isän syntyperän mukaan tarkasteltuna jopa yleisintä (äiti 33,0 % - isä 35,8 %). Virolais- (äiti 22,9 % - isä 25,9 %) ja venäläistaustaistaustaisilla (äiti 21,9 % - isä 26,3 %) nuorilla rasismia esiintyi lähes yhtä usein. Odotetusti suomalais- (äiti 13,0 % - isä 12,5 %) ja ruotsalaistaustaiset (äiti 6,0 % - isä 6,8 %) nuoret, olivat kohdanneet verrattain vähän rasismia.

Taulukko 6. Koettu rasismi äidin syntymämaan mukaan (%). THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Suomi	Ruotsi	Viro	Venäjä	Lähi-Itä ja Somalia ¹	Aasia ²	Eu-rooppa ³	Muu maa	Yht.
kyllä	13,0	6,0	22,9	21,9	34,9	33,0	22,2	24,0	19,3
ei	87,0	94,0	77,1	78,1	65,1	67,0	77,8	76,0	80,7
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n	2412	1037	700	1078	625	548	450	1167	8017

1 Afganistan, Irak, Iran ja Somalia

2 Kiina, Thaimaa, Vietnam

3 Sisältää entisen Jugoslavian

Taulukko 7. Koettu rasismi isän syntymämaan mukaan (%). THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Suomi	Ruotsi	Viro	Venäjä	Lähi-Itä ja Somalia ¹	Aasia ²	Eu-rooppa ³	Muu maa	Yht.
kyllä	12,5	6,8	25,9	26,3	33,0	35,8	16,4	23,1	19,2
ei	87,5	93,2	74,1	73,7	67,0	64,2	83,6	76,9	80,8
Yht.	100	100	100	100	100	100	100	100	100
n	2336	973	521	672	697	349	732	1615	7895

1 Afganistan, Irak, Iran ja Somalia

2 Kiina, Thaimaa, Vietnam

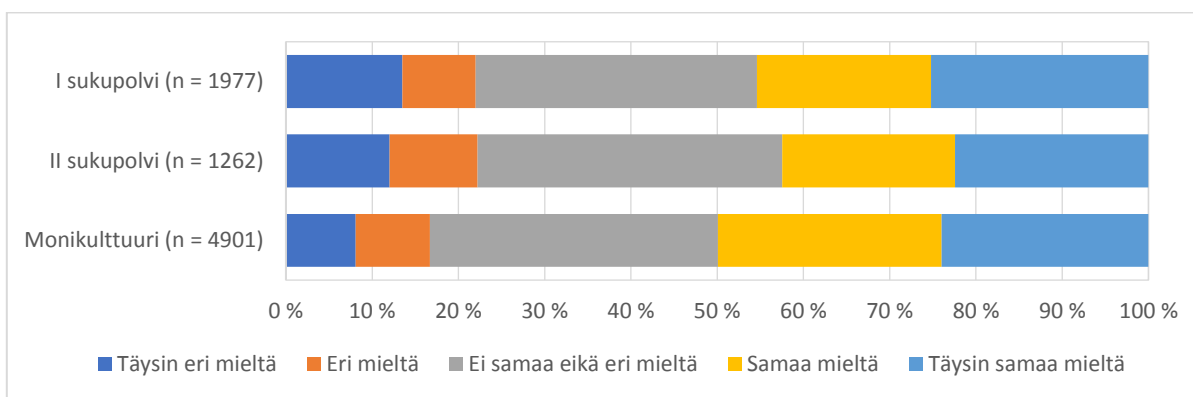
3 Sisältää entisen Jugoslavian

4.2 Yhteiskunnallinen osallisuus

Yhteiskunnallista osallisuutta eli sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa ”yhteiskunnallista kiinnittymistä” kuvaavaksi muuttujaksi valitsin yksittäisen väittämän siitä, kokeeko vastaaja olevansa tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Vastanneista (n = 8140) väittämästä täysin samaa mieltä oli 24,0 %, samaa mieltä 23,6 %, ei samaa eikä eri mieltä 33,5 %, eri mieltä 8,8 % ja

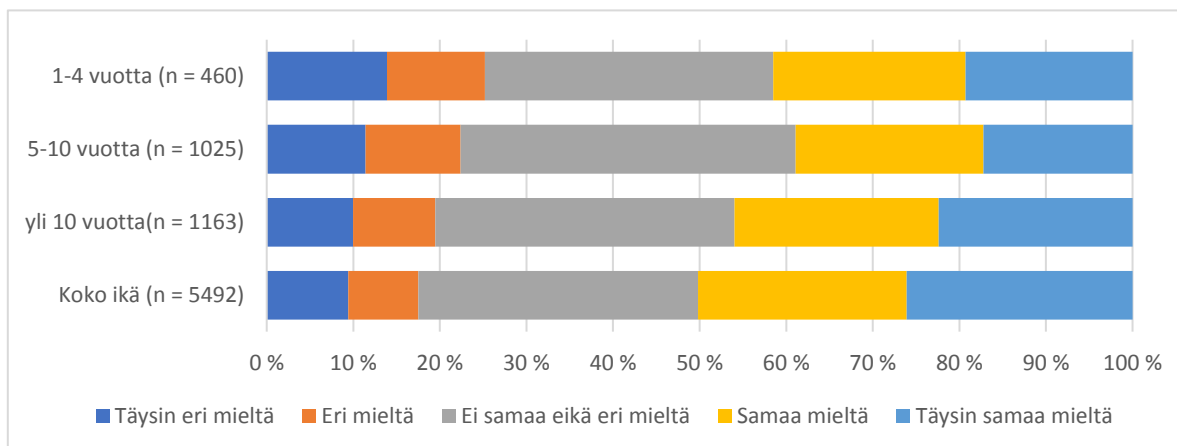
täysin eri mieltä 10,0 %⁷. Keskimäinen vastaus on siis yleisin. Mikäli keskimäinen vastaus ymmärretään en-osaa-sanoa vastauksen kaltaiseksi, saattaa tämä Bourdieun (1985) tulkintaa mukaillen kertoa siitä, että kysymys yhteiskunnallisesta osallisuudesta on näyttäytynyt nuorille vastaajille ristiriitaiselta ja jännitteiseltä.

Kuviossa 2 on esitetty yhteiskunnallinen osallisuus syntymätaustoittain. Monikulttuuritaustaisista nuorista yhteiskunnallisesta osallisuudesta kertoi 49,9 %, II sukupolven ulkomaalaistaustaisista 42,4 % ja I sukupolven ulkomaalaistaustaisista 45,4 %. Hieman yllättäen II sukupolven nuorten keskuudessa yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus oli hieman vähäisempää kuin I sukupolven vastaajilla, vaikka jälkimmäisten keskuudessa esimerkiksi rasismi oli yleisempää ja Suomessa oli asuttu vähemmän aikaa. Ilmiötä on aikaisemmissa kansainvälissä tutkimuksissa kutsuttu ”maahanmuuttajaparadoksiksi” (Van Geel & Mitch 2010; Urquia ym. 2012; Salas-Wright 2016; Bove 2017). Tosin on muistettava, että I sukupolven vastaajissa oli myös sellaisia vastaajia, jotka ilmoittivat asuneensa koko ikänsä Suomessa (ks. Taulukko 2). Valikoitumistekijöiden lisäksi on mahdollista, että kysymysten luonne on alun perinkin näyttäytynyt eri tavalla I ja II sukupolven vastaajille (ks. Selkälä 2008).

Kuvio 2. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) syntymätaustan mukaan (%). $\chi^2 = 83,348$; $df 8$, $p < 0,001$. Cramerin $V = 0,072$. $n = 8140$. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.-ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

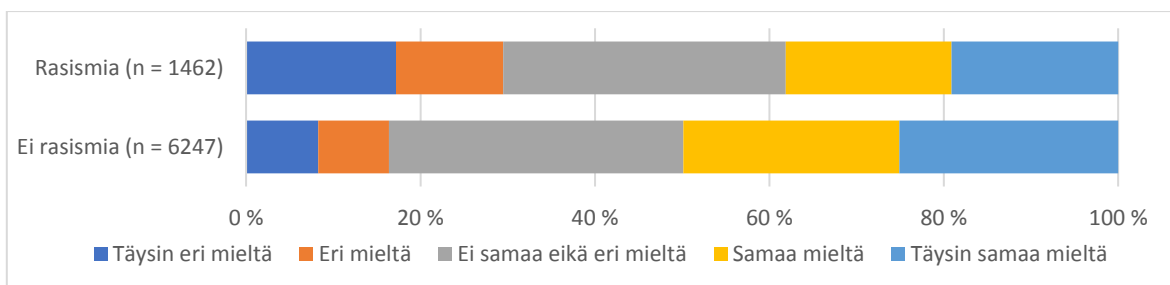
⁷ Suomalaista syntyperää olevista nuorista ($n = 58\,714$) väittämistä täysin samaa mieltä oli 27,0 %, samaa mieltä 28,3 %, ei samaa eikä eri mieltä 32,4 %, eri mieltä 6,8 % ja täysin eri mieltä 5,6 %.

Kuvio 3. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) asumisajan eri luokissa (%). $\chi^2 = 72,186$; $df 12$, $p = <0,001$. $n = 8140$. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Kuviosta 3 nähdään asumisajan mukaan tarkasteltuna, että yhteiskunnallisen osallisuuden yhteys ei näytä olevan täysin suoraviivainen. Nähdään, että Suomessa 1-4 vuotta asuneista vastaajista 42,2 % tunsi olevansa yhteiskunnallisesti osallinen, kun 5-10 vuotta asuneilla osuus oli 38,9 %. Yli 10 vuotta asuneista positiivista kokemuksestaan kertoi 46,0 %, koko ikänsä Suomessa asuneista 50,2 %. Myöhempää MCA-tarkastelua varten yhdistän 1-4 vuotta ja 5-10 vuotta asuneet yhteen.

Kuviossa 4 on esitetty yhteiskunnallinen osallisuus rasismien kokemuksen mukaan. Rasismia kohdanneista yhteiskunnallista osallisuutta koki 38,0 %, kun taas ei-kokijoista selvästi suurempi osa, 49,6 %.

Kuvio 4. Yhteiskunnallinen osallisuus (tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa) rasismia kohdanneilla ja ei-kohdanneilla (%). $n = 7709$. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Rasismia kohdanneista yhteiskunnallista osattomuutta/epäoikeudenmukaisuutta koki 29,5 %, kun ei-kohdanneilla vastaava osuus oli 16,4 %. Huomioitavaa on se, että rasismia kohdanneista peräti 17,2 % oli täysin eri mieltä siitä, että on tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Yksittäistarkastelun perusteella näyttäisi siis siltä, että rasismin ja yhteiskunnallisen osallisuuden välillä vallitsee selkeä tilastollinen riippuvuus.

4.3 Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat sosiaaliset taustatekijät ja rasismi

Valitsin ensimmäiseen MCA-tarkasteluun seitsemän sosiaalista taustaa kuvaa muuttujaa ja rasismiin:

- 1) Sukupuoli,
- 2) Syntymätausta (sukupolvi)
- 3) Asumisaika Suomessa
- 4) Vanhempien työllisyystilanne
- 5) Äidin koulutustaso
- 6) Ydinperhe
- 7) Ystävät
- 8) Rasismi.

Valitsin sukupuolen mukaan, koska kansalaiskeskusteluissa ollaan huolestuneita erityisesti ulkomaalaistaustaisten poikien integroitumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan (esim. HS 8.6. 2018). Toisaalta on myös esitetty, että ulkomaalaistaustaiset tytöt saattavat olla kolminkertaisessa marginaalisissa, ikänsä, sukupuolen ja etnisen taustan vuoksi (Helve ym. 2005, 205).

Asumisaikaa voidaan pitää keskeisenä muuttujana yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta. On esimerkiksi esitetty, että alakouluikäisenä Suomeen muuttaneilla on luontevampaa oppia vieras kieli kuin yläkouluikäisillä. (Teräs & Kilpi-Jakonen 2011, 189.)

Markkinoille pääsemisen näkökulmasta vanhempien työllisyys on perusteltu valinta tarkasteluun. Voidaan ajatella, että vanhempien työllisyys edeltää perheen taloudellista tilannetta, jolla

taas saattaa olla epäsuoria vaikutuksia nuoren hyvinvointiin ja osallistumiseen. Myös vanhemmat saattavat kohdata rasismia työmarkkinoilla. Heikko taloudellinen tilanne perheessä saattaa heijastua lasten hyvinvointiin. Myös äidin koulutus liittyy työmarkkinoille pääsemiseen ja voidaan liittää Pierre Bourdieun (1986) ajatteluun vanhempien jakamasta kulttuurisesta pääomasta, jonka vuoksi nuorella saattaa olla tulevaisuudessa paremmat edellytykset koulutukseen. Valitsin äidin koulutustason, koska sitä koskevaan kysymykseen oli vastattu hieman useammin kuin isän koulutustasoa koskevaan kysymykseen.

Perherakennetta kuvaava muuttuja voidaan yhdistää sosiaalisiin verkostoihin pääsemiseen (Leemann & Kuusio 2016). Perhe on eräänlainen instituutio, joten voidaan puhua pääsemisestä tässäkin yhteydessä (Allardt 1976). Muuttujassa on huomioitavaa ja ehkä hieman ongelmallista se, että muu kuin ydinperhe sisältää vuoroperheessä asuvia, joihin kuuluvat saattavat nostaa keskiarvoa. Toisaalta ryhmässä mukana on yksinhuoltajaperheessä asuvien lisäksi nuoria, jotka eivät asu vanhempiensa luona.

Sosiaalisiin verkostoihin pääsemisen näkökulmasta ystävien määrää kuvaavan muuttujan on tarkoitus kertoa nuoren sosiaalisesta statuksesta hieman samoin kuin aikuisten kohdalla ammattiaseman. Bourdieulaisesta sosiaalisen pääoman näkökulmasta voidaan ajatella, että laajan ja luotettavan ystäväpiirin avulla nuorella on mahdollisesti helpompi päästä edelleen muillekin osallistumisen areenoille kerryttämään pääomia (ks. Bourdieu 1986, 21-22).

Kuten jo aikaisemmin olen tuonut esiin, on rasismiin todettu olevan lukuisissa kvantitatiivisissa tutkimuksissa yhteydessä nuorten mielenterveysongelmiin (esim. Priest ym. 2013). Tämän perusteella voidaan sosiaalisen osallisuuden taustateoriaa soveltavasti pohtien esittää, että rasismilla saattaa olla suoran vaikutuksen lisäksi epäsuora vaikutus mielenterveysongelmien kautta esimerkiksi ystävyysuhteiden luomiseen ja tulevaisuudessa työmarkkinoille pääsemiseen. Myös koulutukseen pääsemiseen saattaa olla epäsuoria vaikutuksia. Esimerkiksi aiemmin esiteltyssä ruotsalaisessa pitkittäistutkimuksessa havaittiin, että rasismilla oli yhteys nuoren kouluvaikeuksiin ja heikompaan itsetuntoon sekä edelleen aikuisena toivottomuuden tunteeseen omien akateemisten opintojen suhteen - tosin ei kuitenkaan niillä rasismia kohdanneilla

nuorilla, joilla oli hyvä suhde opettajiin ja kokemus tasa-arvoisesta kouluympäristöstä (Bayram Özdemir & Stattin 2013, 1260-1261).

Taulukossa 8 on raportoitu selittävät muuttujat ja niiden mukaiset havaintomäärät eri osaryhmissä (n), ryhmäkeskiarvot ja poikkeamat keskiarvosta vakioimattomassa lähtötilanteessa ja vakioidussa tilanteessa. Lisäksi mukana ovat eta- ja betakertoimet. Tilastollisiin merkitsevyyksiin voi niin halutessaan kiinnittää huomiota. Tosin suuren otoskoon vuoksi todellisuudessa pienetkin erot saattavat tulla tilastollisesti erittäin merkitseviksi. Kun mennään kohti tuhannen vastaajan joukkoa, voidaan niihin kiinnittää enemmän huomiota. (Töttö 2012.)

Yhteensä malli selittää vaatimattomasti 7,1 % yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta. Alhainen selitysosuus kertonee siitä, että yksilöllisillä eroilla on enemmän merkitystä kuin kuulumisella johonkin viiteryhmään sen suhteen tuntee nuori olevansa tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Poikkeuksena ovat kuitenkin ystävyysuhteet, jotka ennustavat parhaiten yhteiskunnallisen osallisuutta lineaarisella yhteydellä ($\beta = .173$). Vakioidussa tilanteessa ei yhtään läheisiä ystävien ryhmään kuuluvien yhteiskunnallinen osallisuus oli keskimäärin 3,04, kun vastaavasti kahta useamman ystävän ryhmällä keskiarvo oli selvästi korkeampi, 3,63. Näyttää siltä, että mitä enemmän nuorella on ystävyysuhteita, sitä vahvempaa on myös yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus.

Seuraavaksi parhaiten yhteiskunnallista osallisuutta ennustivat vakioidussa tilanteessa asuminen ($\beta = .091$), rasismi ($\beta = .090$) ja sukupuoli ($\beta = .089$). Vakioituja eli korjattuja keskiarvoja tarkasteltaessa huomataan, että 1-10 vuotta Suomessa asuneiden yhteiskunnallinen osallisuus oli keskimäärin 3,22, yli 10 vuotta asuneiden 3,37 ja koko ikänsä asuneiden 3,51. Näyttää siltä, että rasmin kokijoilla on myös vakioidussa tilanteessa heikompi yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus kuin niillä, jotka eivät ole kohdanneet sitä: yhteiskunnallisen osallisuuden keskiarvo oli rasismia kohdanneilla nuorilla 3,21, kun taas ei-kohdanneilla 3,49. Vakioidussa tilanteessakin pojilla (3,55) yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus oli keskimäärin vahvempaa kuin tytöillä (3,34).

Taulukko 8. MCA⁸: Rasismi ja sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	n	Vaki- oima- ton kes- kiarvo	Poik- keama ka:sta	Eta	Vakio- itu keski- arvo	Poikkeama ka:sta	Beta
Sukupuoli				.099			.089***
tyttö	3628	3,32	-,11		3,34	-,10	
poika	3251	3,57	,13		3,55	,11	
Syntymätausta				.070			.079***
I sukupolvi	1571	3,37	-,07		3,55	,11	
II sukupolvi	1052	3,28	-,16		3,24	-,20	
Monikulttuuri- tausta	4256	3,50	,06		3,45	,01	
Asumisaika				.078			.091***
1-10 vuotta	1184	3,24	-,19		3,22	-,22	
yli 10 vuotta	972	3,40	-,04		3,37	-,07	
koko ikä	4723	3,50	,06		3,51	,07	
Työllisyystilanne				.072			.029*
molemmat työttö- miä	460	3,22	-,21		3,35	-,09	
yksi työtön	2262	3,36	-,08		3,41	-,03	
molemmat töissä	4157	3,50	,07		3,47	,03	
Äidin koulutustaso				.048			.018
perusaste	870	3,29	-,15		3,39	-,05	
keskiaste	3176	3,44	,00		3,43	,00	
korkea-aste	2833	3,48	,04		3,46	,02	
Ydinperhe				.080			.071***
ei	2470	3,31	-,13		3,32	-,11	
kyllä	4409	3,51	,07		3,50	,06	
Ystävät				.191			.173***
ei yhtään	726	3,03	-,40		3,04	-,39	
yksi	1262	3,22	-,22		3,24	-,20	
kaksi	1428	3,30	-,13		3,34	-,10	
useampi	3463	3,66	,22		3,63	,19	
Rasismi				.123			.090***
kyllä	1272	3,12	-,31		3,21	-,23	
ei	5607	3,51	,07		3,49	,05	
100 R ²							7,1 %
Kokonaiskeskiarvo	6879						3,44

***p=<0,001, **p=<0,01, *p=<0,05

⁸ Pertti Jokivuori, Risto Hietala (2007) ja Henrik Lolle (2008) opastavat, miten MCA-toteutetaan SPSS:n Syntaksin avulla.

Sukupuolen jälkeen vahvimmin yhteiskunnallista osallisuutta ennustaa syntymätausta ($\beta = .079$). I sukupolven ulkomaalaistaustaisilla nuorilla näyttäisi olevan vakioitujen keskiarvojen valossa jopa vahvin yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus (3,55) verrattuna monikulttuuritautaisiin nuoriin (3,45) ja II sukupolven nuoriin (3,24). Myös ydinperheeseen kuuluminen näyttäisi olevan yhteydessä keskimääräistä vahvempaan yhteiskunnalliseen osallisuuteen ($\beta = .071$).

Vanhempien työllisyyden yhteys yhteiskunnalliseen osallisuuden kokemukseen näyttäisi olevan olematon. Tulos on hieman samansuuntainen kuin aiemmin saatu tutkimustulos, jonka mukaan vanhempien työttömyydellä ei ole itsenäisiä ylisukupolvisia yhteyksiä nuoren huono-osaisuuteen aikuisuudessa, vaikka aikuisen työttömyyteen itsenäinen yhteys onkin. Vasta perheen pitkään jatkuneella tukalalla taloudellisella tilanteella ja toimeentulotukiasiakkuudella on havaittu olevan itsenäiset yhteydet myöhempään huono-osaisuuteen aikuisuudessa. (Vauhkonen ym. 2017, 506-508.) Vaimean yhteyden taustalla saattaa olla myös se, että osa vanhemmista saattaa olla niin sanotuille prekaareilla työmarkkinoille, eli heikosti palkatuille, lyhytaikaisille ja yhteiskunnallisesti aliarvostetuilla aloilla (Davydova-Minguet & Pöllänen 2018, 172).

Äidin koulutustaso ei näytä olevan yhteydessä yhteiskunnalliseen osallisuuteen, mikä on jo siinä mielenkiintoinen tulos. Tulokset antavat siis viitteitä siihen, että yläkouluikäisenä äidin koulutustasolla ei ole yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksen näkökulmasta kovin suurta merkitystä⁹. Toisaalta myöhemmin tutkielmassa ilmenee, että äidin (ja isän) koulutustasolla on merkitystä harrastusosallistumisen suhteen. Kenties sosioekonomiseen taustaan liittyvien erojen vaikutukset näkyvät voimakkaammin vasta aikuisuudessa (ks. Kestilä ym. 2018, 8-9), jolloin voidaan ajatella, että koulutuksen vaikutukset eivät ole vielä realisoituneet yläkouluikäisenä. Tämä saattaa tietenkäin koskea myös rasismin mahdollisia kielteisiä vaikutuksia. Vastaajapsykologisessa mielessä voidaan myös spekuloida sitä, osaavatko korkeakoulutettujen vanhempien lapset tunnistaa yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia herkemmin kuin

---

⁹ Tein myös muutamia erillisiä interaktiotarkasteluita liittyen sukupuoleen ja äidin koulutustasoon. Ilmeni, että pojilla äidin koulutustaso näytti vaikuttavan hieman tyttöjä vahvemmin yhteiskunnalliseen osallisuuteen, joskaan interaktiovaikutus ei yltänyt tilastollisesti merkitseväksi ($p=0,073$). Samansuuntaiset tulokset olivat myös isän koulutustason/pojan mukaan tarkasteltuna interaktiovaikutuksen yltäessä tilastollisesti melkein merkitseväksi ($p=0,047$). Tyttöillä näytti siltä, että isän keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksella ei ollut eroja yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksen suhteen (ks. Kestilä ym. 2018).

vähemmän koulutettujen lapset. Voidaan myös pohtia sitä, tasoittaako peruskoulu eroja, sillä samaisella aineistolla tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että vähemmän koulutettujen vanhempien lapset suhtautuivat vaikutusmahdollisuuksiinsa myönteisemmin kuin korkeakoulutettujen lapset (Kestilä ym. 2018, 3), mikä taas antaisi viitteitä siihen, että lähtökohtaisesti heikommassa asemassa oleville nuorille annetaan enemmän tilaisuuksia vaikuttaa.

Tarkastelin seuraavaksi, tuleeko rasismien selitysvoima voimakkaammin näkyviin jollakin kolmesta syntymätaustaryhmästä. Lisäsin siis selittäjänä olleen syntymätaustan ryhmitteleväksi tekijäksi. Seuraavassa esittelen vain eta- ja beta-kertoimet sillä kolmen eri syntymäryhmän taulukot menisivät luultavammin hieman raskaaksi lukijalle.

Taulukko 9. MCA: Rasismi ja sosiaalista taustaa kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina syntymätaustoittain. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuurija- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Monikulttuuritausta		II sukupolvi		I sukupolvi	
	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta
Sukupuoli	.104	.095***	.119	.106***	.082	.059*
Asumisaika	.062	.047**	.073	.071	.141	.131***
Työllisyystilanne	.055	.020	.093	.063	.092	.060
Äidin koulutus	.027	.007	.021	.007	.080	.052
Ydinperhe	.078	.063***	.075	.078*	.116	.091***
Ystävät	.185	.174***	.196	.177***	.199	.178***
Rasismi	.090	.077***	.140	.121***	.139	.092***
100 R ²		5,8 %		8,0 %		9,1 %

***p<0,001, **p<0,01 *p<0,05

Taulukossa 9 esitetystä moniryhmämallinnuksesta nähdään, että rasismien itsenäinen yhteys säilyi jokaisessa syntymätaustaryhmässä, kun monia sosiaalisia taustatekijöitä oli eliminoitu. Rasismien selityskyky näyttää olevan voimakkainta II sukupolven nuorilla. Mahdollisesti rasismi saatetaan kokea keskimääräistä raskaammin silloin, jos on asunut koko ikänsä Suomessa, eikä tunne olevansa tervetullut synnyinmaahansa.

Alkuperäisistä tutkimussuunnitelmasta poiketen päädyin tekemään vielä erillisen MCA:n, jossa ryhmittelevänä tekijänä oli äidin syntymämaa. Selittävinä tekijöinä ovat tällä kertaa sukupuoli,

vanhempien työllisyys, äidin koulutus, ydinperhe ja asumisaika sekä rasismi. Taulukosta 10 nähdään, että niillä nuorilla, joiden äiti oli syntynyt Lähi-idässä ja Somaliassa on rasismi ($\beta=.193$) mukana olevista muuttujista suhteellisesti vahvin ja erittäin voimakas yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäinen ennustaja. Nähdään myös, että työllisyyden ($\beta=.153$), sukupuolen ($\beta=.150$) ja äidin koulutustason ($\beta=.100$, joskin $p>0,05$) itsenäiset ennustuskyyvyt ovat suhteellisen vahvoja. Aasialaistaustaisilla nuorilla puolestaan erityisen voimakas ennustaja on sukupuoli ($\beta=.191$) rasismiin ($\beta=.166$) ollessa toiseksi vahvin ennustaja myös voimakkaalla kertoimella.

Taulukko 10.MCA: Sosiaaliset taustatekijät ja rasismi yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina äidin syntymämaan mukaan. Tummennettuna $p < 0,05$. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Suomi		Ruotsi		Viro		Venäjä		Lähi-itä Somalia ¹		Aasia ²		Eurooppa ³		Muu maa	
	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta
<i>Sp</i>	.100	.097	.109	.104	.064	.056	.063	.058	.156	.150	.207	.191	.038	.037	.108	.100
<i>Äidin koulu- tus</i>	.010	.018	.045	.033	.142	.138	.058	.051	.139	.100	.121	.085	.113	.098	.083	.091
<i>Työlli- syys</i>	.059	.036	.076	.067	.058	.061	.078	.058	.183	.153	.083	.046	.137	.120	.116	.114
<i>Ydin- perhe</i>	.101	.085	.052	.032	.021	.005	.076	.070	.158	.112	.058	.021	.041	.046	.128	.115
<i>Asumis- aika</i>	.070	.057	.080	.077	.115	.079	.138	.127	.031	.045	.035	.034	.013	.025	.066	.065
<i>Rasismi</i>	.108	.102	.005	.017	.144	.135	.084	.059	.206	.193	.195	.166	.119	.105	.091	.086
n	2201		934		604		951		453		437		392		1224	
100 R ²	3,5 %		2,6 %		5,4 %		3,9 %		12,0 %		8,8 %		4,3 %		5,8 %	

1 Afganistan, Irak, Iran ja Somalia

2 Kiina, Thaimaa, Vietnam

3 Sisältää entisen Jugoslavian

Suomen naapurimaita tarkasteltaessa huomataan, että niillä nuorilla, joiden äiti oli syntynyt Ruotsissa, on rasismiin selityskyky lähes olematon. Tämä voisi mahdollisesti liittyä siihen, että he luultavasti käyvät useimmiten ruotsinkielistä koulua, jolloin esimerkiksi äidinkieleen liittyvää rasistista kiusaamista ei välttämättä kohdata kaverisuhteissa. On myös mahdollista, että rasismiin kokemukset eivät ole yhtä yleisiä kuin muissa ryhmissä. Poissulkea ei voida ehkä

mahdollisuutta siitä, että ruotsinkielisten sosiaalinen pääoma niin sanottuna yhteisön resursina toimisi muita ryhmiä paremmin suojaavana tekijänä rasmin kielteisiltä vaikutuksilta (ks. Hyypä 2000). Virolaistaustaisilla rasismi (.135) näyttää olevan Suomen naapurimaiden vertailussa vahvin yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäinen ennustaja. Venäläistaustaisilla nuorilla ainoastaan asumisaika ($\beta=.127$) näyttää olevan kohtuullisen merkityksellinen yhteiskunnallisen osallisuuden ennustaja rasmin ja muiden selittävien tekijöiden jäädessä vaimeiksi.

Syntymämaiden erot rasmin voimakkuudessa saattavat liittyä siihen, että rasismi on tiheydeltään, laadultaan ja kontekstiltaan erilaista. Lähi-Idästä, Somaliasta ja Aasiasta peräisin olevat nuoret erottautuvat ihonvärittään ja ulkomuodoltaan, jonka vuoksi he eivät ole välttämättä suojassa rasmilta vapaa-ajalla julkisessa tilassa samoin kuin muihin syntymämaaryhmiin kuuluvat nuoret, jotka voivat suojautua potentiaaliselta rasmilta esimerkiksi siten, etteivät puhu vierasta kieltä. Ihonväri saattaa myös liittyä siihen, miksi asumisajalla ei näytä olevan juurikaan merkitystä yhteiskunnallisen osallisuuden suhteen, sillä ympäristö saattaa suhtautua samalla tavalla vähän aikaa Suomessa asuneisiin nuoriin ja koko ikänsä asuneisiin. Toisaalta on myös mahdollista, että analyysissä rasmin ja yhteiskunnallisen osallisuuden erilaiset jakaumat eri syntymämaaryhmissä voivat selittää joitakin eroja, joten vertailuihin on tärkeää suhtautua tietyllä varauksella.

4.4 Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat eri areenoille pääsemisestä kuvaavat tekijät

Seuraavassa MCA:ssa tarkastelen sosiaalisen osallisuuden taustateoriaa soveltaen neljää eri areenoille pääsemisen ulottuvuutta. Lähtökohtani tulevassa analyysissä on se, että seuraavat ilmiöitä kuvaavat muuttujat heijastelisivat subjektiivisen kokemuksen lisäksi jotakin myös yhteiskunnallisista olosuhteista ja rakenteellisista areenoille pääsemisen mahdollisuuksista:

- 1) Perheen taloudellinen tilanne (markkinat),
- 2) Vaikutusmahdollisuudet koulusuunnitteluun (instituutiot/politiikka)
- 3) Tieto asuinalueen harrastusmahdollisuuksista (kulttuuripalvelut)
- 4) Yksinäisyys (sosiaaliset verkostot).

Luokittelin edelliset muuttajat neliluokkaisiksi siten, että niiden tarkoituksena on kuvata: 1) erittäin/huonoa, 2) kohtalaista, 3) hyvää ja 4) erittäin hyvää areenoille pääsemisen subjektiivista kokemusta. Otin analyysin mukaan myös rasismien, sukupuolen, syntymätaustan ja asumisajan.

Perheen taloudellinen tilanne liittyy työllisyystilanteen ja koulutuksen tavoin markkinoille pääsemisen ulottuvuuteen. Pierre Bourdieuta (1986) ajatuksia soveltaen perheen varallisuuden avulla nuorella saattaa olla paremmat mahdollisuudet päästä erilaisille osallistumisen areenoille, kuten harrastuksiin, ja tämä voisi näkyä myönteisempänä yhteiskunnallisen osallisuuden kokemuksena.

Koulun vaikutusmahdollisuuksia kuvaavan muuttujan liitän instituutioihin pääsemisen ulottuvuuteen. Sosiaalisen pääoman mittaamisessa arvio vaikutusmahdollisuuksista on yhdistetty kansalaisosallistumiseen ulottuvuuteen, joten muuttuja on tässä mielessä sopiva valinta politiikkaan pääsemisen näkökulmasta (ks. Alanen ym. 2005, 75). Osallisuuden (ilman sosiaalisen etuliitettä) mittaamisen suositusten mukaan muuttuja kuvannee sitä, miten nuori ”pystyy vaikuttamaan joihinkin elinympäristönsä asioihin” (Isola ym. 2017). Kysymys kuului alun perin seitsemän väitteen sarjaan koulun vaikutusmahdollisuuksien eri ulottuvuuksista, joten summamuuttujan rakentaminenkin olisi saattanut olla perusteltua. MCA edellyttäisi kuitenkin, että tätä teoreettista ilmiötä kuvaava summamuuttuja pitäisi menetelmää varten uudelleen luokitella kategorisiksi, joten päädyin tämän vuoksi vain yksittäisen kysymyksen. Jatkuvan muuttujan uudelleenluokittelussa on omat ongelmansa, sillä tämä perustuu lopulta tutkijan mielivaltaiseen toimenpiteeseen ja saattaa vaikeuttaa teoreettista tulkintaa (Ketokivi 2015, 163).

Asuinalueen harrastemahdollisuuksia kuvaavan muuttujan yhdistän palveluihin pääsemisen ulottuvuuteen ymmärtäen harrastetietoisuuden eräänlaisena kulttuurisena pääomana. Harrastusmahdollisuuksien edistämistä voidaan pitää keskeisenä sosiaalisen osallisuuden strategiana erityisesti nuorille ulkomaalaistaustaisille, jotka ovat asuneet uudessa maassa vain vähän aikaa. On esitetty, että harrastusten avulla nuori voisi oppia kieltä, luoda uusia kontakteja ja kohentaa suhteita kantaväestöön, jolloin yhteiskunnassa esiintyvä rasismikin voisi mahdollisesti vähentyä (Mansouri & Halafoff 2014, 2). Tässäkin olisi perusteltua luoda summamuuttuja kolmesta tai viidestä kysymyksestä. On tosin mainittava, että vastausten ääripäiden vertailujen perusteella näytti vahvasti siltä, että melko suuri osa nuorista ei ilmeisesti huomannut, että kaksi viimeistä

kysymystä olivatkin käännettyssä muodossa. Tämä on erityisen harmillista, sillä näistä yhdessä kysyttiin harrastuksen hintavuuden ongelmasta, ja toisessa harrastuksen liian kaukaisesta etäisyydestä.

Yksinäisyys on melko haastava muuttuja tulkittavaksi, sillä se voi kertoa ihmisen sosiaalisten suhteiden puutteesta, eksistentiaalisesta yksinäisyydestä (vaikka olisi sosiaalisia verkostoja) ja raastavasta subjektiivisesta yksinäisyyden kokemuksesta (Perlman & Peplau 1981, 32-33). Tässä tutkielmassa yksinäisyyden tarkoituksena on kuvata sosiaalisten verkostojen laatua ja niihin pääsemättömyyttä, johon olettavasti rasismi on kytköksissä. Sosiaalisen osallisuuden teoriaa pohtien tausta-ajatuksena on se, että nuoren yksinäisyyden kokemus heijastelisi sitä, että sosiaalipoliittiset toimenpiteet eivät ole onnistuneet välittämään tarpeeksi sosiaalisia resursseja nuorelle (ks. Lehtonen & Kallunki 2013, 140-141).

Taulukosta 11 nähdään, että kertoimet vaimentuvat lähtötilanteen jälkeen, mikä kertoo siitä, että valitut muuttajat korreloivat toistensa kanssa. Tämä ei ole sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa kovin yllättävää, sillä pääsemisen eri ulottuvuudet ovat usein yhteydessä toisiinsa (Kuusio & Hämäläinen 2016, 592). Nyt mallin muuttajat onnistuvat selittämään jo 15,0 % yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta, mikä on jo melko merkittävä osuus, kun otetaan huomioon, että yhteiskuntatieteissä päästään harvoin yli 20 % osuuksiin johtuen selityskohteiden abstraktista luonteesta (Ketokivi 2015). Parhaita yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajia ovat vakioidussa tilanteessa seuraavassa järjestyksessä: yksinäisyyden kokemus ($\beta=.181$), harrastetietoisuus ($\beta = .161$), perheen talous ($\beta = .123$) ja vaikutusmahdollisuudet koulussa ($\beta = .109$).

Rasismien itsenäinen yhteys näyttäisi olevan vaimea ($\beta = .059$), mikä voisi mahdollisesti liittyä ehkä siihen, että rasismia kohdanneet ovat enemmistössä yksinäisiksi itsensä tuntevissa¹⁰. Yksinäisyys saattaa näin ollen toimia rasismien vaikutuksen osittaisen välittäjän roolissa (ks. Brondolo 2012).

---

¹⁰ Rasismia kohdanneista (n = 1542) yksinäiseksi itsensä tuntevia (usein/lähes päivittäin) oli 21,2 %, kun taas ei-kohdanneilla (n = 6442) vastaava osuus oli 9,3 %.

Taulukko 11. MCA: Eri areenoille pääsemistä kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	N	Vakioimaton keskiarvo	Poikkeamasta	Eta	Vakioitu keskiarvo	Poikkeamasta	Beta
Sukupuoli				.094			.014
tyttö	3765	3,31	-,11		3,41	-,02	
poika	3414	3,54	,12		3,44	,02	
Syntymätausta				.071			.087**
I sukupolvi	1683	3,34	-,09		3,47	,05	
II sukupolvi	1102	3,29	-,14		3,17	-,25	
monikulttuuri	4394	3,49	,07		3,47	,04	
Asumisaika				.084			.106***
1-10 vuotta	1275	3,22	-,20		3,17	-,25	
Yli 10 vuotta	1024	3,37	-,05		3,35	-,07	
koko ikä	4880	3,49	,06		3,50	,08	
Talous				.208			.123***
erittäin/melko huono	632	2,91	-,52		3,12	-,30	
kohtalainen	1871	3,22	-,20		3,31	-,11	
melko hyvä	2978	3,46	,03		3,44	,01	
erittäin hyvä	1698	3,78	,36		3,64	,22	
Vaikutusmahd. koulussa				.151			.109***
erittäin/huonot	2792	3,23	-,19		3,29	-,14	
ei hyvät/huonot	2338	3,43	,00		3,43	,00	
melko hyvät	1598	3,64	,22		3,59	,16	
erittäin hyvät	451	3,81	,39		3,68	,26	
Tietää harrasteista				.231			.161***
täysin/eri mieltä	1448	3,03	-,40		3,15	-,27	
ei samaa/eri mieltä	1851	3,31	-,11		3,35	-,07	
samaa mieltä	2428	3,46	,04		3,44	,02	
täysin samaa mieltä	1452	3,89	,47		3,75	,33	
Yksinäisyys				.269			.181***
usein/lähes päivittäin	835	2,78	-,64		2,98	-,44	
joskus	1654	3,16	-,26		3,25	-,17	
harvemmin	2360	3,47	,05		3,46	,04	
ei lainkaan	2330	3,79	,36		3,66	,24	
Rasismi				.121			.059***
kyllä	1321	3,11	-,31		3,27	-,15	
ei	5858	3,49	,07		3,46	,03	
100R ²							15,0 %
Kokonaiskeskiarvo	7179						3,42

***p<0,001, **p<0,01 *p<0,05

Sukupuoliero häviää, kun eri areenoille pääsemistä kuvaavat tekijät on vakioitu. Tämä kertonee siitä, että erot yhteiskunnallisessa osallisuudessa eivät johdu varsinaisesti sukupuolesta, vaan ehkä siitä, että enemmistö tytöistä ei ole päässyt tai saanut mahdollisuuksia eri osallisuuden areenoille samalla tavoin kuin pojat. On esimerkiksi mahdollista, että harrastetietoisuus kertoo nimenomaan aktiivisen osallistumisen kautta syntyneestä kulttuuripääomasta, jota tytöillä saattaa olla poikia vähemmän.¹¹

Taulukossa 12 esitetyn moniryhmämallinnuksen avulla nähdään joitakin eroja sen suhteen, mitkä ovat parhaita yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajia kussakin syntymätaustaryhmässä. Regressioanalyttisestä näkökulmasta yksinäisyyden kokemus näyttää ennustavan erityisen vahvasti monikulttuuritaustaisten nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ($\beta = .210$). Monikulttuuritaustaisilla nuorilla muut kolme pääsemistä kuvaavaa muuttujaa ennustavat hieman vaimeammin osallisuuden kokemusta ($\beta = .096 - .136$). Rasismin itsenäinen yhteys näyttäisi olevan heikko ($\beta = .047$). Yhteensä malli selittää 13,0 % yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta.

Taulukko 12. MCA: Eri areenoille pääsemistä kuvaavat tekijät yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajina syntymätaustoittain. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Monikulttuuri (n=4394)		II sukupolvi (n=1102)		I sukupolvi (n=1683)	
	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta
Sukupuoli	.094	.005	.124	.048	.088	.004
Asumisaika Suomessa	.062	.063	.089	.071	.131	.135***
Talous	.200	.111***	.239	.115**	.229	.148***
Vaikutusmahdollisuudet	.147	.096***	.224	.148***	.165	.111***
Tietää harrasteista	.193	.136***	.262	.163***	.298	.233***
Yksinäisyys	.283	.210***	.300	.179***	.242	.126***
Rasismi	.089	.047**	.134	.082**	.133	.063**
100 X R ²		13,0 %		17,9%		17,5 %

***p<0,001, **p<0,01 *p<0,05

¹¹ Pojista (n = 3776) harrastetietäjiä (täysin/samaa mieltä siitä, että tietää alueen harrastuksista) oli 59,5 %, kun taas tyttöjen (n = 4177) vastaava osuus oli 48,1 %. Harrastetietoisuus korreloi esim. itsenäisen urheilun (.241), ohjatun urheilun (.221) ja yhdistystoimintaan osallistumisen (.171) kanssa. Tässä kohtaan paikallaan olisi polkuanalyysin hyödyntäminen, jotta voitaisiin tarkastella useampia selitettäviä tekijöitä samanaikaisesti (esim. sp → osallistuminen → harrastetieto → yhteiskunnallinen osallisuus).

II sukupolven nuorilla parhaiten yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat yksinäisyys ($\beta=.179$), tieto harrasteista ($\beta = .163$) ja vaikutusmahdollisuudet koulusuunnitteluun ($\beta=.148$). Talous ennustaa kohtuullisesti yhteiskunnallista osallisuutta ($\beta = .115$). Rasismi ($\beta = .082$) ennustaa kohdallaisen sitkeästi yhteiskunnallista osattomuutta tilanteessa, jossa monia vahvoja subjektiivista kokemusta kuvaavia muuttujia on eliminoitu. Yhteensä mallin muuttujat onnistuvat selittämään melko hyvin 17,9 % yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta.

I sukupolven nuorilla harrastetietoisuus on kerrassaan vahva yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäinen ennustaja ($\beta = .233$). Myös talous ($\beta = .148$) on kelpo ennustaja. Ehkä hieman yllättäen yksinäisyys ei ole niinkään voimakas ennustaja ($\beta = .126$). Rasismin itsenäinen ennustuskyky näyttäisi olevan melko vaimea ($\beta = .063$). Yhteensä mallin muuttujat selittävät yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelusta arvioni mukaan melko hyvin (17,5 %).

4.5 Vapaa-ajan kartta

Sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa osallistuminen on erityisen keskeinen mekanismi osallisuuden yksilöllisen kokemuksen muodostumisessa, joten aihe suorastaan vaatii oman alalukunsa. Metodina käytän usean muuttujan korrespondenssianalyysiä, joka on kelpo menetelmä kvalitatiivisten ilmiöiden keskinäisyhteyksien kokonaisvaltaiseen kuvailuun ja erilaisten sosiaalisten jakolinjojen tarkasteluun.

Tämän luvun esikuvana on Semi Purhosen ja työryhmän (2014) tapa esittää usean muuttujan korrespondenssianalyysin tuloksia. He tutkivat Pierre Bourdieun kulttuurisen pääoman näkökulmasta suomalaisten aikuisväestön kulutusta, elämäntyylejä ja sosiaalista eriytymistä rakentamalla kulttuurisen kartan peräti 336:sta modaliteetista. Tässä tutkielmassa lukijan näkökulmasta ei valitettavasti päästä lähellekään samaa modaliteettimäärää, eikä myöskään samalla tavoin eri harrasteiden sisältöihin tai ”makuihin”, koska vuoden 2017 Kouluterveyskyselyä ei ole suunniteltu tätä tarkoitusta varten. Sosiaalisen osallisuuden teorian näkökulmasta karkeat vapaa-ajan ilmiöitä ja aktiviteetteja koskevat luokitukset ovat kuitenkin tarpeeksi riittäviä vapaa-

ajan osallistumisen rakenteellisten vastaavuuksien ja mahdollisten yhteiskunnallisesta eriarvoisuuksista kertovien tulosten kuvailuun. Erik Allardt (1957, 70) mukailleen on edelleen kiinnostavaa tietää siitä, kasautuuko nuorten osallistuminen ja ei-osallistuminen, mistä siis tässä tutkielmassa modaliteettien läheisyydet saattavat kertoa.

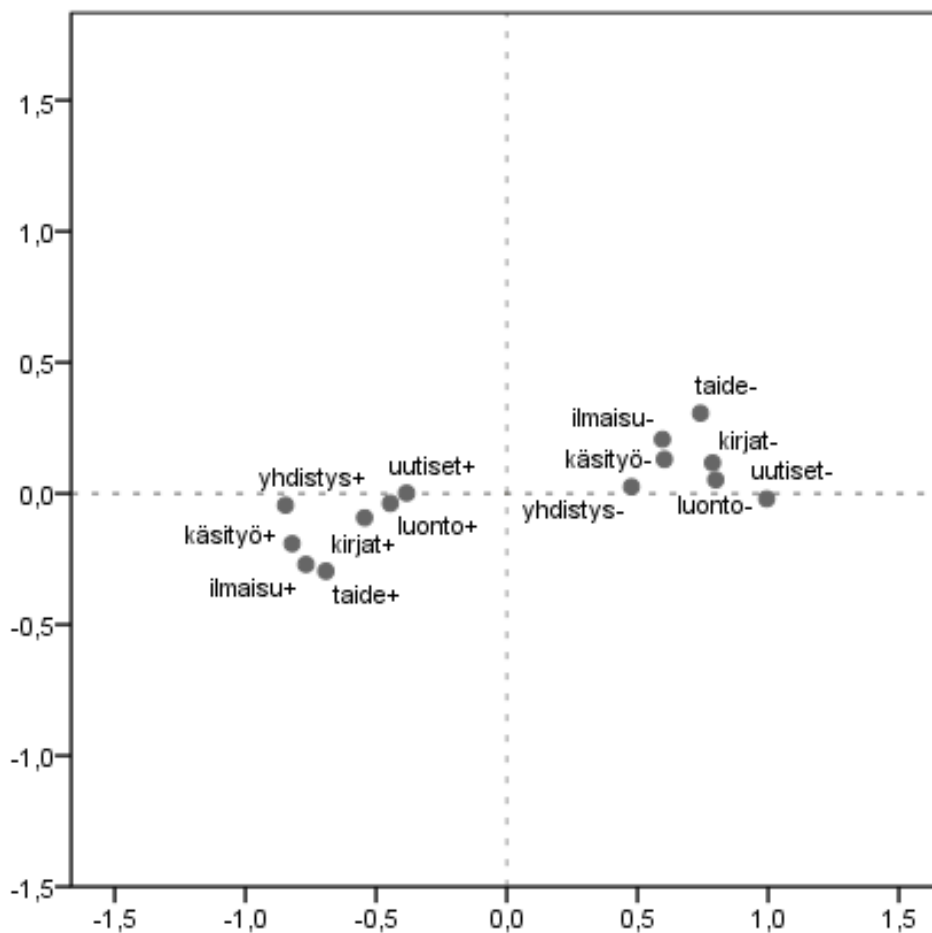
Vapaa-ajan kartta rakentui seuraavista uudelleen luokitelluista muuttujista:

- omatoiminen urheilu (1= ei lainkaan 2 = harvemmin/joka viikko 3 = lähes päivittäin)
- ohjattu urheilu (1= ei lainkaan 2 = harvemmin/joka viikko 3 = lähes päivittäin)
- yhdistystoiminta (1 = ei lainkaan 2 = muut)
- ilmaisu (1 = ei lainkaan, 2 = muut)
- taide (1 = ei lainkaan, 2 = muut)
- käsi- ja puutyöt (1 = ei lainkaan 2 = muut)
- uutiset ja sanomalehti (1 = ei lainkaan 2 = muut)
- luonto (ja lemmikit) (1 = ei lainkaan 2 = muut)
- kirjat (1 = ei lainkaan 2 = muut)
- some ja pelit (alle 2h, 2-4h, 5h tai yli)
- tv ja elokuvat (alle 2h, 2-4h, 5h tai yli).

Usean muuttujan korrespondenssianalyysin vapaa-ajan kartassa mukana oli 8330 vastaajaa, joista 7426 oli vastannut jokaiseen yllä esitettyyn kysymykseen. ”Aktiivisia vastaajia”, jotka eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin oli analyysissä mukana 904. Tässä tutkielmassa tulkitseen kahta voimakkainta vapaa-ajan kartan dimensiota (kuvio 5 ja 6). Kahden dimension ratkaisun osuus datan kokonaisvarianssista on 46,1 %: vaakadimension (x-akseli) 30 %, ja pystydimension (y-akselin) 16,1 %. Käytin SPSS:n oletusasetuksena olevaa menetelmää (Variable Principal Normalization).

On suositeltu, että korrespondenssianalyysiä tulkitaan ensin yksi dimensio kerrallaan (Mamia 2009, 40; Purhonen ym. 2014). Kuviossa 5 on esitetty ensimmäinen ja vahvin dimensio niiden muuttujien osalta, jotka ovat vaikuttaneet dimensioon eniten. Nämä 14 ei-urheiluun liittyvää aktiivista modaliteettia kattavat 75 % ensimmäisen dimension vaihtelusta. Nähdään, että vaakadimension mukaan tarkasteltuna vasen puoli ilmentää osallistumista ja oikea puoli puolestaan edellisten kääntöpuolia eli ei-tekemistä tai ei-osallistumista. Lähimpänä origoa ovat vähemmän erottelevat tekemiset, kuten uutisten luku (+) ja luonnossa oleskelu (+). Oikealla

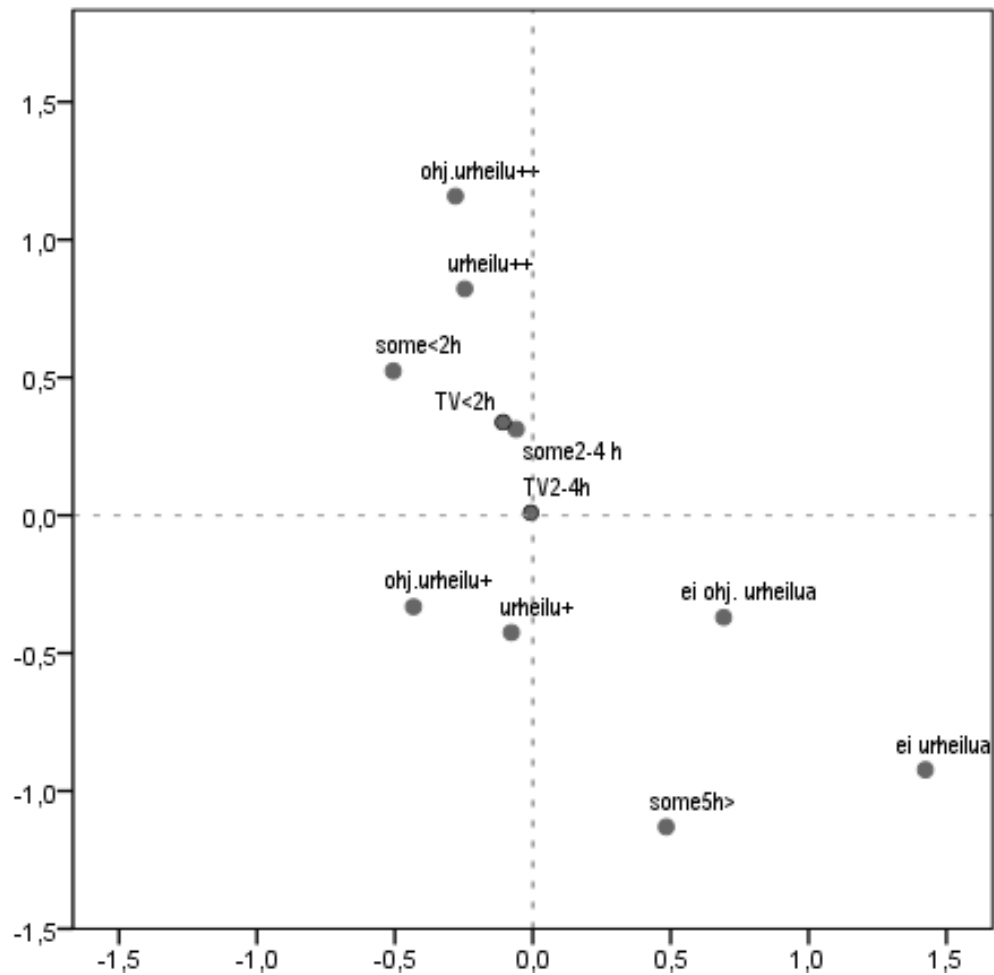
passiivisemmalla puolella vähiten erottelevia tekemisiä ovat yhdistystoiminta (-), käsityö (-) ja ilmaisu (-). Vapaa-ajan kartasta voidaan tarkastella myös vastinpareja (Purhonen 2014 ym.): Yhdistystoimintaan osallistuminen (+) ja uutisten lukemattomuus (-) ovat kaikista etäimmällä toisistaan. Nimesin vaakadimension kuitenkin osallistumisen ja ei-osallistumisen mukaan (vrt. yhdistystoiminta vs. ei-uutiset).

Kuvio 5. Ensimmäiseen dimensioon (x-akseli) keskimääräistä enemmän vaikuttavat modaliteetit. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Kuviossa 6 on esitetty toiseksi vahvin dimensio (y-akseli). Tämä dimensio muodostuu yhteensä yhdeksästä modaliteetista, jotka koskevat urheilullisuutta, somea ja pelaamista sekä tv:n katselusta kattaen 90 % pystydimension vaihtelusta. Huomataan, että yläpuolella ovat vähintään jokapäiväisen urheilun modaliteetit ja vähäisempi sosiaalinen media (<2h). Hieman origosta alaspäin ovat ohjattu urheilu (+), omatoiminen urheilu (+) ja ei-ohjattu urheilu. Alimpana

esitettyssä vapaa-ajan kartassa ovat urheilemattomat (lähellä runsasta somea ja peliä (5h>)). Selvin vastinpari on odotetusti lähes päivittäinen ohjattu urheilu ja kuvion ulkopuolella (visuaalisuuden selkeyttämiseksi) oleva erittäin runsas tv- ja elokuvat (5h>).

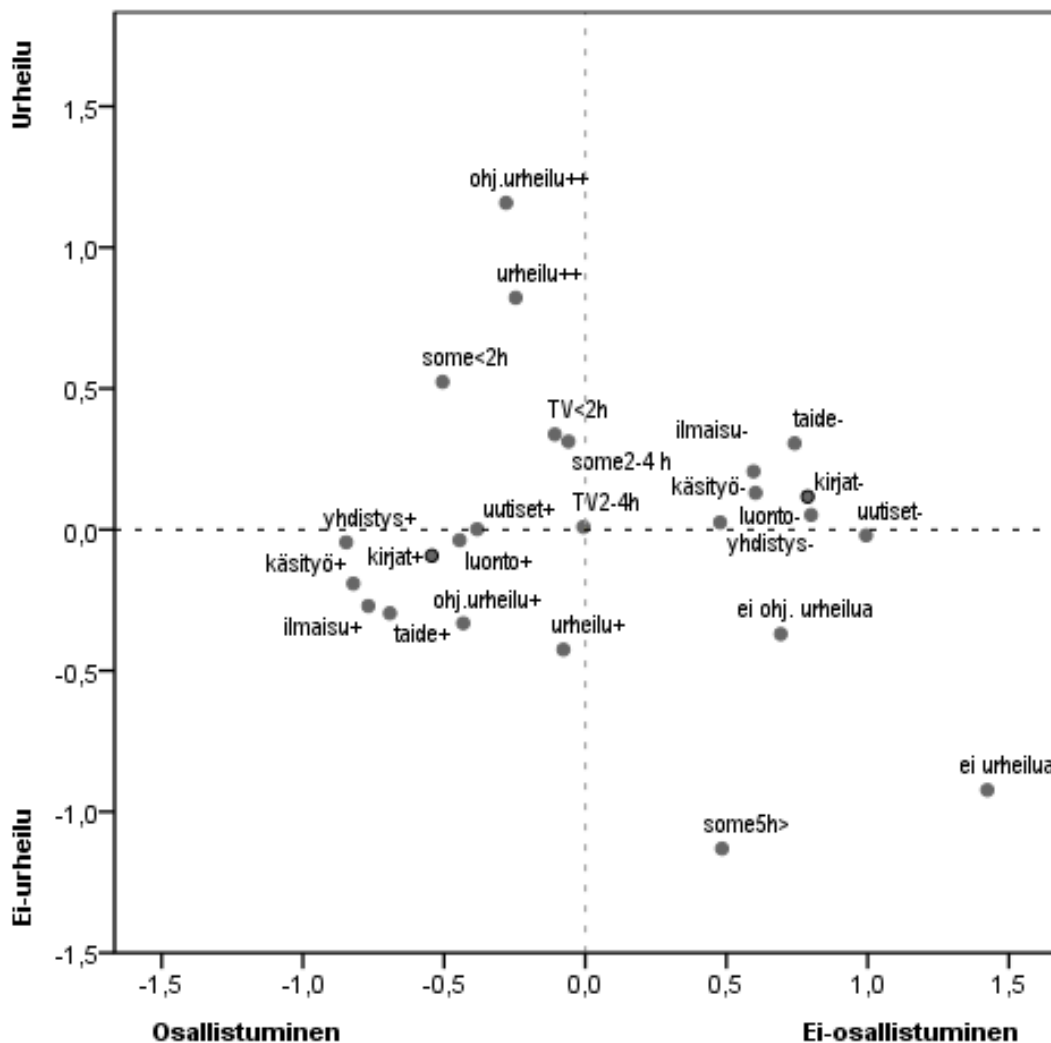
Kuvio 6. Toiseen dimensioon (y-akseli) keskimääräistä enemmän vaikuttavat modaliteetit.
THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Tv:n ja elokuvien (5h>) modaliteetin etäisyys sosiaalisen mediaan (5h>) on pystydimension mukaisesti melko suuri (hieman alle 1). Nimesin ja tulkitsin pystydimension urheilullisuuden perusteella (vrt. ohjattu urheilu joka viikko vs. TV 5h>).

Vapaa-ajan kartan perusluonnetta voidaan vielä kiteyttää karkeasti ja hieman yksinkertaistaen akseleiden erottelemana neljänä kenttänä seuraavasti:

- 1) Osallistuminen ja urheilu (vasen yläkenttä),
- 2) Ei-osallistuminen ja urheilu (oikea yläkenttä)
- 3) Osallistuminen ja ei-urheilu (vasen alakenttä) ja
- 4) Ei-osallistuminen ja ei-urheilu (oikea alakenttä). (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Vapaa-ajan kartta. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaisten monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Purhosen ja työryhmän (2014) mukaan nelikenttäerottelu on perusteltua, kunhan muistetaan, että vapaa-ajan kartta on asteittainen, ei tarkkarajainen. Myöskään modaliteettien sijainti ei kerro välttämättä yksittäisestä vastaajasta: epätodennäköistä mutta mahdollista esimerkiksi on se, että ohjattuun urheiluun lähes päivittäin osallistuva yksittäinen nuori katselisi päivittäin

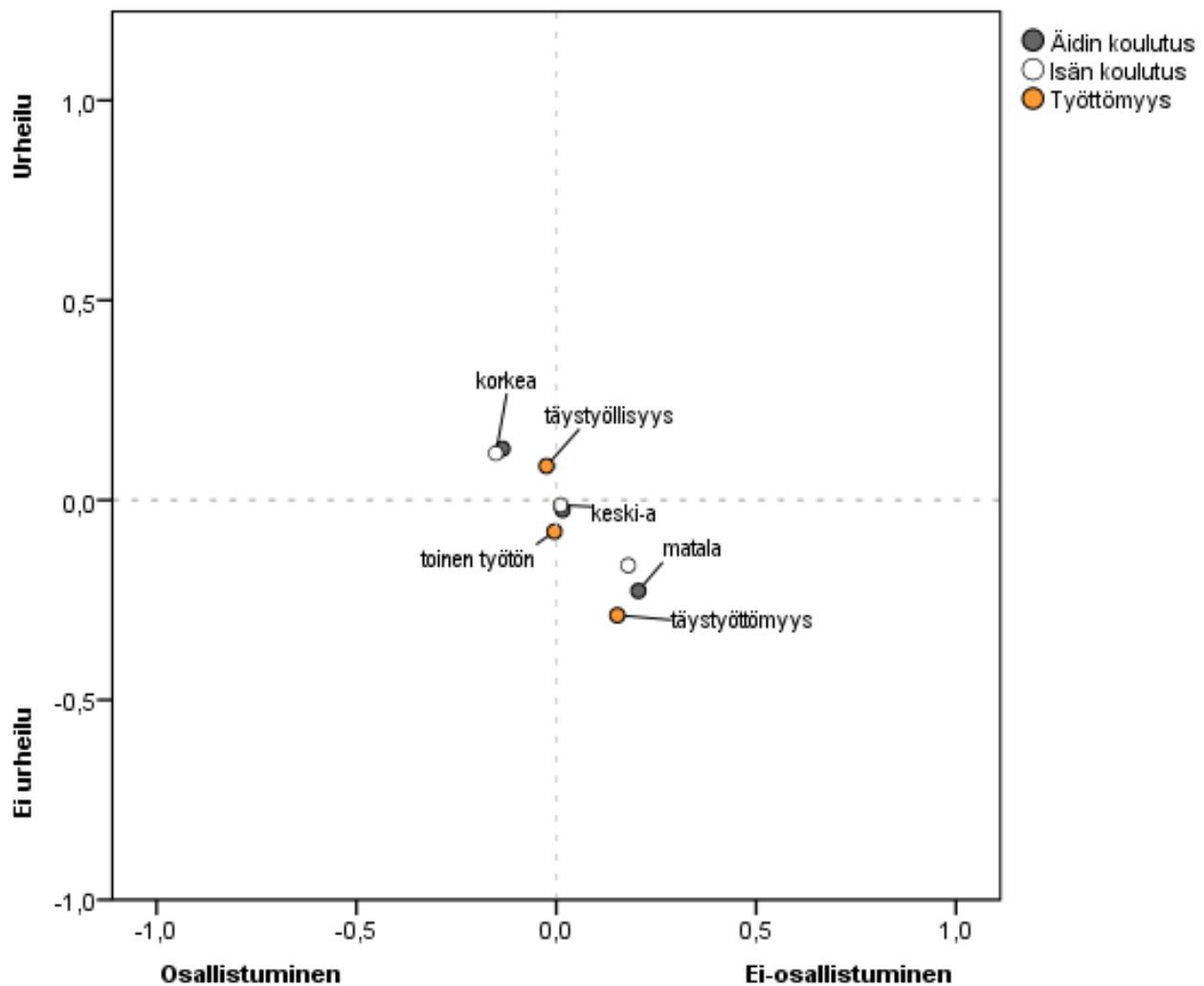
runsaasti (5h>) televisiota ja elokuvia. Some ja pelit voivat tietenkin olla konsolipelien kokoon-tumisen ohella myös virtuaalista osallistumista, joten kuvion dimensioiden nimeämiset eivät välttämättä ole kovinkaan onnistuneita. Tiedostan samoin myös, että ohjattu urheilu voidaan ymmärtää kansalaisosallistumiseksi (Puuronen & Saari 2016, 304).

Kuviossa 7 on esitetty vapaa-ajan kartta kaikkine modaliteetteineen (lukuun ottamatta tv ja elokuvat 5h>). Vapaa-ajan kartasta voidaan etsiä sellaisia modaliteetteja, jotka sijaitsevat keskellä kuviota niin sanotulla valtavirta-alueella, eivätkä erotu suuntaan tai toiseen dimensioiden suh-teen (Purhonen ym. 2014). Näyttää siltä, että TV:n ja elokuvien kohtalainen (2-4 h) katsomisaika on absoluuttisen erottelukyvyn, sillä se sijaitsee keskimääräistä tilannetta kuvaavassa ori-gossa. Valtavirta-alueen sisäpuolella (jos rajaksi sovitaan = <0,5) nähdään jonkin verran urheilua ja ohjattua urheilua (+), luonnossa oleskelua (+), uutisia (+), televisiota ja elokuvia (<2h) ja so-mea ja pelejä (2-4h) sekä passiivisemmalla puolelta yhdistystoimintaan osallistumattomuutta (-). Edellisten modaliteettien läheisyys origoon nähden kertonee tyypillisestä nuorisokulttuu-rista.

Vapaa-ajan kartasta voidaan löytää yhteyksiä, joita en tutkielman laajuuden rajauksien vuoksi juurikaan analysoi. Robert D. Putnamin (2000) sosiaalisen pääoman teorian valossa on kiinnos-tavaa esimerkiksi seurata television ja elokuvien modaliteettien sijaintia vapaa-ajan kartasta. Putnamin mielestä television katselu on ollut yksi syy sosiaalisen pääoman murentumiseen amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Hänen mielestään television katselu voi heikentää sosiaalista pääomaa: 1) viemällä aikaa sosiaaliselta osallistumiselta, 2) negatiivisten psykologisten vaiku-tusten kautta ja 3) tv-ohjelmien sisältöjen vuoksi. (Putnam 2000, 283 - 284; ks. Purhonen 2013, 600.) Tässä yhteydessä on tietenkin helppo tehdä analogia sosiaalisen median ja pelien mah-dollisiin passivoiviin vaikutuksiin, joskin on todettava, että lähestymistapa on melko morali-soiva.

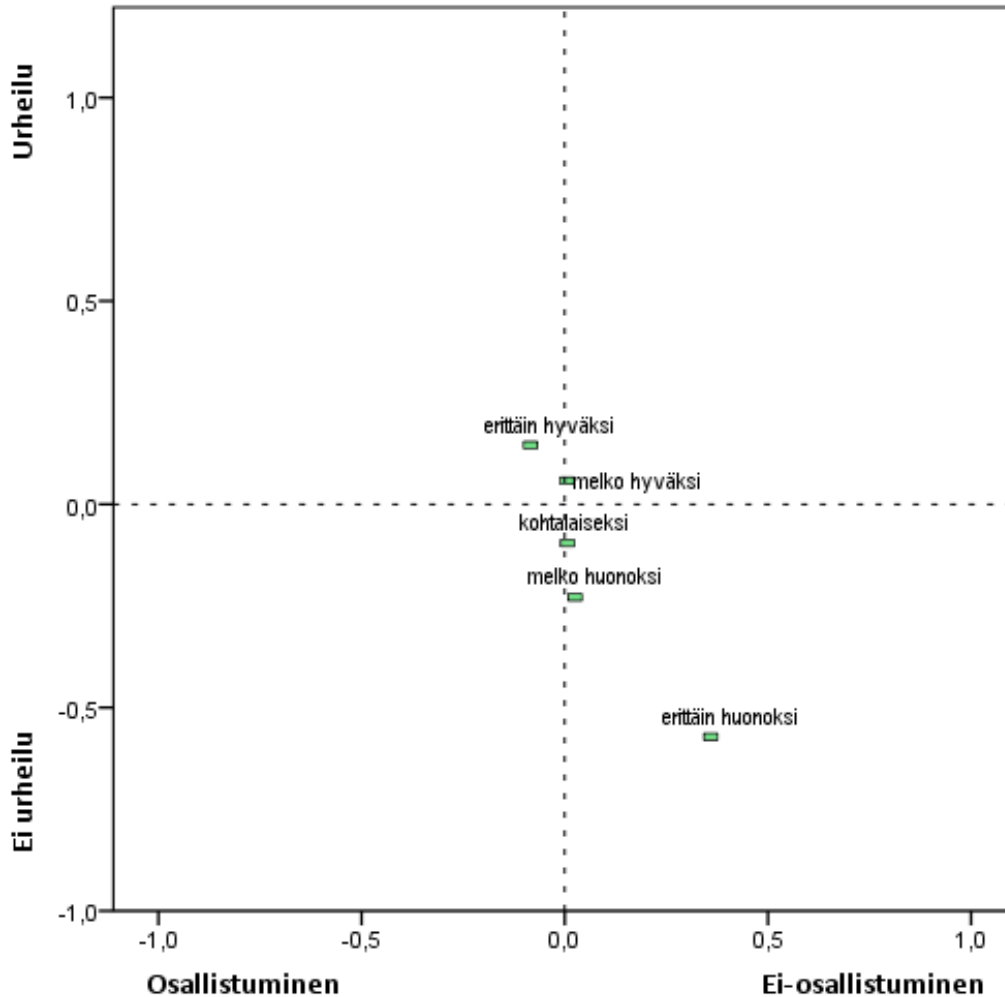
Seuraavaksi hyödynnän täydentävää metodologia heijastamalla ”lukitulle” vapaa-ajan kartalle sosi-aalista taustaa kuvaavia tekijöitä. Päästään siis varsinaiseen tarkasteluun sosiaalisista jakolin-joista vapaa-ajan osallistumisen suhteen. Huomioitavaa seuraavissa heijastetuissa tarkaste-luissa (kuviot 8-13) on se, että skaala on erilainen, joten se hieman liioittelee eroja.

Kuviossa 8 on heijastettu vanhempien koulutustaso ja työllisyys vapaa-ajan kartalle. Molemmat näistä jakolinjoista sijoittuvat melko samankaltaisesti.

Kuvio 8. Vanhempien koulutus ja työllisyys vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Nähdään, että vapaa-ajan osallistumisen suhteen yksilöiden erot näyttävät olevan suuremmat kuin luokkakohtaiset erot, joskin nähdään Bourdieun teorioiden näkökulmasta odotetusti, että osallistumisen ja urheilun areenalle sijoittuu hienoisesti vanhempien korkeampi koulutus, kun taas matala koulutus sijaitsee ei-osallistumisen ja ei-urheilun areenalla. Olisi tietenkin kiinnostavaa tietää, millaiset jakolinjat olisivat esimerkiksi 5-10 vuoden päästä.

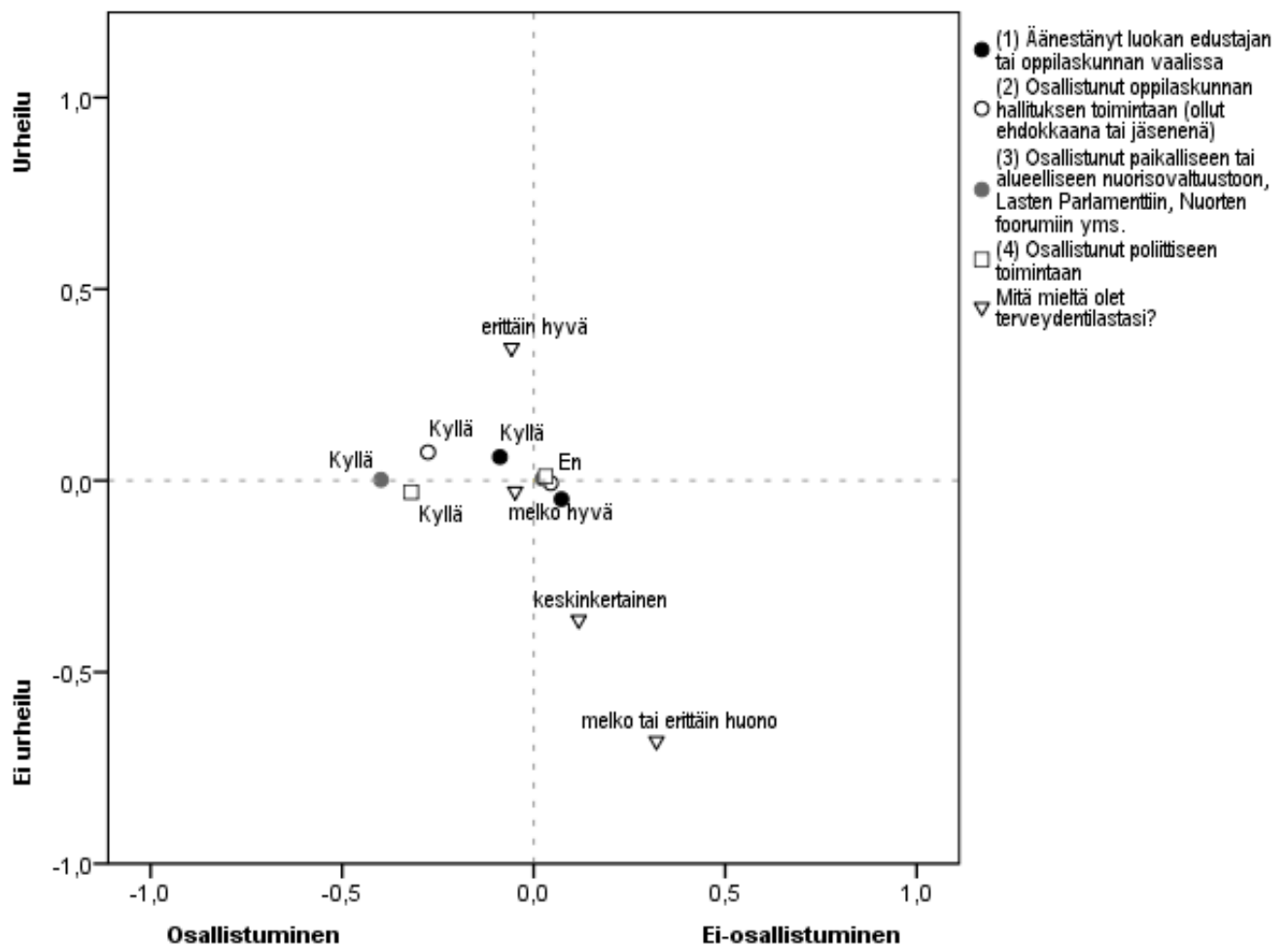

Kuvio 9. Koettu talous vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Kuviossa 9 on heijastettu perheen taloudellisen tilanne vapaa-ajan kartalle. Aikaisemman tiedon (moniluokitteluanalyysi) perusteella tiedetään, että koettu talous oli markkinoille pääsemistä kuvaavista tekijöistä parhaiten yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua selittävä tekijä, joten odotukset erottelukyvystä olivat edellisiin heijastettuihin muuttujiin nähden korkeammat. Odotusten mukaisesti nähdäänkin, että erittäin hyvä talous ja erittäin huono talous ovat melko etäällä toisistaan erityisesti pystydimension (urheilullisuuden) mukaisesti. Yleisesti ottaen tuloksen voidaan tulkita ilmentävän eriarvoisuuden kokemusta, joka saattaa liittyä esimerkiksi siihen, että köyhästä perheestä tulevalla nuorella on keskimääräistä heikommat mahdollisuudet

päästä urheiluharrastuksiin. Harrastuksen hintavuus voi olla este ohjattuun urheiluun osallistumiseen etenkin, jos vähävaraisen perheen vanhemmat tai muut tahot eivät tiedä, että lapsen harrastukseen on mahdollista saada täydentävää toimeentulotukea kunnalta ja mahdollisesti myös avustuksia seuralta.

Terveys on moniulotteinen käsite, joka sisältää THL:n (2019b) määritelmän mukaisesti fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. On esitetty, että heikko terveys vähentää ihmisen aikaa, resursseja ja motiiveja osallistua poliittisesti ja yhteiskunnallisesti (Mattila ym. 2018), joten koettu terveys vaikutti relevantilta muuttujalta heijastettavaksi.

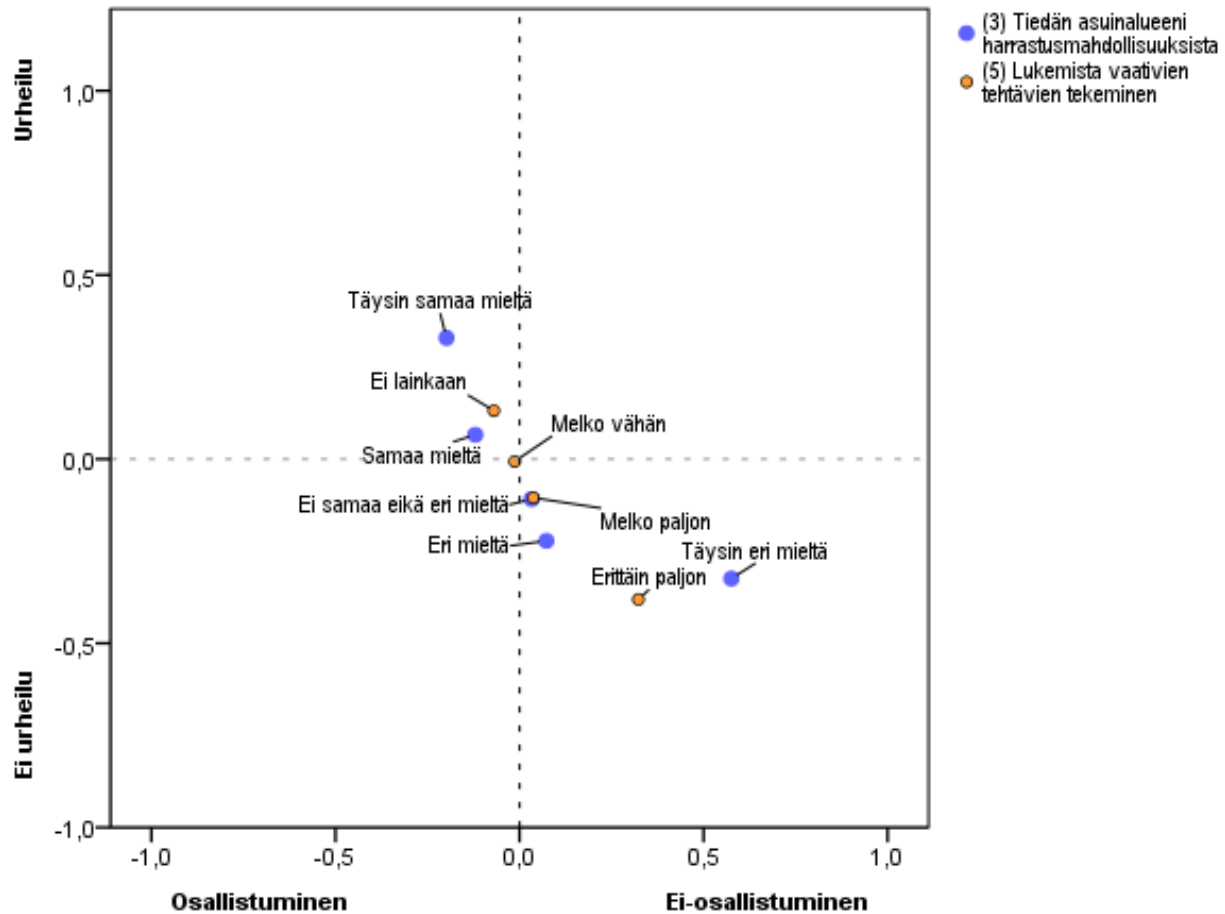

Kuvio 10. Koettu terveys ja poliittinen osallistuminen vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Lisäksi heijastin neljä poliittista osallistumista kuvaavaa muuttujaa, jotka sopivat instituutioiden pääsemisen näkökulmasta sisällöllisesti erinomaisesti tarkasteluun. Edelliset muuttujat voidaan ymmärtää perinteisiksi edustuksellisen demokratian liittyväksi poliittiseksi ja yhteiskunnalliseksi osallistumiseksi, joiden avulla nuori harjoittelee tulevaisuutta ajatellen (Stenvall 2018, 33). Mitään erityistä syytä ei ole siihen, miksi en tässä kohtaan ottanut tarkasteluun vaikutusmahdollisuuksia koulussa.

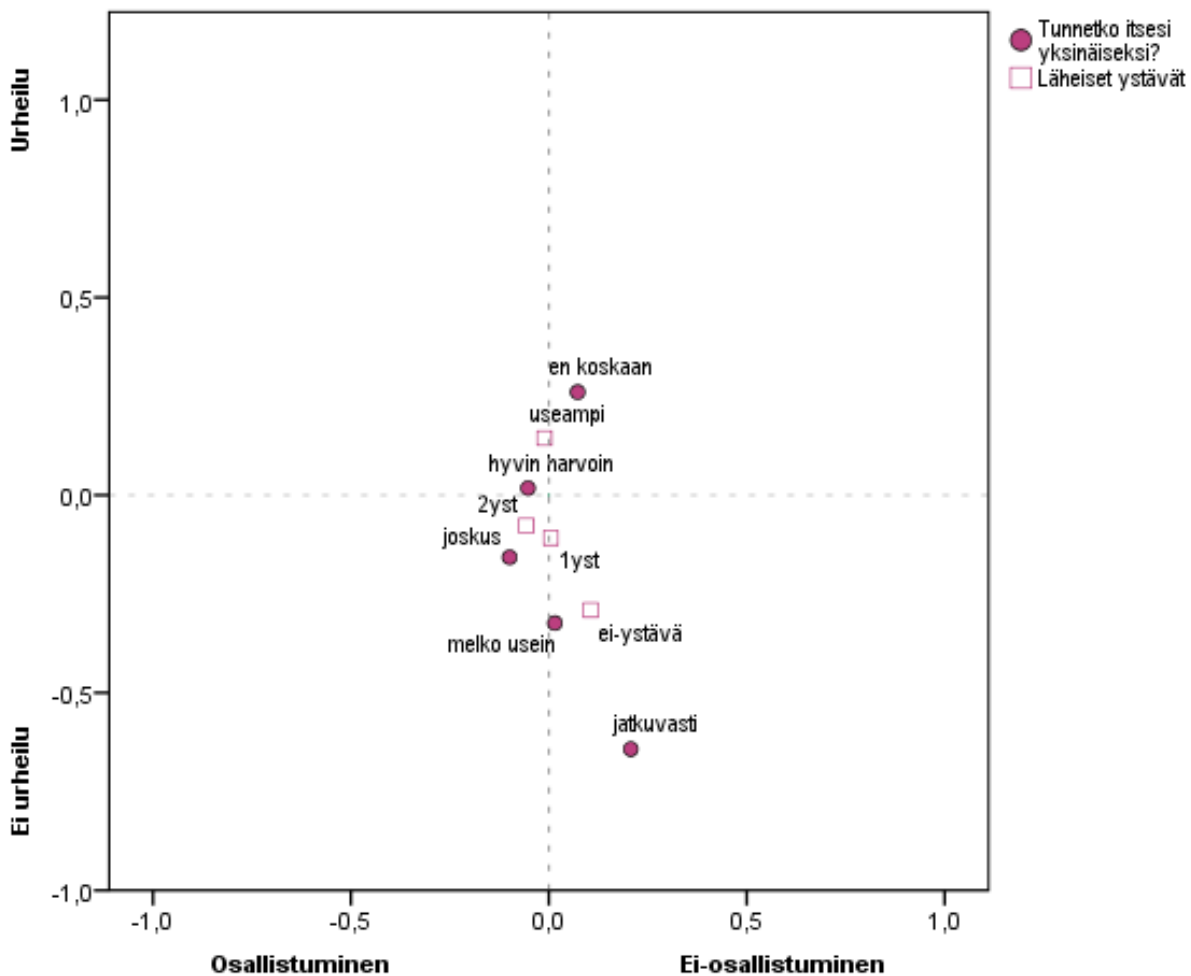
Kuviosta 10 nähdään, että koetun terveyden jakolinjat menevät vahvemmin urheiluun liittyvän pystydimension mukaisesti, jolloin ylimpänä on erittäin hyväksi koettu terveys ja alimpana huonoksi koettu terveys. Urheiluaktiviteetteihin osallistuminen näyttää olevan kytköksissä siis koettuun terveyteen. Korrespondenssianalyysi on sikäli sopiva menetelmä tulkinnallisesti, sillä voidaan ajatella, että urheilun ja terveyden välinen yhteys saattaa olla vastavuoroinen. Poliittista toimintaa kuvaavat neljä modaaliteettia menevät vaakadimension mukaisesti eli liittyvät enemmän aktiviteetteihin, jotka eivät välttämättä liity urheiluun. Sijainnit eivät ole sinänsä yllettäviä, sillä vasemmalla aktiivisemmän osallistumisen puolella on esimerkiksi uutisten luku, luonto ja lemmikit sekä yhdistystoiminta, joihin liittyvä toimintaan osallistuminen saattaa kertoa nuoren kiinnostuksesta politiikkaa, ympäristöä ja yhteiskuntaa kohtaan.

Kuviossa 11 on heijastettu (kulttuuri)palveluihin pääsemisen ulottuvuutta kuvaavista tekijöistä harrastetietoisuus, joka aikaisemmin osoittautui vahvaksi yhteiskunnallisen osallisuuden ennustajaksi, erityisesti I sukupolven ulkomaalaistaustaisilla nuorilla. Edelliseen liittyen heijastin myös lukemisvaikeudet, jotka voidaan niin ikään liittää kulttuuriseen pääomaan (Wainikainen & Purhonen 2018). Voidaan ajatella, että nuorella on vaikeampi saada tietoa sopivista harrasteista, jos hän ei osaa lukea kiinnostavista harrastemahdollisuuksista.

Kuvio 11. Harrastetietoisuus ja lukemisvaikeudet vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

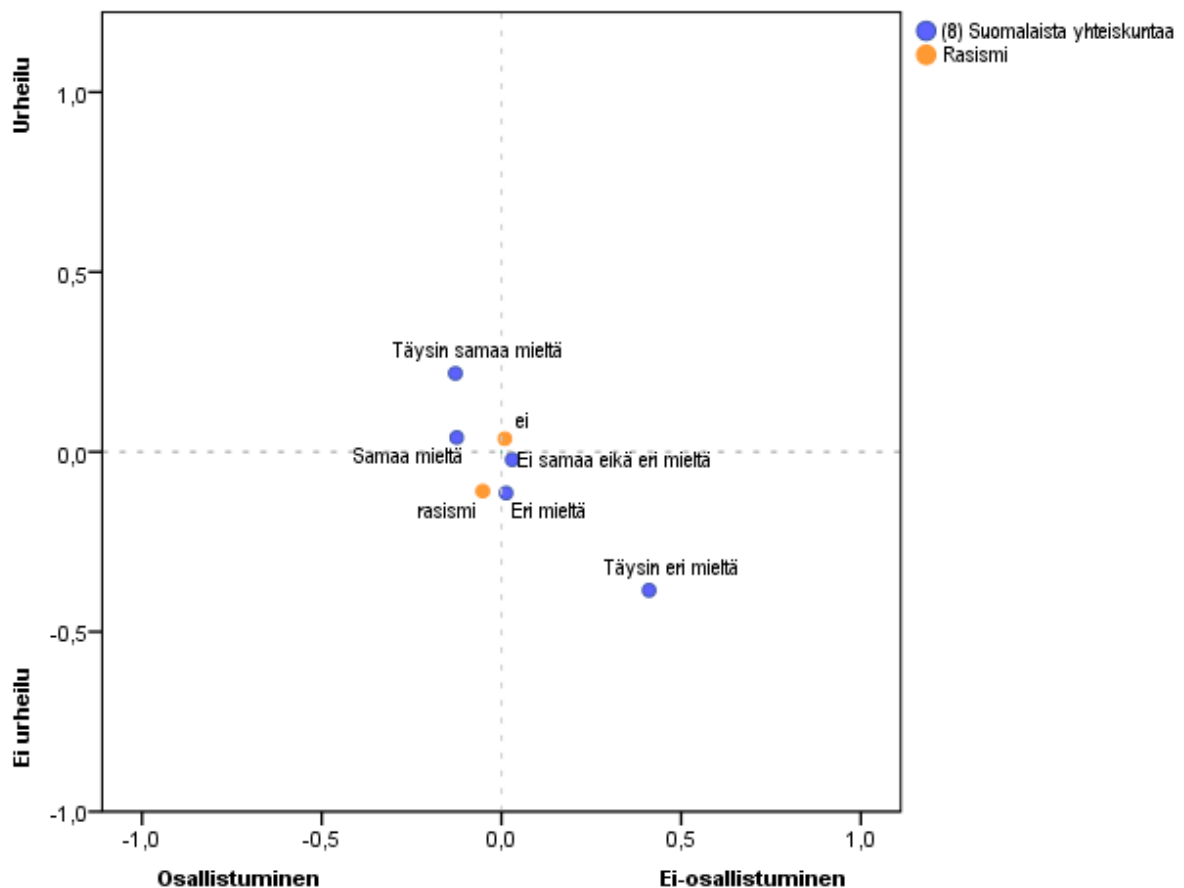
Nähdään odotetusti, että harrastetietoisuuden ääripäät jäsentyvät selkeästi sekä horisontaalisesti (osallistuminen vs. ei-osallistuminen) että vertikaalisesti (urheilu vs. ei-urheilu). Näyttää siis siltä, että paljon harrastavat tietävät alueen harrastusmahdollisuuksista eniten ja vähemmän harrastavat vähiten. Osallistumisen kasautumisongelma näyttää siis olevan sama kuin noin 60 vuotta sitten, joskin poliittinen kiinnostuksen kohde on vain vaihtunut työläisnuorista ulkomaalaistaustaisiin (Allardt 1957). Etäisyydet olisi voitu kuvitella vieläkin suurimmaksi. Toisaalta voidaan ajatella, että kiinnostava harrastus tai joukkuelaji, josta nuori tietäisi erittäinkin paljon, saattaa olla liian kallis perheelle. Nähdään myös odotetusti, että erittäin paljon lukemisvaikeuksia omaavat ovat enemmistössä ei-osallistumisen ja ei-urheilun kentällä.

Kuvio 12. Ystävät ja yksinäisyys vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Kuviossa 12 on heijastettu sosiaalisia verkostoja kuvaavista tekijöistä yksinäisyys ja ystävät vapaa-ajan kartalle. Molemmat sosiaalisia verkostoja kuvaavat tekijät sijoittuvat urheilullisuuden mukaisesti kartalle samankaltaisesti ja osittain myös päällekkäin. Se miksi ensimmäinen osallistumisen vaakadimensio ei erottele juurikaan sosiaalisten verkostojen modaliteetteja, saattaa liittyä ilmiöön, joka havaittiin vuoden 2012 Nuorten vapaa-ajan tutkimuksessa: enemmän aktiiviteetteihin osallistuvissa oli keskimääräistä useammin yksinäisiksi itsensä tuntevia, ei kuitenkaan aktiivisesti urheiluaktiiviteetteihin osallistuvissa. (Myllyniemi & Berg 2013, 43, 51.)

Kuvio 13. Yhteiskunnallinen osallisuus ja rasismi vapaa-ajan kartalla. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

Lopuksi kuviossa 13 on heijastettu yhteiskunnallinen osallisuus ja rasismi vapaa-ajan kartalla. Sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa odotetusti yhteiskunnallisen osallisuuden ääripäät poikkeavat toisistaan melko selkeästi sekä horisontaalisesti (osallistuminen) että vertikaalisesti (urheilu). Sen sijaan rasismi sijaitsee lähellä ei-rasismia, joten tämä kertoo siitä, että näiden (keinotekoisten) luokkien vastaajakuvat muiden muuttujien suhteen eivät kovin paljon eroa toisistaan. Tulos kertoo siitä, että rasismia voidaan kohdata missä tahansa vapaa-ajan osallistumisen kentällä, mikä ei ole kovin yllättävää. Rasismi ei ehkä ole siksi paikantunut niin sanotulle heikommalla osallistumisen kentällä, koska rasismin todennäköisyys saattaa lisääntyä sitä mukaa kuin nuori kohtaa enemmän ihmisiä harrastuksiin mentäessä tai itse harrastuksessa.

4.6 Urheiluinterventio rasismien mahdollisena vaimentajana

Sosiaalityön käytännön näkökulmasta erityisen kiinnostava peruskysymys on se, vaimentaako osallistuminen rasismien kielteisiä vaikutuksia yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Seuraavissa analyyseissä tarkastelen tilannetta, jossa mukana ovat rasismi ja yhteiskunnallinen osallisuus ohjatun urheilun kolmessa eri luokassa. Analyysin tausta-ajatuksena on nuoren terveystietoisuuden edistäminen, joka voisi mahdollisesti vaimentaa rasismien kielteisiä vaikutuksia tai vahvistaa rasismien resilienssiä (ks. taulukko 1, s. 16). On tietenkin mahdollista, että urheiluosallistumisen myötä rasismien todennäköisyys lisääntyy joko matkalla harrastukseen tai itse harrastuksessa, mutta tästä huolimatta osallistumisella oletetaan olevan positiivisia vaikutuksia. Ennen varsinaisia analyysejä on syytä avata lyhyesti aiheeseen liittyviä sosiaalipoliittisia diskursseja ja muutamia tutkimuksia urheiluinterventioiden (*sport-intervention*) vaikutuksista nuorten hyvinvointiin.

Ajatus urheiluosallistumisen mahdollisista positiivisista vaikutuksista sosiaaliseen osallisuuteen ei ole uusi. Urheiluinterventio-ohjelmilla on esitetty olevan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia hyötyjä yksilölle ja yhteisöille sekä laajemmin yhteiskunnalle. (Kelly 2011; Coalter 2017.) Sosiaalipoliittisissa kansainvälisissä diskursseissa urheiluinterventiot ovat kuitenkin herättäneet kritiikkiä sen suhteen, kuinka hyvin marginaalisissa elävät nuoret tulevat lopulta huomioiduksi niissä. On kritisoitu sitä, että sosiaalisen osallisuuden arvotavoitteet pyrkivät sulauttamaan urheiluinterventioillaan marginaalisessa asemassa olevat nuoret yhteiskunnan normatiivisiin odotuksiin. (Kelly 2011; Haudenhuesy ym. 2012; Haydn & Parker 2017.) Edellinen kritiikki ei sinänsä koske ohjattua urheilua, vaan niitä yhteiskunnallisia arvoja, joiden kautta toimintaa on rakennettu. Reinhard Haudenhuesy, Marc Theeboom ja Fred Coalter (2012) korostavat, että olisi tärkeä luoda turvallinen ympäristö, jossa heikommassa asemassa olevien nuorten itsetunto ja luottamus muihin ihmisiin vahvistuisi. Hollantilaisessa haastattelututkimuksen johtopäätöksissä todettiin, että heikommassa asemassa oleville nuorille erityisesti valmentajalla oli keskeinen rooli itsetunnon vahvistajana (Super ym. 2017). Brittiläisessä tutkimuksessa puolestaan todettiin, että ohjattu urheilu voi olla toimiva ratkaisu marginaalisessa asemassa olevalle nuorille, kunhan se on integroitu laajempiin sosiaalisiin tukitoimiin ja yhteisöohjelmiin (Parker ym. 2019).

Sellaista aiheeseen liittyvää laadullista tutkimusta löytyy melko vähän, joiden avulla päästään ohjatun urheilun sisällölliseen puoleen kiinni. Norjalaisessa tutkimuksessa haastateltiin 21 muslimitaustaista nuorta naista, joita pyydettiin kertomaan suhteestaan urheiluun lapsuudesta nuoruuteen. Tutkimustuloksena oli se, että ohjatulla joukkueurheilulla oli vastavuoroisuuden, yhteenkuuluvuuden ja sosiaalisen tuen kautta suhde osallisuuden kokemukseen ja vaikutukset koettiin pitkällä aika välillä vahvaksi. Ohjatun yksilöurheilun puolestaan koettiin lisäävän identiteetin vahvistumisen ja omakuvan kautta osallisuuden kokemusta, mutta pidempiaikaiset vaikutukset koettiin heikommiksi. (Walseth 2006, 461.) Brasialaisessa tutkimuksessa tutkittiin urheiluinterventio-ohjelman vaikutuksia kyselyaineiston (n = 28) ja haastattelujen (n = 36) avulla. Keskeiset tutkimustulokset olivat, että jalkapalloon liittyvä ohjelma auttoi heikommassa asemassa olevia nuoria luomaan suhteita muihin osallistujiin yhteiskunnallisen näköalattomuuden vähentyessä. (Spaaij 2011.) Seuraavissa tarkasteluissa ohjatun urheilun sisältöihin ei päästä samalla tavoin kuin edellisissä tutkimuksissa. Tarkoituksena on joka tapauksessa rakentaa kuvitteellinen koeasetelma, jossa tutkitaan sitä, miten rasismien vaikutus muuttuu ohjatun urheilun kolmessa ryhmässä. Aloitan ensin ristiintaulukoinnilla koko tutkimusjoukolle.

Taulukossa 13 on esitetty rasismien yhteys yhteiskunnalliseen osallisuuteen urheiluosallistumisen kolmessa eri luokassa (1 = ei lainkaan, 2 = harvemmin, kuukausittain, joka viikko, 3 = lähes päivittäin). Sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa näyttää odotetusti siltä, että mitä enemmän osallistutaan ohjattuun urheiluun, sitä vahvempaa on myös yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus rasismista huolimatta.¹² Niillä nuorilla, jotka eivät osallistu ohjattuun urheiluun lainkaan, on rasismilla erityisen voimakas negatiivinen vaikutus yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Huomataan, että ei-lainkaan ohjattuun urheiluun osallistuvista jopa 41,9 % koki yhteiskunnallista osattomuutta, kun vastaava osuus ei-rasismia kohdanneilla oli 20,1 %.

---

¹² Kaksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella sukupuolen ja rasismien osalta ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää interaktiota, missään urheiluosallistumisen kolmessa luokassa.

Taulukko 13. Yhteiskunnallisen osallisuuden ja rasismien välinen yhteys ohjatun urheilun eri luokissa (%). THL: Kouluterveyskysely 2017, 8.- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

		Ei lainkaan ohj. urheilu		Silloin tällöin (harvemmin/kuukausittain/joka viikko)		Lähes päivittäin ohj. urheilu	
		rasismi		rasismi		rasismi	
		kyllä	ei	kyllä	ei	kyllä	ei
Koen olevani tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa	täysin/eri mieltä	41,9	20,1	25,4	15,8	17,2	11,8
	ei samaa/eri mieltä	31,2	37,1	36,1	34,3	29,2	29,3
	täysin/samaa mieltä	26,9	42,8	38,6	49,9	53,6	58,9
yht.		100	100	100	100	100	100
n		484	2124	560	2499	343	1422
		$\chi^2 = 106,834; df = 2; p = <0,001$		$\chi^2 = 36,368 df = 2 p = <0,001$		$\chi^2 = 7,570, df = 2, p = 0,023$	
Phi/Cramerin V		.202		.109		.065	

Nähdään myös, että rasismia kohdanneilla ja ohjattuun urheiluun osallistuvilla oli verrattain vahva yhteiskunnallisen osallisuuden kokemus, sillä 53,6 % koki olevansa tärkeä tai erittäin tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Osuus on 3,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin silloin tällöin urheilevilla ja ei-rasismia kohdanneilla, ja 10,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin ei-lainkaan ohjattuun osallistuvalla ja ei-rasismia kohdanneilla.

Seuraavaksi otan jälleen yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa lähes jo unohdetun, mutta edelleen hyödyllisen klassiseen koeasetelmaan perustuvan MCA:n käyttöön (Lolle 2008). Rajasin tarkastelun koskemaan ainoastaan niitä nuoria, joiden äiti on syntynyt Lähi-Idässä ja Somaliassa, koska heillä rasismilla näytti olevan odotetusti kaikista voimakkain vaikutus yhteiskunnallisen osallisuuden vaihteluun. Rasismien lisäksi mukana taustamuuttujina ovat vuosiluokka, sukupuoli, asumisaika (1 = 1-10 v, 2 = yli 10v, 3 = koko ikä), talous (1 = erittäin/huono, 2 = kohtalainen, 3 = melko hyvä, 4 = erittäin hyvä) ja ydinperhe (1 = ei, 2 = kyllä). Tavoitteena on saada karkea arvio ohjatun urheilun mahdollisesta rasismia vaimentavista kausaali-vaikutuksista.

Taulukosta 14 nähdään, että Lähi-Idässä ja Somaliassa syntyneiden äitien lapsilla rasismi on erityisen voimakas yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäinen ennustaja ei-lainkaan ohjattuun urheiluun osallistuvien ryhmässä ($\beta = .376$). Esitetystä MCA:sta ei näy olennainen tieto siitä, että ei-lainkaan ohjattuun urheiluun osallistuvilla korjattu yhteiskunnallisen osallisuuden keskiarvo

oli rasismia kohdanneilla ainoastaan 2,19, ja ei-kohdanneilla 3,34. Näyttää siis siltä, että rasismi on erityisen voimakas riskitekijä yhteiskunnalliselle osallisuudelle niillä Lähi-idässä ja Somaliassa syntyneiden äitien lapsilla, jotka eivät osallistu lainkaan ohjattuun urheiluun.

Taulukko 14. MCA: Yhteiskunnallista osallisuutta ennustavat tekijät ohjatun urheilun eri luokissa vastaajilla, joiden äiti on syntynyt Lähi-Idässä (Afganistan, Iran, Irak) ja Somaliassa. THL: Kouluterveyskysely 2017, 8- ja 9.-luokkalaiset monikulttuuri- ja ulkomaalaistaustaiset.

	Ei-lainkaan ohj. urheilu (n = 180) ¹		Silloin tällöin ohj. urheilu (harvemmin/kuukausittain/joka viikko) (n = 199) ²		Lähes päivittäin ohj. urheilu (n = 121) ³	
	Eta	Beta	Eta	Beta	Eta	Beta
vuosiluokka	.011	.012	.006	.003	.013	.017
sukupuoli	.109	.162*	.124	.148*	.024	.051
asumisaika	.102	.083	.059	.073	.132	.155
talous	.444	.304***	.312	.319***	.135	.156
perherakenne	.200	.052	.134	.087	.056	.038
rasismi	.497	.376***	.025	.030	.103	.088
100 R ²	34,7 %		13,3 %		5,4 %	

***p=<0,001; **p=<0,01; *p=<0,05

Koettu rasismi: 1) 38,9 %; 2) 31,7 %; 3) 34,7 %.

Silloin tällöin ohjattuun urheiluun osallistuvilla ja rasismia kohdanneilla yhteiskunnallisen osallisuuden korjattu keskiarvo oli 3,48, kun taas ei-kohdanneilla 3,40. Lähes päivittäin ohjatusti urheilevilla rasismia kohdanneilla korjattu yhteiskunnallisen osallisuuden keskiarvo oli melko korkeana, 3,60, kun taas ei-rasismia kohdanneilla se oli erityisen korkeana jopa 3,91. Ohjattuun urheiluun lähes päivittäin osallistuminen näyttää olevan sukupuolittunutta, sillä MC-analyysissä mukana olevista tytöistä 22 osallistui lähes päivittäin ohjattuun urheiluun, kun poikien lukumäärä oli 99. Tämä ero aktiivisessa urheiluosallistumisessa saattaa olla yksi syy, mikä selittää eroja tyttöjen ja poikien välillä yhteiskunnallisen osallisuuden tunteen suhteen.

Ajatukset urheiluosallistumisen rasismia vaimentavista vaikutuksista yhteiskunnallisen osallisuuden suhteen eivät osoittautuneet kovin epätodennäköisiksi, joskaan mitään varmaa ei voida todeta, sillä käytössäni on poikkileikkausaineisto. Uskottavammaksi kausaalisuuhdeargumentaatio olisi ehkä muuttunut kontrafaktuaalisen kausaalipäätelyn koulukunnan metodeilla (propensiteettipistemäärän käyttö, välinemuuttujan hyödyntäminen), jotta tilanne olisi muistuttanut

enemmän satunnaistettua koetilannetta (Morgan & Winship 2007). Satunnaistetun koetilanteen järjestäminen olisi tietenkin kiinnostavaa, joskin mutkikasta käytännön toteuttamisen ja erityisesti etiikan näkökulmasta, sillä tällöin pitäisi esimerkiksi arpoa mahdollisimman samankaltaiset rasismia kohdanneet nuoret kontrolli- ja koeyhmään, jolloin ensin mainittu ryhmä jäisi ilman ohjattua urheiluinterventiota. Tätä Kirsi Juhilankin (2018) esittämää koeasetelmiin perustuvaa eettistä huolta voitaisiin toisaalta ainakin osittain välttää siten, että kontrolliryhmä saisi myöhempänä ajankohtana intervention.

Yhteiskuntakriittisesti pohdiskellen olisi myös mielenkiintoista saada tutkimustietoa siitä, onko aktiivisesti ohjattuun urheiluun osallistuvilla keskimääräistä enemmän sisäistettyä rasismia liittyen yhteiskunnan normatiivisiin odotuksiin ja sosiaalisiin verkostoihin pääsemiseen.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Käyn seuraavaksi läpi tutkielman keskeiset tutkimustulokset vastaten samalla luvussa 3 esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäinen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli saada kokonaiskuva rasismien laajuudesta eri syntymätausta- ja syntymämaaryhmissä. Tutkimuskysymykseen vastaamiseksi käytin ristiintaulukointia. Huomattiin, että rasismi kosketti yhteiskunnallisiin diskursseihin nähden odotetusti Lähi-Idässä (Irak, Iran, Afganistan) ja Somaliassa syntyneitä nuoria. Hieman kuitenkin yllättäen isän syntymämaata tarkasteltaessa aasialaistaustaisten (Thaimaa, Aasia, Kiina) nuorten rasismien kokemus oli jopa yleisintä. Samoin virolais- ja venäläistaustaisten nuorten keskuudessa rasismi oli yleistä. Olisi kuitenkin kiinnostavaa tietää tarkemmin tekijä, tiheys ja konteksti, sillä nämä tekijät voivat vaikuttaa yhteiskunnalliseen osallisuuteen eri tavoin.

Toinen tutkimuskysymys oli luonteeltaan eksploratiivinen. Tutkin sosiaalisten taustatekijöiden ja koetun rasismien yhteyttä yhteiskunnalliseen osallisuuteen menetelmänä MCA. Valitut sosiaaliset taustatekijät ja rasismi ennustivat yhdessä melko vaatimattomasti yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua, ja tulkitsin tämän kertovan siitä, että yksilöllisillä eroilla on enemmän merkitystä kuin tiettyyn viiteryhmään kuulumisella sen suhteen tuntee nuori olevansa kiinnittynyt yhteiskuntaan. Parhaiten yhteiskunnallista osallisuutta ennustivat ystävyys-suhteet. Rasismi oli asumisajan ja sukupuolen kanssa toiseksi vahvin yhteiskunnallisen osallisuuden ennustaja. Sen sijaan vanhempien markkinoille pääsemiseen liittyvät tekijät (työllisyys, koulutus) eivät näyttäneet ennustavan kovinkaan hyvin jos lainkaan yhteiskunnallista osallisuutta. Lisätarkastelussa huomattiin, että rasismi näytti tutkimustulosteni perusteella vaikuttavan erityisen voimakkaasti niiden nuorten yhteiskunnalliseen osallisuuden tunteeseen, joiden äiti oli syntynyt Lähi-Idässä, Somaliassa tai Aasiassa. Huomattiin myös, että Lähi-Idästä ja Somaliasta peräisin olevilla markkinoille pääsemistä kuvaavat tekijät ennustivat verrattain hyvin yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua. Ainostaan vastaajilla, joiden äiti oli syntynyt Venäjällä ja Ruotsissa, jäi rasismien yhteyden hyvin vaimeaksi.

Kolmanteen luonteeltaan teoriaa testaavaan tutkimuskysymykseen vastatessani hyödynsin myös MCA:ta. Sosiaalisen osallisuuden taustateorioista johdetut subjektiivista kokemusta kuvaavat muuttajat, joiden tarkoitus oli kuvata myös neljää eri osallistumisen areenoille pääsemisen ulottuvuutta, ennustivat yhdessä melko hyvin yhteiskunnallisen osallisuuden vaihtelua, kun otetaan huomioon ilmiökohteen abstrakti luonne. Parhaita ennustajia olivat yksinäisyys (sosiaaliset verkostot), harrastetieto (palvelut), perheen talous (markkinat) ja vaikutusmahdollisuudet koulusuunnitteluun (instituutiot). Vakioidussa tilanteessa rasmin itsenäinen selityskyky säilyi, joskin melko vaatimattomana indikoiden sitä, että jokin muuttuja (kenties yksinäisyys) toimii rasmin osittaisena välittäjänä yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Tarkemmassa analyysissä huomattiin, että I sukupolven ulkomaalaistaustaisilla nuorilla erityisesti harrastetietoisuus näytti olevan vakioitujen kertoimien valossa verrattain merkityksellinen yhteiskunnallisen osallisuuden itsenäinen ennustaja yksinäisyyden kokemuksen jäädessä hieman yllättäen suhteellisen vaimeaksi.

Neljännessä tutkimuskysymyksessä olin kiinnostunut sosiaalisista jakolinjoista vapaa-ajan osallistumisen suhteen. Metodina hyödynsin usean muuttujan korrespondenssianalyysiä. Analyysi paljasti täydentävän tekniikan avulla visuaalisesti osallistumiseen liittyviä eriarvoisuuden kokemuksia liittyen pahoinvoinnin kasautumiseen. Perheen heikko taloudellinen tilanne, huonoksi koettu terveys ja harrastetietämättömyys paikantuivat kenttään, joka kuvasi osallistumattomuutta. Lisäksi huomattiin muun muassa, että yhteiskunnallisella osattomuuden kokemuksella, yksinäisyydellä ja heikolla kielitaidolla oli vastaavuuksia osallistumattomuuteen. Korrespondenssianalyysi johdatti lopulta erilliseen kausaaliasetelmaan siitä, miten ohjattu urheilu voisi vaimentaa rasmin vaikutuksia. Odotetusti nähtiin, että niillä rasismia kohdanneilla nuorilla, jotka eivät osallistuneet lainkaan ohjattuun urheiluun, oli rasismilla erityisen voimakas kielteinen merkitys yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta.

Kaiken kaikkiaan arvion, että käytetyt tilastolliset monimuuttujamenetelmät olivat käytännöllisen tutkimusintressini näkökulmasta relevantteja ja antoivat mahdollisuuden vastata suurempiin ja pienempiin tutkimuskysymyksiini. MCA sopi kausaalilogiikkaan perustuvalla asetelmallaan erityisen hyvin yhteiskunnallisen osallisuuteen mahdollisesti vaikuttavien syytekijöiden vaikutusten tarkasteluun ja siihen, miten rasismia kielteisiä vaikutuksia voitaisiin vaimentaa.

Sosiaalisen osallisuuden taustateorian valossa usean muuttujan korrespondenssianalyysi sopi hyvin inklusio-ekslusio jakolinjojen kokonaisvaltaiseen tarkasteluun.

Tutkielman tärkeimmät tutkimustulokset rasismien kielteisistä vaikutuksista yhteiskunnalliseen osallisuuteen ovat yhteneväisiä aikaisempiin nuorten sosiaaliseen hyvinvointiin liittyvien tutkimuksien kanssa (Priest ym. 2011; 2013; 2014; Benner ym. 2018).

Olen päätenyt seuraaviin johtopäätöksiin:

- Rasismi on nuorten keskuudessa yleistä ja sitä kohdataan syntymätaustasta riippumatta
- Rasismi on riskitekijä nuorten yhteiskunnalliselle osallisuuden kokemukselle
- Vähäisen osallistumisen taustalla on kasautuneita hyvinvoinnin vajeita, kuten yksinäisyyttä, heikkoa lukutaitoa, perheen taloudellista ahdinkoa, huonoksi koettua terveyttä ja harrastetietämättömyyttä
- Urheiluosallistuminen on yksi potentiaalinen suojaava tekijä rasismien kielteisiltä vaikutuksilta.

6 Pohdinta

Tutkimustulosten luotettavuuden näkökulmasta yhteiskunnallisen osallisuuden mittaamista ainoastaan yhdellä kysymyksellä voidaan kritisoida, sillä useamman muuttujan käyttäminen olisi vähentänyt mittausvirheen määrää. Usean muuttujan avulla olisi saattanut vahvistua sisällöllinen validiteetti eli se, että mitataan sitä, mitä on tarkoitus mitata. Mikäli vain mahdollista, olisi suositeltavaa käyttää vähintään kahta muuttujaa selitettävänä muuttujana, jos käytössä on Likert-asteikollisia muuttujia. (Ketokivi 2015, 143, 290, 295.) Ajauduin siis jossain määrin erilaisiin ongelmiin yksittäisen kategorisen muuttujan käytön takia. Jälkeen päin ajatellen oli ehkä tämän vuoksi hyvä päätös, että nostin esiin vastaajapsykologiset huomiot, sillä yksittäinen kysymys yhteiskunnallisesta osallisuudesta saattoi näyttäytyä vastaajille hyvinkin abstraktina ja vaikeana.

Alun perin suunnitteilla oli kylläkin summamuuttujan rakentaminen (tärkeä osa... harrastusporukkaa, luokkaa, koulua, yhteiskuntaa), jonka olisin nimennyt luultavasti sosiaalisen osallisuuden -mittariksi. Tutkielman ulkopuolisten tarkastelujeni perusteella mittarin yhtenevyyttä mittaava kohtalaisen korkea Cronbachin alfa olisi puoltanut päätöstä summamuuttujan hyödyntämiseen. Toisaalta päätöstä ei puoltanut tekemäni mittausvirhettä testaava yksiulotteisuustesti, jossa nimenomaan yhteiskunnallinen osallisuus vaikutti olevan niin sanottu ongelmamuuttuja¹³. Eniten luopumiseen vaikutti kuitenkin se, että sosiaalisen osallisuuden -mittarin sisällöllinen tulkinta olisi ollut mielestäni vaikeata, sillä lopulta suhtauduin muihin osallisuuden muuttujiin yhteiskunnallista osallisuutta ajallisesti edeltävinä tekijöinä. Olisi ollut mielenkiintoista, jos mukana olisi ollut esimerkiksi yhteiskunnallista luottamusta ja arvostusta kuvaavia muuttujia.

---

¹³ Toteutin yksiulotteisuustestin, johon vaaditaan vähintään neljä muuttujaa, SPSS:n AMOS-ohjelmalla. James Gaskin (2019) antaa konsultaatiota yksiulotteisuuden testaamisen eli siihen, ovatko muuttujien virhetermit toisistaan riippumattomia (jonka Cronbachin alfa olettaa). Gaskin on kehittänyt muiden tutkijoiden kanssa SPSS:n erilaisia lisäosia. Yksiulotteisuutta testaava lisäosa laskee ja kertoo tiettyjen kriteereihin perustuen sen, mikä vaikuttaisi olevan ns. ongelmamuuttuja. Myös muitakin lisäosia on kehitelty. Esim. yhdellä lisäosalla saadaan näkyviin selittäjämuuttujan epäsuorat vaikutukset, jotka ovat olennaisia tarkasteltaessa välittäjävaikutuksia polkuanalyysin yhteydessä. Suosittelen hänen sivustoaan ja videoita erityisesti tilastotieteen soveltajille, jotka ovat kiinnostuneet mekanismeilla selittämisestä rakenneyhtälömallinnuksen avulla.

Edellinen kuvaa sitä, että olin tietyllä tapaa aineiston vankina, joskin olin tyytyväinen, että sain monipuolisen ja kattavan aineiston käyttöni. Olisi tietenkin ollut mielenkiintoista suunnitella kysymyspatteristo yhteiskunnallisesta osallisuudesta itse, jolloin teorian yhdistäminen empiriaan olisi saattanut onnistua esitettyä paremmin. Usean muuttujan korrespondenssianalyyssissä olisi puolestaan ollut mielenkiintoisempi, jos mukana olisi ollut eri urheilulajeja tai muita harrasteita. Tiedostan kuitenkin, että rasmin ja yhteiskunnallisen osallisuuden välisen yhteyden tutkiminen tämän tutkielman mittakaavassa ei olisi ollut ilman valmista aineistoa lainkaan mahdollista, varsinkaan kaltaiselleni opiskelijalle, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta empiirisen tutkimuksen teosta.

Tutkielman vahvuutena oli nähdäkseni se, että tein melko monipuolisesti ryhmittäisiä vertailuja. Tällöin saatiin näkyviin esimerkiksi se, että rasmin vaikutukset näyttävät vaihtelevan syntymämaittain. Pohdinkin usein eettisestä näkökulmasta sitä, tukahtuvatko rasmin tosiasialliset voimakkuudet liian laajoissa tarkasteluissa. Rajausten osalta olen melko tyytyväinen siihen, että valitsin yläkoululaiset (8. ja 9. luokka), sillä tällöin tavoitettiin ainakin osittain sellaisia vastaajia, jotka eivät tule pääsemään tai halua mennä jatkokoulutukseen. Jos nyt aloittaisin tutkielman teon uudestaan, rajaisin vastaajajoukkoa ja tekisin ehkä ryhmittäiset tarkastelut sukupuolen tai jonkin vanhempien sosioekonomista asemaa kuvaavan muuttujan avulla. Rajaisin aihetta myös sisällöllisesti, sillä nyt käsitellyt asiat jäivät melko pintapuolisiksi. Saattaisin kokeilla myös vastaavia vaihtoehtoisia tilastollisia menetelmiä, jotka ovat yhteiskuntatieteissä käyttämiäni suosittumia. Tutkielman rajoituksena voidaan pitää sitä, että poikkileikkausaineiston vuoksi kausaalisuudeargumentaatio ei ole kovin vahvalla pohjalla.

Yleistyksiä pohdittaessa on muistettava, että Kouluterveyskyselyä ei ole kerätty tilastollisella otannalla. Kouluterveyskyselyyn osallistuminen on ollut kouluille vapaaehtoista, jonka vuoksi on esimerkiksi mahdollista, että mukaan valikoituvat vähemmistö kouluja, joissa rasismi on yleisempää, tai päinvastoin. Mahdollista on myös, että taloudellisesti heikommassa asemassa olevat koulut eivät ole osallistuneet kyselyyn. Aineisto ei ole siis melko hyvästä kattavuudestaan huolimatta edustava otos, vaan enemmänkin ainutlaatuinen näyte kouluista, jotka ovat

osallistuneet kyselyyn. (Konu 2000, 54 - 55.) On mahdollista, että tämän näytteen avulla saadaan melko hyvä kuva perusjoukosta, mutta tilastollinen päättely ei ole mahdollista. Toisin sanoen ei voida laskea, että esimerkiksi rasismia kohdanneiden osuus perusjoukosta on 95 % todennäköisyydellä tietyn osuuden vaihteluvälin verran. (Alkula 1999 ym. 106 – 107.) Monimuuttujamenetelmiä käytettäessä on huomioitavaa, että mukaan valikoituu ne vastaajat, jotka ovat vastanneet kaikkiin mallissa mukana oleviin kysymyksiin. Tähän puuttuvan tiedon ongelmaan olisi olemassa joitakin ratkaisuja (esim. Töttö 2012, 118 - 140), joihin en kuitenkaan tämän tutkielman aikana ehtinyt riittävän syvällisesti perehtyä. Toisaalta on huomioitavaa, että vaikka aineisto olisikin edustavuudeltaan täydellinen, tehdään yleistys aina valitun tilastollisen mallin kontekstissa. Jos tilastolliseen malliin olisi valittu mukaan eri muuttujia, olisi yleistys siis erilainen. (Ketokivi 2015, 243.) Tämä huomattiin, kun rakensin kaksi MCA-mallia eri muuttujilla, jolloin rasismien itsenäinen selityskyky oli erilainen. Jos olisin taas rakentanut usean muuttujan korrespondenssianalyysin vapaa-ajan kartan hieman eri luokituksilla tai lisännyt useampia muuttujia, olisivat modaliteettien etäisyydet olleet hieman toisenlaiset.

Tässä tutkielmassa olen yrittänyt tehdä teoreettisia yleistyksiä, jotka on syytä erottaa tilastollisten yleistysten säännöistä. Teoreettisten yleistysten tekeminen vaatii argumentin ja sen taustalla olevien oletusten tarkastelua. Lopulta on kyse sen arvioimisesta, kuinka yleisen tason teoreettisiin johtopäätöksiin ja selityksiin tutkimustulokset oikeuttavat. (Ketokivi 2015, 250 – 251.) Tässä tutkielmassa olen argumentoinut esimerkiksi rasismien selitysvoiman lisäksi tutkimusaineiston ulkopuolisten aikaisempien tutkimustulosten ja teorioiden (esim. Williams & Mohammed 2012, Priest ym. 2013) avulla päätymällä lopulta siihen johtopäätökseen, että rasismi on yksi potentiaalinen riskitekijä nuoren yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Arviot rasismien vaikutusten voimakkuuden merkityksestä ovat erityisen haastavia, koska ei voida tietää ajan merkitystä. Toisin sanoen on mahdollista, että yläkoulu-aikaan koetun rasismien vaikutus yhteiskunnalliseen osallisuuteen saattaa voimistua pitkällä aikavälillä. Tutkimustulokset rasismien vaikutuksista ohjatun urheilun eri ryhmissä antoivat myös viitteitä siihen, että rasismien vaikutukset saattavat riippua olosuhteista, jonka vuoksi keskimääräisten kausaalivaikutusten pohtiminen ei ole välttämättä kovin mielekästä. (Ks. Eerola 2014, 239.)

Valmiin aineiston myötä muuttujien valinta ja niin sanottu käänteinen operationalisointi (Alkula ym. 1994) oli oma aikaa vievänsä reflektioprosessinsa. Alun perin graduryhmässä löysin sosiaalisen osallisuuden taustateorian, joka vaikutti kiinnostavalta, koska malli sisälsi tahattomasti tai tahallisesti syytä ja seurausta kuvaavat kausaalinuolet. Tämän jälkeen pohdin sitä, miten sosiaalisen osallisuuden malli näyttäytyy vuoden 2017 Kouluterveyskyselyssä, minkä jälkeen laitoin jokaiseen neljään eri areenoille pääsemisen ulottuvuuteen niitä mielestäni parhaiten kuvaavia muuttujia. Lopuksi yritin valita kaikista keskeisimmät muuttujat kustakin areenasta. Tavoitteena oli näin ollen luoda lopulta mahdollisimman yksinkertainen tilastollinen malli, joka samalla kuvaaisi ja selittäisi mahdollisimman hyvin monimutkaista ilmiökohdettaan (Toivonen 1999; Töttö 2012; Ketokivi 2015). Puntarointia aiheutti erityisesti se, mitkä muuttujat sopisivat sosiaalisen osallisuuden taustateoriaan ja olisivat samalla olennaisia tekijöitä nuorten tutkittavien näkökulmasta. Tämän vuoksi jätin lopulta pois esimerkiksi eri auttamistahoille pääsyn helppouden (esim. kuraattori, psykologi), joka olisi sopinut taustateorian ja oppiaineeni valossa sisällöllisesti hyvin analyysiin, koska pohdin melko intuitiivisella tavalla, että harrastuksiin pääseminen saattaa olla lopulta se epätasa-arvoa tuottavampi tekijä nuorten keskuudessa. Hyödynsin myös melko löyhästi Bourdieun teorioita. Tämä oli paitsi keino viedä lukija tuleviin analyysihin ja teoreettiseen maailmaan myös eräänlaista yhteiskuntakritiikkiä sosiaalisen osallisuuden strategioita kohtaan siitä, että osallistuminen voi olla erityisen vaikeata yhteiskunnan reunoilla ja ulkopuolella elävien nuorten keskuudessa.

Monikulttuurisuuden lisääntyminen suomalaisessa yhteiskunnassa aiheuttaa mielenkiintoisia haasteita kyselyiden laatijoille. On kiinnostavaa pohtia sitä, miten kulttuuritausta vaikuttaa kysymysten ymmärtämiseen. Länsimaisen kulttuuriin käsitysmaailmoin perustuvat kysymykset saattavat näyttäytyä osalle vastaajista vierailta. Eräällä tavalla kyse saattaa olla kolminkertaisesta ongelmasta, jos ajatellaan, että kysymykset perustuvat lähinnä aikuisten ja keskiluokkaisen käsitysmaailmoin, jotka heijastuvat hallinnollisista ja poliittisista intresseistä (Bourdieu 1985). Kysymysten kääntäminen eri kielille ei välttämättä ratkaise kysymysten ymmärtämiseen liittyviä ongelmia, sillä kieleen itsessään liittyy erilaisia vivahteita, jolloin saatetaan siis tahattomasti mitata eri asiaa, mitä on alun perin ollut tarkoitus (ks. Kankaanpää 2017, 80 - 81).

Rakenteellisen sosiaalityön näkökulmasta pohdiskelin jonkin verran sitä, että tutkielman aihe saattaa kiinnostaa myös yhteiskuntatieteen ulkopuolisia tahoja. Tämä vaikutti viestinnän näkökulmasta siihen, että yritin valita tutkielmaan mukaan suhteellisen helposti ymmärrettävät ja konkreettiset analyysimenetelmät. Esimerkiksi tavallisten regressioanalyysien kertoimet saattavat olla tottumattomalle lukijalle erittäin vaikeita ymmärrettäviä, jolloin lukijan täytyy vain luottaa tutkijaan.

Muutamia tutkielman hyötyjä yhteiskuntatieteille ja käytännölle voidaan nostaa esiin. Laadullisessa haastattelututkimuksessa rasismien yleisyydestä kertominen voi toimia niin sanottuna jäänmurtajana, jolloin nuori saattaa rohkaistua kertomaan kokemuksistaan huomattuaan, ettei ole yksin asiansa kanssa (Suurpää ym. 2015). Rasismien vastaisen sosiaalityön näkökulmasta tutkimustulokset rasismien kielteisistä vaikutuksista yhteiskunnalliseen osallisuuteen voivat auttaa argumentaation tukena julkisessa keskustelussa. Sosiaalityön klinisen käytännön ja sosiaalipoliittikan näkökulmasta tutkimustulokset antoivat viitteitä esimerkiksi siitä, että ohjattuun urheiluun osallistuminen on potentiaalisesti yksi rasismien negatiivisia vaikutuksia vaimentava tekijä, joskin aihe vaatisi lisätutkimusta ja valikoitumistekijöiden tarkempaa huomioimista.

Jos pohditaan hieman esittelemieni menetelmien soveltamismahdollisuuksia ja sosiaalityön tutkimusta, niin usean muuttujan korrespondenssianalyysi on kelvollinen holistinen analyysimenetelmä. Tässä tutkielmassa korrespondenssianalyysi palveli hieman rakenteellisen sosiaalityön näkökulmaa siitä, että tuotetaan tietoa yhteiskunnan epäkohdista liittyen osallistumisen jakolinjoihin. Usean muuttujan korrespondenssianalyysi on oppiaineeni näkökulmasta kiinnostava menetelmä, sillä siihen voidaan tarvittaessa yhdistää laadullinen tutkimus, joka on suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen valtavirtaa. Tällöin saataisiin tutkimustietoa esimerkiksi siitä, millaisesta rasismien ilmenemismuodosta on kyse ja millaisia merkityksiä vastaajat eri ilmiölle antavat. Näyttöön perustuvien sosiaalityön käytäntöjen kehittämisestä kiinnostuneille tutkijoille usean muuttujan korrespondenssianalyysi antaa lähtökohdat muuttujien sellaisten yhteyksien havaitsemiseen, joiden välistä riippuvuutta voidaan arvioida myöhemmin kausaalilogiikkaan perustuvien menetelmien avulla, esimerkiksi klassiseen koeasetelmaan perustuvalla MCA:lla, jolla

voidaan tehdä ryhmävertailuja. Näin on mahdollista saada kriittisen realistisen tulkinnan mukaan tutkimustietoa ilmiöiden syistä ja vaikutuksista, joista on mahdollisesti hyötyä sosiaalityössä, jossa autettavat ihmiset haluavat ainutlaatuisen ja empaattisen kohtelun lisäksi myös jonkinlaisia vastauksia siihen, miten sosiaalisten ongelmien kielteisiä vaikutuksia hyvinvointiin voitaisiin vaimentaa (ks. Töttö 2004, 107 – 108).

Seuraavat jatkotutkimusehdotukseni liittyvät menetelmien soveltamiseen rasismia ja yhteiskunnallista osallisuutta tutkittaessa. Ehdotan, että rasismin ja yhteiskunnallisen osallisuuden välistä yhteyttä tutkittaisiin määrällisin ja laadullisin menetelmin. Tähän usean muuttujan korrespondenssianalyysi antaisi kiinnostavat mahdollisuudet, sillä yksittäiset haastateltavat tai avovastauksen antajat voitaisiin paikantaa vapaa-ajan kartasta, jolloin voitaisiin ottaa yksittäisiä näytteitä eri alueilta. Kausaalianalyysin näkökulmasta olisi puolestaan kiinnostavaa analysoida tarkemmin sitä, mitkä eri vapaa-ajan toiminnot vaikuttavat rasismin ja yhteiskunnallisen osallisuuden väliseen yhteyteen vaimentavasti. Kiinnostavaa olisi myös polkuanalyysin hyödyntäminen erityisesti, jos käytössä olisi pitkäaikaisaineisto. Tällöin voitaisiin tarkastella teoreettisten selitysmekanismien näkyväksi tekemisen ja välittäjävaikutusten testaamisen lisäksi sitä, millaiset vaikutukset rasismilla ja osallistumisella on pitkällä aikavälillä yhteiskunnalliseen osallisuuden tunteeseen.

Lähteet

- Alanen, Aku & Iisakka, Laura & Nieminen, Tarja & Simpura, Jussi 2005: Sosiaalisen pääoman mittaaminen tilastoissa. Teoksessa Jokivuori, Pertti (toim.): Sosiaalisen pääoman kentät. Minervakustannus Oy. Jyväskylä, 69-88.
- Alemanji, Aminkeng Atabong 2016: Is there such a thing...? A study of antiracism education in Finland. Akateeminen väitöskirja. Department of Teacher Education. Research Report 400. University of Helsinki. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-51-2559-0>. Luettu 1.2.2019.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo & Fågel, Stina 2005: Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Väestöliitto. Helsinki.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1994: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY. Porvoo; Helsinki; Juva.
- Allardt, Erik 1957: Työläisnuorison harrastustoiminta. Tammi. Helsinki.
- Allardt, Erik 1976: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Porvoo.
- Andrews, Frank M. & Morgan, James N. & Sonquist, John & Klem, Laura 1973: Multiple classification analysis. A report on a computer program for multiple regression using categorical predictors. Ann Arbor: Survey Research Center, University of Michigan.
- Anis, Merja 2008: Sosiaalityö ja maahanmuuttajat: Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47. Helsinki.
- Bayram Özdemir, Sevgi & Stattin, Håkan 2014: Why and when is ethnic harassment a risk for immigrant adolescents' school adjustment? Understanding the processes and conditions. *Journal of Youth and Adolescence* 43 (8), 1252-1265.
- Bécares, Laia & Nazroo, James & Kelly, Yvonne 2015: A longitudinal examination of maternal, family, and area-level experiences of racism on children's socioemotional development: Patterns and possible explanations. *Social Science & Medicine* 142, 128-135.
- Benner, Aprile D. & Wang, Yijie & Shen, Yishan & Boyle, Alaina E. & Polk, Richelle & Cheng, Yen-Pi 2018: Racial/ethnic discrimination and well-being during adolescence: A meta-analytic review. *American Psychologist* 73 (7), 855-883
- Bourdieu, Pierre 1984: *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Engl. Nice, Richard. Harvard University Press. Cambridge, MA.

- Bourdieu, Pierre 1985: Sosiologian kysymyksiä. Suom. Roos, J.P. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.
- Bourdieu, Pierre 1986: The forms of capital. Teoksessa Richardson, J. (toim.): Handbook of theory and research for the sociology of education. Greenwood Press. New York, 241-258.
- Bourdieu, Pierre 1998: Järjen käytännöllisyys: Toiminnan teorian lähtökohtia. Suom. Siimes, Mika. Vastapaino. Tampere.
- Bowe, Anica G. 2017: The immigrant paradox on internalizing symptoms among immigrant adolescents. *Journal of Adolescence* 55, 72-76.
- Bowser, Benjamin P. 2017: Racism: Origin and theory. *Journal of Black Studies* 48 (6), 572-590.
- Brondolo, Elizabeth 2012: Racism and social capital: The implications for social and physical well-being. *Journal of Social Issues* 68 (2), 358-384.
- Castaneda, Anu 2017: Sanoista teoiksi - Miten maahanmuuttoon liittyvä terminologia luo todellisuutta ympärillämme? *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 54 (3), 181-182.
- Castaneda, Anu E. 2015: The association between discrimination and psychological and social well-being: A population-based study of Russian, Somali and Kurdish migrants in Finland. *Psychology and Developing Societies* 27 (2), 270-292.
- Coalter, Fred 2017: Sport and social inclusion: Evidence-based policy and practice. *Social Inclusion* 5 (2), 141-149.
- Davydova – Minguet, Olga & Pöllänen, Pirjo 2018: Hyvinvointi rajaseudulla asuvien venäläisten maahanmuuttajanaisten arjessa. Teoksessa Hiitola, Johanna & Anis, Merja & Turtiainen Kati (toim.): Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä. Vastapaino. Tampere.
- Eerola, Mervi 2014: Kausaalipäätely havainnoivissa tutkimuksissa. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 51(4), 232-242.
- Essed, Philomena 1991: *Understanding Everyday Racism: An Interdisciplinary Theory*. Newbury Park, Calif. Sage.
- Gaskin, James 2019: Statwiki. <http://statwiki.kolobkreations.com/>. Luettu 1.2.2019.
- Halme, Nina & Hedman, Lilli & Ikonen, Riikka & Rajala, Rika 2018: Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Työpaperi 15. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>. Luettu 1.2.2019.

- Halme, Nina & Kanste, Outi & Klemetti & Reija & Kuusio, Hannamaria & Rajala, Rika & Seppänen, Johanna 2017: Ulkomaalaista syntyperää olevien nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017. Tutkimuksesta tiivistä 26. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-910-1>. Luettu 1.2.2019.
- Haudenhuyse, Reinhard Paul & Theeboom & Coalter, Fred 2012: The potential of sports-based social interventions for vulnerable youth: Implications for sport coaches and youth workers. *Journal of Youth Studies* 15 (4), 437-454.
- Helsingin Sanomat 8.6.2018: Maahanmuuttajataustaisilla pojilla vaikeuksia kotoutua Suomeen, tytöillä helpompaa – ”Rasismi menee ihon alle, energia menee siihen”.
- Helve, Helena & Honkasalo, Veronika & Kuusisto, Aarnika & Louhivuori, Leena & Kokkonen, Juhana 2005: Nuoret ja sosiaalinen pääoma. Käsitteiden monimerkityksellisyys. Teoksessa Jokivuori, Pertti (toim.): Sosiaalisen pääoman kentät. Minerva Kustannus Oy. Jyväskylä, 196-211.
- Huhta, Helena 2013: Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoina. Teoksessa Piispa, Mikko & Helena Huhta (toim.): Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-urheilijat ja –taiteilijat 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisu 134, 79–143.
- Hyypä, Markku T. 2002: Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Ruuskanen, Petri (toim.): Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä, 28-59.
- Iso, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna 2017: Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpapereita 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga 2001: Perceived discrimination and psychological adjustment among russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *International Journal of Psychology* 36 (3),174-185.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Vesala, Tiina 2002: Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Gaudeamus. Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Jaakkola, Magdalena & Reuter, Anni 2006: Perceived discrimination, social support networks, and psychological well-being among three immigrant groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 37 (3),293-311.
- Jasinskaja-Lahti, Inga & Mähönen, Tuuli Anna & Ketokivi, Mikko 2012: The dynamics of ethnic discrimination, identities and outgroup attitudes: A pre-post longitudinal study of ethnic migrants. *European Journal of Social Psychology* 42 (7), 904.

- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto 2007: Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. WSOY. Porvoo; Helsinki.
- Juhila, Kirsi 2018: Aika, paikka ja sosiaalityö. Vastapaino. Tampere.
- Kamali, Masoud 2016: War, violence and social justice. Theories for Social Work. Routledge Ltd. Farnham.
- Kankaanpää, Reeta 2017: Koetun hyvinvoinnin mittaaminen. Faktorianalyysillä luotujen yhdistelmämittareiden soveltuvuus koetun hyvinvoinnin mittaamiseen. Sosiologian pro gradu - tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- Kelly, Laura 2011: 'Social inclusion' through sports-based interventions? Critical Social Policy 31 (1), 126-150.
- Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari & Parikka, Suvi & Seppänen, Johanna & Haapakorva, Pasi & Sutela, Elina 2018: Vanhempien koulutus ennustaa nuorten hyvinvointia pitkälle aikuisuuteen. Tutkimuksia tiivistä 19. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-144-7>. Luettu 1.2.2019.
- Ketokivi, Mikko 2009: Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.
- Ketokivi, Mikko 2015: Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi. Gaudeamus. Helsinki.
- Konu, Anne 2002. Oppilaiden hyvinvointi koulussa. Acta Universitatis Tamperensis 887. Tampereen yliopisto. Tampereen yliopistopaino Juvenes Print. Tampere. <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5445-6>. Luettu 1.2.2019.
- Kyllönen, Katri & Kyllönen, Katri & Huhtala, Saira & Kaukoma, Nina & Lehtovaara, Susanna & Soive, Rita & Syväoja, Vilppu & Timonen, Joonas & Velasquez, Sonja 2016: Etnisten vähemmistöryhmien välinen rasismi Suomessa. Books on Demand. Helsinki.
- Le Roux, Brigitte 2008: Class and cultural division in the UK. Sociology 42 (6), 1049-1071.
- Leemann, Lars & Kuusio, Hannamari & Hämäläinen, Riitta-Maija 2015: Sosiaalinen osallisuus. sosiaalisen osallisuuden edistämisen hanke SOKRA. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600. Luettu 1.2.2019.
- Leemann, Lars & Hämäläinen, Riitta-Maija 2016: Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja maatalan kynnyksen palvelut: Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81 (5), 586-594.

- Lehtonen, Olli & Kallunki, Valdemar 2013: Nuorten aikuisten syrjäytymiskierre. *Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 21 (2), 128-143.
- Liebkind, Karmela & Inga, Jasinskaja-Lahti 2000: Acculturation and psychological well-being among immigrant adolescents in Finland: A comparative study of adolescents from different cultural backgrounds. *Journal of Adolescent Research* 15 (4), 446-469.
- Liebkind, Karmela 2004: Cultural identity, perceived discrimination, and parental support as determinants of immigrants' school adjustments: Vietnamese youth in Finland. *Journal of Adolescent Research* 19 (6), 635-656.
- Lolle, Henrik 2008: "Multiple classification analysis (MCA): Unfortunately, a nearly forgotten method for doing linear regression with categorical variables" in symposium in applied statistics. Copenhagen Business School & Statistics Denmark. Aalborg.
- Mamia, Tero 2009: Mistä työhyvinvointi syntyy? Teoksessa Blom, Raimo & Hautaniemi, Ari (toim.): *Työelämä muuttuu, joutaako hyvinvointi?* Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.
- Mansouri, Fethi & Halafoff, Anna 2014: Introduction to the special issue "Migrant youth, intercultural relations and the challenges of social inclusion". *Social inclusion* 2(2), 1-4.
- Mattila, Mikko & Wass, Hanna & Lahtinen, Hannu & Martikainen, Pekka & Rapeli, Lauri & Sund, Reijo & Söderlund, Peter 2018: Terveys ja poliittinen osallisuus. Tutkimustuloksia terveyden ja poliittisen kiinnittymisen välisestä suhteesta. *Yhteiskuntapolitiikka* 83 (2), 182-190.
- Miles, Robert 1989/1994: *Rasismi*. Suom. Tiusanen, Antero & Koivisto, Juha. Vastapaino. Tampere.
- Morgan, Stephen L. & Winship, Christopher 2007: *Counterfactuals and Causal Inference: Methods and Principles for Social Research*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Morgan, Haydn & Parker, Andrew 2017: Generating recognition, acceptance and social inclusion in marginalised youth populations: The potential of sports-based interventions. *Journal of Youth Studies* 20 (8), 1028-1043.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi 2013: Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvosto. Nuorisosiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2014/05/Nuoria_liikkeell%C3%A4_verkko.pdf. Luettu 1.2.2019.
- Myllyniemi, Sami 2015: Ihmisarvoinen nuoruus. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Nuorisosiain neuvottelukunta: Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2015/03/Nuorisobarometri_2014_web.pdf. Luettu 1.2.2019.

- Niku, Jenni 2015: Latenttien muuttujamalliin perustuva ordinaatiomenetelmä. Tilastotieteen pro gradu. Jyväskylän yliopisto.
- Parker, Andrew & Morgan, Haydn & Farooq, Samaya & Moreland, Ben & Pitchford, Andy 2019: Sporting intervention and social change: Football, marginalised youth and citizenship development. *Sport, Education and Society* 24 (3), 298-310.
- Perlman, Daniel & Letitia, Anne Peplau 1981: Toward a social psychology of loneliness. Teoksessa Duck & Gihour (toim.): *Personal relationships in disorder*. Academic Press. London, 31-43.
- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki, 11-31.
- Pohjola Anneli 2011: Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa Pohjola, Anneli & Särkelä Riitta (toim.) *Sosiaalisesti kestävä kehitys*. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki, 207-224.
- Priest, Naomi & Paradies, Yin & Gunthorpe, Cairney, Sheree & Sayers, Sue: Racism as a determinant of social and emotional wellbeing for Aboriginal Australian Youth. *The Medical Journal of Australia* 194 (10), 546 – 550.
- Priest, Naomi & Paradies, Yin & Trenerry, Brigid & Truong, Mandy & Karlsen, Saffron & Kelly, Yvonne 2013: A systematic review of studies examining the relationship between reported racism and health and wellbeing for children and young people. *Social Science & Medicine* 95, 115 – 127.
- Priest, Naomi & Perry, Ryan & Ferdinand, Angeline & Paradies, Yin & Kelaher, Margaret 2014: Experiences of racism, racial/ethnic attitudes, motivated fairness and mental health outcomes among primary and secondary school students. *Journal of Youth and Adolescence* 43 (10), 1672-1687.
- Purhonen, Semi 2013: Television katselun sosiaalinen eriytyminen ja yhteiskunnalliset seuraukset nyky-Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (5), 599 – 619.
- Purhonen, Semi & Purhonen, Semi & Gronow, Jukka & Heikkilä, Riie & Kahma, Nina & Rahkonen, Keijo & Toikka, Arho 2014: Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. *Gaudeamus*. Helsinki.
- Putnam, Robert D, 2000: *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. New York.
- Puuronen, Vesa 2011: *Rasistinen Suomi*. Gaudeamus Helsinki Univ. Press. Helsinki.

- Puuronen, Vesa & Saari, Kari & Alvela, Nikolas & Eskelinen, Niko & Lötjönen, Katja & Neuvonen, Samuli & Niemi, Elina 2017: Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopulismi. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 192. Helsinki.
- Rastas, Anna 2007: Rasismi lasten ja nuorten arjessa: Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi. Akateeminen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 624. Tampere. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-6964-0>. Luettu 1.2.2019.
- Reimer, Bill 2004: Social exclusion in a comparative context. *Sociologia Ruralis* 44 (1), 76-94.
- Rounet, Henry 2006: The geometric analysis of structured individuals x variable tables. Teoksessa Greenacre, Michael, and Blasius, J. (toim.): Correspondence analysis and related methods. Chapman & Hall/CRC. Boca Raton, 137-160.
- Ronkainen, Suvi 1999: Ajan ja paikan merkitsemät. *Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus. Helsinki.
- Salas-Wright, Christopher & Vaughn, Michael & Schwartz, Seth & Córdova, David 2016: An "immigrant paradox" for adolescent externalizing behavior? Evidence from a national sample. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 51 (1), 27-37.
- Selkälä, Arto 2008: Lomaketutkimuksen haasteet ja verkkolomakkeiden mahdollisuudet niihin vastaamisessa. *Sosiologia: Westermarck-Seuran Julkaisu* 45 (2), 119-134.
- Selkälä, Arto 2013: Kansalaisuuden hallinta suomalaisessa sosiaali- ja terveystieteissä. Akateeminen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 113. Rovaniemi. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-613-4>. Luettu 1.2.2019.
- Selkälä, Arto 2015: Luentomoniste. Johdatus tieteelliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto.
- Selkälä, Arto & Viinamäki, Leena & Suikkanen, Asko & Vasari, Pekka & Pallasvuo, Sini & Kehusmaa, Sari 2016: E-kansalaisuus syrjäseudulla: Internetin käyttökokemuksia Lapista. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (3), 332-342.
- Sinokki, Jani 2017: Rasismi ja filosofia. Eetos. Turku.
- Souto, Anna-Mari 2011: Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuortenryhmäsuhteista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 110. Helsinki.
- Souto, Anna-Mari & Honkasalo Veronika & Suurpää, Leena 2015: Kuuntelemista, sanoittamista ja näkyväksi tekemistä. Tutkijat kiistellyn rasismin äärellä. Teoksessa Häkkinen, Antti, & Salasuo, Mikko (toim.): Salattu, hävetty ja vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä? Vastapaino. Tampere.

- Super, Sabina 2017: Exploring the sports experiences of socially vulnerable youth. *Social Inclusion* 5 (2),198-209.
- Spaaij, Ramón 2012: Building social and cultural capital among young people in disadvantaged communities: Lessons from a Brazilian sport-based intervention program. *Sport, Education and Society* 17 (1), 77-95.
- Stenvall, Elina 2018: Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus: Lasten osallisuus, toimijuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Monografia väitöskirja. Tampere University Press. Tampere. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0820-9>. Luettu 1.2.2019.
- Teräs, Marianne & Kilpi-Jakonen, Elina 2013: Maahanmuuttajien lapset ja koulutus. Teoksessa Martikainen Tuomas & Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (toim.): Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus. Helsinki.184-202.
- THL:2019a: Kyselylomakkeet. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kyselyn-toteuttaminen/kyselylomakkeet>. Luettu 1.2.2019.
- THL 2019b: Keskeisiä käsitteitä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/keskeisia-kasitteita>. Luettu 1.2.2019.
- Toivonen, Timo 1999: Empiirinen sosiaalitutkimus: Filosofia ja metodologia. WSOY. Porvoo; Helsinki; Juva.
- Töttö, Pertti 2004: Syvällistä ja pinnallista: Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Vastapaino. Tampere.
- Töttö, Pertti 2012: Paljonko on paljon? Luvuilla argumentoinnista empiirisessä tutkimuksessa. Vastapaino. Tampere.
- TENK. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: Hyvä tieteellinen käytäntö. <http://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>. Luettu 1.2.2019.
- Urquia, Marcelo L. 2012: Revisiting the immigrant paradox in reproductive health: The roles of duration of residence and ethnicity. *Social Science & Medicine* 74 (10),1610-1621.
- Valkonen, Tapani 1978: Haastattelu- ja kyselyaineiston analyysi sosiaalitutkimuksessa. Gaudeamus. Helsinki.
- Van Geel, M. 2010: The adaptation of non-western and Muslim immigrant adolescents in the Netherlands: An immigrant paradox? *Scandinavian Journal of Psychology* 51 (5), 398-402.
- Vauhkonen, Teemu & Kallio, Johanna & Erola, Jani 2017: Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 82 (5), 501-512.

- Vehkalahti, Kimmo 2014: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura. Helsinki.
- Wainikainen, Jaakko & Purhonen, Semi 2018: Kielitaidon sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. Kuka puhuu ja kuinka montaa kieltä? Yhteiskuntapolitiikka 83 (3), 245-257.
- Walseth, Kristin 2006: Sport and belonging. International Review for the Sociology of Sport 41 (3-4), 447-464.
- Williams, David & Mohammed, Selina 2009: Discrimination and racial disparities in health: Evidence and needed research. Journal of Behavioral Medicine 32 (1), 20-47.
- Williams, David R. & Mohammed, Selina 2013: Racism and health I: Pathways and scientific evidence. American Behavioral Scientist 57 (8), 1152-1173.
- World Bank 2013: Inclusion matters: The foundation for shared prosperity. World Bank Publications. Washington, D.C.
- Zacheus, Tuomas & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne & Saarinen, Minna & Jahnukainen, Markku & Mäkelä, Marja-Liisa & Kivirauma, Joel 2017: Yläkouluikäisten syrjinnän, kiusaamisen ja rasismien kokemukset. Terra: Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja 129 (1), 3-15.

Kouluterveyskysely 2017

Olet osallistumassa Kouluterveyskyselyyn. Tutkimuksesta vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lomakkeessa kysytään terveyteen, hyvinvointiin ja koulunkäyntiin liittyviä asioita.

Vastauksesi on arvokas, jotta nuorten hyvinvoinnista saadaan mahdollisimman kattava ja totuudenmukainen kuva. Valitse kysymyksiin vastaus, joka on lähinnä omaa mielipidettäsi tai kokemustasi.

Antamasi tiedot ovat luottamuksellisia. Älä kirjoita nimeäsi lomakkeeseen. Antamiasi vastauksia ei voida yhdistää sinuun eikä esimerkiksi opettajasi tai huoltajasi saa tietää, miten olet kyselyyn vastannut. Vastaaminen on vapaaehtoista ja voit halutessasi kieltäytyä siitä ilmoittamalla asiasta opettajalle.

Vastaamisen jälkeen lomakkeet suljetaan luokassa kirjakuoreen, joka lähetetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Tuloksia käsitellään ja raportoidaan siten, etteivät yksittäisten henkilöiden vastaukset tule esiin. Tietoja käytetään esimerkiksi palveluiden parantamiseen, oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen sekä tieteellisiin tutkimuksiin. Tiedot säilytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella.

Lue alla olevat vastausohjeet huolellisesti.

Jos lomakkeessa esitetyt kysymykset tai asiat mietityttävät sinua, keskustelethan niistä huoltajiesi, opettajan, terveydenhoitajan tai jonkun muun aikuisen kanssa.

Tiedonkeruusta vastaa erikoistutkija Nina Halme (etunimi.sukunimi@thl.fi, puh. 029 524 7270). Lisätietoa kyselystä: www.thl.fi/kouluterveyskysely, tutkija Hanne Kivimäki (puh. 029 524 7281), tutkija Pauliina Luopa (puh. 029 524 6008) ja tutkija Rika Rajala (puh. 029 524 7408).

Maaliskuussa 2017

Johanna Lammi-Taskula
Lapset, nuoret ja perheet -yksikön päällikkö
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

VASTAUSOHJEET

- Käytä lyijykynää tai kuulakärkikynää.
- Vastaa merkitsemällä rasti ruutuun. Esimerkiksi näin:

Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- hyvin paljon
 melko paljon
 melko vähän
 en lainkaan

- Jos haluat muuttaa vastaustasi, älä käytä pyyhkettä, vaan täytä ensin merkitsemäsi ruutu kokonaan tummaksi ja rasti sen jälkeen oikea vaihtoehto. Näin:

- virhe
 oikea

TAUSTATIEDOT

1. Mikä on sukupuolesi?

- poika
 tyttö

2. Minä vuonna olet syntynyt?

- 1998 tai aiemmin   2002
 1999   2003
 2000   2004 tai myöhemmin
 2001

3. Missä kuussa olet syntynyt?

- tammikuu   toukokuu   syyskuu
 helmikuu   kesäkuu   lokakuu
 maaliskuu   heinäkuu   marraskuu
 huhtikuu   elokuu   joulukuu

4. Millä luokalla olet?

8. luokalla
 9. luokalla

KOULUNKÄYNTI

5. Mitä pidät koulunkäynnistä tällä hetkellä? Pidän koulunkäynnistä

- hyvin paljon
 melko paljon
 melko vähän
 en lainkaan

6. Miten tärkeänä vanhempasi pitävät koulunkäyntiäsi?

- erittäin tärkeänä
 tärkeänä
 melko tärkeänä
 ei kovin tärkeänä
 ei lainkaan tärkeänä

7. Mitä mieltä olet luokastasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Luokassani on hyvä työrauha	☐	☐	☐	☐
Luokan ilmapiiri on sellainen, että uskallan vapaasti ilmaista mielipiteeni	☐	☐	☐	☐
Luokkani oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä	☐	☐	☐	☐

8. Mitä mieltä olet opettajistasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Opettajat rohkaisevat minua ilmaisemaan oman mielipiteeni oppitunneilla	☐	☐	☐	☐
Opettajat ovat kiinnostuneita siitä, mitä minulle kuuluu	☐	☐	☐	☐
Opettajani odottavat minulta liikaa	☐	☐	☐	☐
Opettajat kohtelevat meitä oppilaita oikeudenmukaisesti	☐	☐	☐	☐

9. Miten helppoa koulussasi on olla oma itsensä?

- erittäin helppoa
 melko helppoa
 ei helppoa eikä vaikeaa
 melko vaikeaa
 erittäin vaikeaa

10. Millainen mahdollisuus sinulla on ollut vaikuttaa seuraaviin asioihin koulussasi tämän lukuvuoden aikana?

	Erittäin hyvä	Melko hyvä	Ei hyvä eikä huono	Melko huono	Erittäin huono
Oppituntien järjestelyt (esim. työskentelytavat)	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutyön suunnittelu (mm. oppituntien sijoittelu, koulupäivän alkamisajankohta, koejärjestelyt)	☐	☐	☐	☐	☐
Välituntien tai taukojen suunnittelu tai toteutus	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun yhteisten sääntöjen laatiminen	☐	☐	☐	☐	☐
Koulutilojen suunnittelu tai siistiminen	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluruokailu (mm. ruokalistat, tilojen viihtyvyys)	☐	☐	☐	☐	☐
Koulun teemapäivien, juhlien, retkien ja leirikoulun järjestäminen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Oletko osallistunut tämän lukuvuoden aikana seuraaviin toimintoihin?

	Kyllä	En
Äänestänyt luokan edustajan tai oppilaskunnan vaalissa	☐	☐
Osallistunut oppilaskunnan hallituksen toimintaan (ollut ehdokkaana tai jäsenenä)	☐	☐
Osallistunut paikalliseen tai alueelliseen nuorisovaltuustoon, Lasten Parlamenttiin, Nuorten foorumiin yms.	☐	☐
Osallistunut poliittiseen toimintaan	☐	☐

12. Mitä mieltä olet välitunneista?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Välitunnit virkistävät minua	☐	☐	☐	☐	☐
Välitunnit tai niille siirtyminen pelottavat minua	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen välitunneilla olevani yksinäinen	☐	☐	☐	☐	☐
Toivoisin välitunneille enemmän järjestettyä ohjelmaa	☐	☐	☐	☐	☐

13. Onko sinulla vaikeuksia seuraavissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa?

	Ei lainkaan	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
Opetuksen seuraaminen oppitunneilla	☐	☐	☐	☐
Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Kokeisiin valmistautuminen	☐	☐	☐	☐
Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Lukemista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Laskemista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Suullinen esiintyminen	☐	☐	☐	☐
Vastaaminen tunnilla	☐	☐	☐	☐
Opiskelussa käytettävien laitteiden (digitaalisen tekniikan tai ohjelmistojen) käyttö	☐	☐	☐	☐

14. Ovatko seuraavat asiat häirinneet sinua koulussa tämän lukuvuoden aikana?

	Ei ollenkaan	Jonkin verran	Paljon
Liian kuuma sisällä	☐	☐	☐
Liian kylmä sisällä	☐	☐	☐
Tunkkainen (huono) ilma	☐	☐	☐
Epämiellyttävä haju	☐	☐	☐
Luokkahuoneen ahtaus	☐	☐	☐
Melu	☐	☐	☐
Liian kirkas tai hämärä valaistus	☐	☐	☐
Epämukavat työtuolit, työpöydät tai muut kalusteet	☐	☐	☐
Huonot WC:t, pukeutumistilat ja peseytymistilat	☐	☐	☐

15. Kuinka usein sinulla on ollut tämän lukuvuoden aikana

	Ei lainkaan	Muutaman kerran vuodessa	Kuukau- sittain	Viikoittain	Päivittäin tai lähes päivittäin
Myöhästymisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Luvattomia poissaoloja, lintsäämistä	☐	☐	☐	☐	☐
Poissaoloja sairauden vuoksi	☐	☐	☐	☐	☐

16. Oletko kokenut seuraavanlaisia tunteita koulutyöhösi liittyen?

	En juuri koskaan	Muutaman kerran kuukaudessa	Muutamana päivänä viikossa	Lähes päivittäin
Tunnen hukkuvani koulutyöhön	☐	☐	☐	☐
Tuntuu, ettei opinnoillani ole enää merkitystä	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittämättömyyden tunteita opinnoissani	☐	☐	☐	☐

17. Entä kuinka usein olet kokenut seuraavia koulutyöhön liittyviä tunteita?

	En juuri koskaan	Muutaman kerran kuukaudessa	Muutamana päivänä viikossa	Lähes päivittäin
Koulussa olen täynnä energiaa	☐	☐	☐	☐
Olen innostunut koulusta	☐	☐	☐	☐
Olen uppoutunut koulunkäyntiin	☐	☐	☐	☐

18. Mihin aiot ensisijaisesti hakea opiskelemaan peruskoulun jälkeen? Valitse yksi vaihtoehto.

- lukioon
- ammatilliseen koulutukseen (ammattikoulu, oppisopimus)
- ammatilliseen koulutukseen, jossa suoritan myös lukion kurseja
- kymppiluokalle
- en aio jatkaa enää opintoja
- en tiedä

KIUSAAMINEN

Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan **toistuvasti** tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen **samanvahvuista** oppilasta riitelevät.

19. Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- harvemmin
- ei lainkaan

20. Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?

- useita kertoja viikossa
 noin kerran viikossa
 harvemmin
 en lainkaan

Jos sinua ei ole kiusattu tai et ole itse osallistunut kiusaamiseen koulussa tämän lukukauden aikana, siirry kysymykseen 24.

21. Jos sinua on kiusattu tai olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana, miten se on tapahtunut?

	Kyllä	Ei
Nimitelty ilkeästi, tehty naurunalaiseksi tai kiusoiteltu loukkaavasti	☐	☐
Jätetty huomiotta tai kaveriporukan ulkopuolelle	☐	☐
Lyöty, potkittu tai tönitty	☐	☐
Levitetty valheita toisille oppilaille loukkaamistarkoituksessa	☐	☐
Viety rahaa tai tavaraa tai rikottu tavaroita	☐	☐
Uhkailtu tai pakotettu tekemään asioita vastentahtoisesti	☐	☐
Loukattu halventavilla ilmeillä tai eleillä	☐	☐
Loukattu kännykän tai internetin kautta; viestit, soitot tai kuvat	☐	☐
Jollakin muulla tavalla	☐	☐

22. Oletko kertonut jollekin koulun aikuiselle tämän lukukauden aikana koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta?

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 24)

23. Mitä on tapahtunut sen jälkeen, kun olet kertonut kiusaamisesta?

- kiusaaminen on loppunut
 kiusaaminen on vähentynyt
 kiusaaminen on jatkunut kuten ennenkin
 kiusaaminen on pahentunut
 en tiedä

24. Onko sinua tämän lukukauden aikana kiusattu seuraaviin asioihin liittyen koulussa tai vapaa-ajalla?

	Kyllä	Ei
Ulkonäkö (esim. paino, pituus, kehon muodot)	☐	☐
Sukupuoli (esim. tyttömainen poika, poikamainen tyttö, homoksi nimittely)	☐	☐
Ihonväri, kieli, ulkomaalainen tausta, romanitausta, saamelaistausta	☐	☐
Vammaisuus	☐	☐
Perhe (esim. vanhemmat, köyhyys, asuinpaikka)	☐	☐
Uskonto	☐	☐

TERVEYS

25. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko tai erittäin huono

26. Pituus ja paino (merkitse kokonaislukuina): Pituus _____ cm Paino _____ kg

27. Koetko olevasi

- poika
 tyttö
 molempia
 en kumpaakaan
 kokemuksen vaihtelee

28. Onko sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuukaudessa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Niska- tai hartiakipu	☐	☐	☐	☐
Selän alaosan kipua	☐	☐	☐	☐
Vatsakipu	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐	☐
Nenän tukkoisuutta tai nuhaa	☐	☐	☐	☐
Kuiva tai kipeä kurkku	☐	☐	☐	☐
Yskää	☐	☐	☐	☐
Kutiavat tai vuotavat silmät	☐	☐	☐	☐

29. Onko sinulla jokin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma?

- ei
 kyllä

30. Onko sinulla vaikeuksia

	Ei vaikeuksia	Vähän vaikeuksia	Paljon vaikeuksia	En pysty lainkaan
Nähdä (jos käytät silmälaseja tai piilolinsejä, arvioi näkökykyäsi niiden kanssa)	☐	☐	☐	☐
Kuulla (jos käytät kuulolaitetta, arvioi kuuloasi sen kanssa)	☐	☐	☐	☐
Kävellä noin puoli kilometriä, esimerkiksi urheilukentän ympäri (jos käytät apuvälinettä, arvioi kävelykykyäsi sen kanssa)	☐	☐	☐	☐
Muistaa asioita	☐	☐	☐	☐
Oppia uusia asioita	☐	☐	☐	☐
Keskittyä johonkin sellaiseen, jonka tekemisestä nautit	☐	☐	☐	☐

MIELIALA
31. Kuinka usein seuraavat ongelmat ovat vaivanneet sinua lomakkeen täyttööä edeltäneen kahden viikon aikana?

	Ei lainkaan	Useana päivänä	Suurimpana osana päivistä	Lähes joka päivä
Hermostuneisuuden, ahdistuneisuuden tai kireyden tunne	☐	☐	☐	☐
En ole voinut lopettaa tai hallita huolestumistani	☐	☐	☐	☐
Liiallinen huolestuneisuus erilaisista asioista	☐	☐	☐	☐
Vaikeus rentoutua	☐	☐	☐	☐
Niin levoton olo, että on vaikea pysyä aloillaan	☐	☐	☐	☐
Taipumus harmistua tai ärsyyntyä helposti	☐	☐	☐	☐
Pelko siitä, että jotakin kauheaa saattaisi tapahtua	☐	☐	☐	☐
Vain vähäinen mielenkiinto tai mielihyvä erilaisten asioiden tekemisestä	☐	☐	☐	☐
Alakuloisuus, masentuneisuus, toivottomuus	☐	☐	☐	☐

32. Alla on esitetty joitain väittämiä tunteista ja ajatuksista.

Valitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa kokemuksiasi viimeisen **kahden viikon** aikana.

	Ei koskaan	Harvoin	Silloin tällöin	Usein	Koko ajan
Olen tuntenut itseni toiveikkaaksi tulevaisuuden suhteen	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut itseni hyödylliseksi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut itseni rentoutuneeksi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen käsitellyt ongelmia hyvin	☐	☐	☐	☐	☐
Olen ajatellut selkeästi	☐	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut läheisyyttä toisiin ihmisiin	☐	☐	☐	☐	☐
Olen kyennyt tekemään omia päätöksiä asioista	☐	☐	☐	☐	☐

33. Oletko sinä ollut huolissasi mielialastasi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

- en (siirry kysymykseen 35)
- kyllä, olen kertonut asiasta jollekin
- kyllä, mutta en ole kertonut asiasta kenellekään

34. Oletko saanut tukea ja apua mielialaasi liittyviin asioihin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olisin tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, mielenterveyspalvelut, nuorisotoimen palvelut)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmiltasi	☐	☐	☐	☐
Ystävilta ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

YSTÄVÄT

35. Onko sinulla tällä hetkellä todella läheistä ystävää, jonka kanssa voit keskustella luottamuksellisesti lähes kaikista omista asioistasi?

- ei ole läheisiä ystäviä
- on yksi läheinen ystävä
- on kaksi läheistä ystävää
- on useampia läheisiä ystäviä

36. Tunnetko itsesi yksinäiseksi?

- en koskaan
 hyvin harvoin
 joskus
 melko usein
 jatkuvasti

SEURUSTELU JA SEKSUAALITERVEYS

---

37. Oletko ollut ihastunut tai rakastunut?

- kyllä, tyttöön/tyttöihin
 kyllä, poikaan/poikiin
 kyllä, sekä tyttöön/tyttöihin että poikaan/poikiin
 en
 en osaa sanoa

38. Seurusteletko tällä hetkellä?

- en (siirry kysymykseen 40)
 kyllä

39. Miten seuraavat asiat kuvaavat tämän hetkistä seurusteluasi?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Voimme puhua avoimesti tunteistamme toisillemme	☐	☐	☐	☐	☐
Meillä on fyysistä tai seksuaalista läheisyyttä	☐	☐	☐	☐	☐

40. Oletko koskaan ollut yhdynnässä?

- en (siirry kysymykseen 42)
 kyllä

41. Mitä ehkäisy menetelmää käytitte viimeisimmässä yhdynnässä? Vastaa molempien osalta.

	Minä	Kumppani
Kondomia	☐	☐
E-pillereitä, ehkäisyrengasta tai -laastaria	☐	☐
Jotain muuta menetelmää	☐	☐
Ei mitään	☐	☐
En tiedä	☐	☐

42. Millaiseksi koet seuraavat asiat omalla kohdallasi?

	Helppoa	Vaikeaa	Ei ajankohtaista minulle
Lääkärillä tai terveydenhoitajalla käynti seksuaaliterveyteen liittyvässä asiassa	☐	☐	☐
Kondomien hankkiminen	☐	☐	☐
Kondomin käyttäminen seksissä	☐	☐	☐

HAMPAIDEN HARJAUS

43. Kuinka usein harjaat hampaasi?

- en koskaan
- harvemmin kuin kerran viikossa
- vähintään kerran viikossa, mutta en päivittäin
- kerran päivässä
- useammin kuin kerran päivässä

RUOKAILU

44. Kuinka usein olet syönyt tai juonut seuraavia ruokia tai juomia viimeksi kuluneen viikon (7 pv) aikana?

	En kertaakaan	1–2 päivänä	3–5 päivänä	6–7 päivänä
Hedelmiä tai marjoja	☐	☐	☐	☐
Tuoreita tai keitettyjä kasviksia (jotain muuta kuin perunaa)	☐	☐	☐	☐
Karkkia tai suklaata	☐	☐	☐	☐
Sokeroitua limsaa tai sokeroitua mehua	☐	☐	☐	☐
Light-limsaa tai light-mehua	☐	☐	☐	☐
Energiajuomaa	☐	☐	☐	☐

45. Kuinka usein perheenne syö yhteisen ilta-aterian kouluviikon aikana?

(suurin osa perhettä ja ainakin toinen vanhemmista on mukana)

- viitenä päivänä
- 3–4 päivänä
- 1–2 päivänä
- harvemmin

46. Kuinka usein syöt seuraavia aterioita kouluviikon aikana?

	Viitenä päivänä	3–4 päivänä	1–2 päivänä	En kertaakaan
Aamupala	☐	☐	☐	☐
Koululounas	☐	☐	☐	☐
Iltaruoka	☐	☐	☐	☐
Iltapala	☐	☐	☐	☐
Välipaloja	☐	☐	☐	☐

47. Kuinka usein syöt seuraavia aterianosia kouluruoalla kouluviikon aikana?

	Viitenä päivänä	3–4 päivänä	1–2 päivänä	En kertaakaan
Pääruokaa	☐	☐	☐	☐
Salaattia tai raastetta	☐	☐	☐	☐
Maitoa tai piimää	☐	☐	☐	☐
Leipää	☐	☐	☐	☐

NUKKUMINEN
48. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan? Vastaa molempiin kohtiin.

	Arkisin	Viikonloppuisin
Noin kello 21:00 tai aikaisemmin	☐	☐
Noin kello 21:30	☐	☐
Noin kello 22:00	☐	☐
Noin kello 22:30	☐	☐
Noin kello 23:00	☐	☐
Noin kello 23:30	☐	☐
Noin kello 24:00	☐	☐
Noin kello 00:30	☐	☐
Noin kello 01:00	☐	☐
Noin kello 01:30 tai myöhemmin	☐	☐

49. Mihin aikaan tavallisesti heräät? Vastaa molempiin kohtiin.

	Arkisin	Viikonloppuisin
Noin kello 06:00 tai aikaisemmin	☐	☐
Noin kello 06:30	☐	☐
Noin kello 07:00	☐	☐
Noin kello 07:30	☐	☐
Noin kello 08:00	☐	☐
Noin kello 08:30	☐	☐
Noin kello 09:00	☐	☐
Noin kello 09:30	☐	☐
Noin kello 10:00	☐	☐
Noin kello 10:30 tai myöhemmin	☐	☐

LIIKUNTA

50. Kuinka monta tuntia viikossa tavallisesti harrastat liikuntaa vapaa-aikanasi niin, että hengästyit ja hikoilet?

- en yhtään
- noin ½ tuntia
- noin 1 tunnin
- noin 2-3 tuntia
- noin 4-6 tuntia
- noin 7 tuntia tai enemmän

Liikunnalla tarkoitetaan tässä kaikkea sellaista toimintaa, joka nostaa sydämen sykettä ja saa sinut hetkeksi hengästymään esimerkiksi urheillessa, ystävien kanssa pelatessa, koulumatkalla, välitunnilla tai koulun liikuntatunneilla. Liikuntaa on esimerkiksi ripeä kävely, juokseminen ja pyöräily.

51. Mieti kaikkea liikkumistasi viimeksi kuluneen 7 päivän aikana. Kuinka monena päivänä olet liikkunut ainakin tunnin päivässä?

- 0 päivänä
- 1 päivänä
- 2 päivänä
- 3 päivänä
- 4 päivänä
- 5 päivänä
- 6 päivänä
- 7 päivänä

52. Kuinka monta tuntia päivässä tavallisesti istut vapaa-aikanasi (esim. kun katselet TV:tä, käytät tietokonetta tai puhut kännykkään, kuljet autolla tai bussilla, istut juttelemassa tai syömässä, teet läksyjä)?

	Arkisin kouluajan ulkopuolella	Vapaapäivinä
Alle 2 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 2 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 3 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 4 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 5 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 6 tuntia päivässä	☐	☐
Noin 7 tuntia päivässä tai enemmän	☐	☐

TUPAKOINTI JA PÄIHTEET

53. Jos joku parhaista kavereistasi tarjoaisi sinulle jotakin näistä, käyttäisitkö sitä?

Vastaa joka riville.

	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käyttäisin	Varmasti käyttäisin
Tupakka	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐

54. Luuletko, että käytät jotakin näistä seuraavan 12 kuukauden aikana? Vastaa joka riville.

	Varmasti en	Luultavasti en	Luultavasti käytän	Varmasti käytän
Tupakka	☐	☐	☐	☐
Nuuska	☐	☐	☐	☐
Sähkötupakka	☐	☐	☐	☐

55. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (siirry kysymykseen 57)
 vain yhden (siirry kysymykseen 57)
 noin 2–50
 yli 50

56. Mikä seuraavista vaihtoehtoista kuvaa parhaiten nykyistä tupakointiasi?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin

57. Oletko koskaan käyttänyt näitä?

	En lainkaan	Olen kokeillut kerran tai pari	Käytän silloin tällöin	Käytän päivittäin	Olen käyttänyt, mutta lopetin
Nuuskaa	☐	☐	☐	☐	☐
Vesipiippua (shisha)	☐	☐	☐	☐	☐

58. Käytätkö sähkötupakkaa, joka sisältää seuraavia aineita? Vastaa joka riville.

	En lainkaan	Olen kokeillut kerran tai pari	Käytän silloin tällöin	Käytän päivittäin	Olen käyttänyt, mutta lopetin
Nikotiinia	☐	☐	☐	☐	☐
Tupakkamakuja	☐	☐	☐	☐	☐
Muita makuaineita (esim. hedelmämaut)	☐	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta	☐	☐	☐	☐	☐

59. Mistä hankit viimeisen 30 päivän aikana käyttämäsi tupakkatuotteet? Vastaa molempiin kohtiin.

	Savukkeet	Nuuska
En ole käyttänyt viimeisen 30 päivän aikana	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐
Tilasin nettikaupasta	☐	☐
Hankin sosiaalisen median kautta	☐	☐
Vanhempani tai sisarukseni hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐
Muualta	☐	☐

60. Mistä hankit viimeisen 30 päivän aikana käyttämäsi sähkötupakat tai sähkötupakkatarvikkeet? Vastaa kaikkiin kohtiin.

	Sähkötupakka	Nikotiininesteet	Muut nesteet
En ole käyttänyt viimeisen 30 päivän aikana	☐	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐	☐
Tilasin nettikaupasta	☐	☐	☐
Hankin sosiaalisen median kautta	☐	☐	☐
Vanhempani tai sisarukseni hakivat tai tarjosivat	☐	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐	☐
Muualta	☐	☐	☐

61. Mitä mieltä olet viimeisen puolen vuoden aikana näkemiesi tupakka-askien varoitusmerkinnöistä?

- en ole nähnyt tupakka-askia
- en ole huomannut varoitusmerkintöjä
- ne saivat minut ajattelemaan tupakoinnin lopettamista
- ne saivat minut ajattelemaan tupakoimattomana pysymistä
- en ajatellut niistä juuri mitään

62. Ovatko vanhempasi tupakoineet sinun elinaikanasi?

	Äiti	Isä	Muu vanhempi
Ei ole tupakoinut	☐	☐	☐
On tupakoinut, mutta lopettanut	☐	☐	☐
Tupakoi nykyisin	☐	☐	☐
En tiedä	☐	☐	☐

63. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia, esimerkiksi puoli tölkkiä olutta tai enemmän?

- kerran viikossa tai useammin
- pari kertaa kuukaudessa
- noin kerran kuukaudessa
- harvemmin
- en käytä alkoholijuomia (siirry kysymykseen 66)

64. Kuinka usein käytät alkoholia tosin humalaan asti?

- kerran viikossa tai useammin
 noin 1-2 kertaa kuukaudessa
 harvemmin
 en koskaan

65. Miten hankit viime käyttökerralla nauttimasi alkoholijuomat?

	Kyllä	Ei
Ostin itse Alkosta	☐	☐
Ostin itse kaupasta	☐	☐
Ostin itse kioskista tai huoltoasemalta	☐	☐
Ostin itse ravintolasta tai baarista	☐	☐
Ostin itse laivalta tai ulkomailta	☐	☐
Isä tai äiti haki tai tarjosi	☐	☐
Vanhemmat sisarukset hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Otin kotoa ilman lupaa	☐	☐
Kaverini hakivat tai tarjosivat	☐	☐
Joku muu aikuinen tai tuntematon henkilö haki tai tarjosi	☐	☐

66. Käyttääkö joku vanhemmistasi mielestäsi liikaa alkoholia?

- ei (siirry kysymykseen 68)
 kyllä

67. Onko siitä aiheutunut sinulle haittaa?

- ei
 kyllä

68. Oletko koskaan kokeillut tai käyttänyt seuraavia aineita?

	En koskaan	Kerran	2–4 kertaa	5 kertaa tai useammin
Marihuanaa tai hasista (kannabista)	☐	☐	☐	☐
Haistellut jotain huumaavaa ainetta (liimaa, butaania tms.) päihtyäksesi	☐	☐	☐	☐
Lääkkeitä (rauhottavia, uni- tai särkylääkkeitä) tai alkoholia ja lääkkeitä yhdessä päihtyäksesi	☐	☐	☐	☐
Ekstaasia, amfetamiinia, Subutexia, heroiniä, kokaiinia, LSD:tä, gammaa tai muita vastaavia huumaavia aineita	☐	☐	☐	☐
Huumaavaa ainetta, josta et tiennyt, mitä se oli	☐	☐	☐	☐

69. Muistele viimeksi kuluneita 30 päivää. Kuinka monta kertaa olet tuona aikana käyttänyt edellisessä kysymyksessä mainittuja huumaavia aineita?

	En lainkaan	Kerran	2–4 kertaa	5 kertaa tai useammin
Marihuanaa tai hasista (kannabista)	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta edellisessä kysymyksessä mainittua huumaavaa ainetta	☐	☐	☐	☐

70. Millaisiksi arvioit ikäistesi mahdollisuudet hankkia huumeita, esimerkiksi marihuanaa tai hasista (kannabista), omalla paikkakunnallasi?

- erittäin helppoa
 melko helppoa
 melko vaikeaa
 erittäin vaikeaa
 en tiedä

71. Ihmisillä on erilaisia käsityksiä siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Hyväksytkö sinä ikäsiillasi seuraavat asiat?

	Kyllä	En	En osaa sanoa
Tupakointi	☐	☐	☐
Nuuskaaminen	☐	☐	☐
Sähkötupakan käyttö	☐	☐	☐
Alkoholin juominen vähäisessä määrin	☐	☐	☐
Alkoholin juominen humalaan asti	☐	☐	☐
Marihuanan (kannabiksen) polttaminen	☐	☐	☐

TAPATURMAT

72. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut koulussa tai koulumatkalla tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

	Ei kertaakaan	Kerran	Kaksi kertaa tai useammin
Välitunnilla	☐	☐	☐
Liikuntatunnilla	☐	☐	☐
Muulla tunnilla	☐	☐	☐
Työelämään tutustumisessa	☐	☐	☐
Koulumatkalla	☐	☐	☐

73. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut muulloin kuin koulupäivän aikana tai koulumatkalla onnettomuus tai tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

	Ei kertaakaan	Kerran	Kaksi kertaa tai useammin
Moottoriajoneuvon matkustajana tai kuljettajana	☐	☐	☐
Pyöräillessä	☐	☐	☐
Kävellessä (esim. auton töytäisy tai alle jääminen)	☐	☐	☐
Urheiluseuran tai vapaa-ajan liikunnan yhteydessä	☐	☐	☐
Kotona tai kotipihalla	☐	☐	☐
Työssä tai työpaikalla	☐	☐	☐
Muulloin vapaa-ajalla	☐	☐	☐

74. Onko sinulle tämän lukuvuoden aikana tapahtunut päihtyneenä tapaturma, jonka vuoksi olet käynyt lääkärillä, terveydenhoitajalla tai sairaanhoitajalla?

- ei kertaakaan
 kerran
 kaksi kertaa tai useammin

HÄIRINTÄ JA VÄKIVALTA

75. Onko sinulle viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana tehty seuraavia asioita?

	Kyllä	Ei
Varastettu tai yritetty varastaa jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä	☐	☐
Muuten varastettu jotain	☐	☐
Uhattu fyysisesti vahingoittaa netissä, puhelimessa tai kasvatusten	☐	☐
Käyty fyysisesti kimppuusi kuten lyöty, potkittu tai käytetty jotain asetta	☐	☐

Sinulla on oikeus päättää, millä tavalla sinua kosketetaan. Kenelläkään ei ole oikeutta koskea ilman lupaa yksityisiin alueisiisi (esim. uimapuvun peittävä alue). Jos joku on koskettanut sinua ikävällä tai pahalla tavalla, tai pakottanut sinut koskemaan itseään, se ei ole sinun vikasi. Tällaista kosketusta ei saa pitää salaisuutena, vaikka joku niin vaatisikin. Jos vastaat johonkin seuraavista kyllä, on tärkeää, että kerrot siitä myös aikuiselle, johon luotat.

76. Oletko kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Puhelimessa tai internetissä	☐	☐
Koulussa	☐	☐
Harrastuksissa	☐	☐
Kadulla, kauppakeskuksessa tai muualla julkisessa tilassa	☐	☐
Sinun tai jonkun toisen henkilön kotona tai muussa yksityisessä tilassa	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 78.

77. Kuka tai ketkä ovat tehneet sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita?

Voit valita useita henkilöitä.

- ystävä tai joku muu tuttu nuori tai lapsi
 perheen aikuinen (äiti, äitipuoli, isä, isäpuoli, vanhemman seurustelukumppani)
 sisarus (sisko, veli, siskopuoli, velipuoli)
 muu sukulainen (isovanhempi, täti, setä, eno, serkku)
 opettaja tai muu koulun aikuinen
 harrastuksen ohjaaja, valmentaja tai muu vastaava
 tuntematon henkilö
 muu henkilö

78. Oletko kokenut jotakin seuraavista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Kehoa tai seksuaalisuuttasi loukkaavaa kiusaamista, nimittelyä tai arvostelua	☐	☐
Kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoasi	☐	☐
Yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista	☐	☐
Rahan, tavarain tai päihteiden tarjoamista sinulle vastineeksi seksistä	☐	☐

Jos vastasit edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei, voit siirtyä kysymykseen 80.

79. Kuka tai ketkä ovat tehneet sinulle edellisessä kysymyksessä kuvattuja asioita? Voit valita useita henkilöitä.

- ystävä tai joku muu tuttu nuori tai lapsi
 perheen aikuinen (äiti, äitipuoli, isä, isäpuoli, vanhemman seurustelukumppani)
 sisarus (sisko, veli, siskopuoli, velipuoli)
 muu sukulainen (isovanhempi, täti, setä, eno, serkku)
 opettaja tai muu koulun aikuinen
 harrastuksen ohjaaja, valmentaja tai muu vastaava
 tuntematon henkilö
 muu henkilö

**80. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemastasi häirinnästä tai väkivalta-
lasta jollekin aikuiselle, johon luotat?**

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 82)

81. Oletko saanut tukea ja apua kokemaasi häirintään tai väkivaltaan viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olis tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmilta	☐	☐	☐	☐
Ystävilta ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

82. Ovatko vanhempasi tehneet sinulle seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	Ei
Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta	☐	☐
Haukkunut tai nimitellyt	☐	☐
Heittänyt tai potkinut esineitä (esim. paiskonut ovia)	☐	☐
Uhannut lyömisellä tai piiskaamisella	☐	☐
Töninyt tai ravistellut väkivaltaisesti	☐	☐
Tukistanut, antanut luunapin tai lyönyt avokämmenellä	☐	☐
Lyönyt nyrkillä tai esineellä tai potkaissut	☐	☐
Tehnyt jotain muuta väkivaltaista	☐	☐

83. Oletko nähnyt tai kuullut, että joku muu kuin sinä on tehnyt perheenjäsenillesi seuraavia asioita viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana?

	Kyllä	En
Hänelle on murjotettu tai kieltäydytty puhumasta	☐	☐
Häntä on haukuttu tai nimitelty	☐	☐
Häntä on uhattu väkivallalla	☐	☐
Häntä on tönitty tai ravisteltu väkivaltaisesti	☐	☐
Häntä on tukistettu, annettu luunappi tai lyöty avokämmenellä	☐	☐
Häntä on lyöty nyrkillä tai esineellä tai potkaistu	☐	☐
Hänelle on tehty jotain muuta väkivaltaista	☐	☐

Jos vastasit kahdessa edellisessä kysymyksessä kaikkiin kohtiin ei tai en, voit siirtyä kysymykseen 86.

84. Oletko kertonut viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana perheessä kokemastasi henkisestä tai fyysisestä väkivallasta jollekin aikuiselle, johon luotat?

- kyllä
 en (siirry kysymykseen 86)

85. Oletko saanut tukea ja apua perheessä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana kokemaasi väkivaltaan?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olis tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)	☐	☐	☐	☐
Palveluista koulun ulkopuolella (esim. terveyskeskus, poliisi, lastensuojelu)	☐	☐	☐	☐
Omilta vanhemmilta	☐	☐	☐	☐
Ystäviltä ja muilta läheisiltä	☐	☐	☐	☐
Ammattihenkilöltä nettipalvelussa	☐	☐	☐	☐

AVUN SAANTI JA PALVELUT

Terveydenhoitaja ja lääkäri tekevät kaikille oppilaille terveystarkastuksia säännöllisesti. Tavallisesti terveydenhoitaja kutsuu tai antaa ajan terveystarkastukseen. Lisäksi oppilaat voivat käydä terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolla tarpeen mukaan.

86. Oletko käynyt tämän lukuvuoden aikana koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin luona?

	En, ei ole ollut tarvetta	En, yritin enkä päässyt	Kyllä, 1–2 kertaa	Kyllä, 3–5 kertaa	Kyllä, yli 5 kertaa
Terveydenhoitajalla muuten kuin terveystarkastuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkärillä muuten kuin terveystarkastuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Kuraattorilla	☐	☐	☐	☐	☐
Psykologilla	☐	☐	☐	☐	☐

87. Kuinka helppoa sinun on ollut päästä koulusi terveydenhoitajan, lääkärin, kuraattorin tai psykologin vastaanotolle tämän lukuvuoden aikana?

	Erittäin helppoa	Melko helppoa	Ei helppoa eikä vaikeaa	Melko vaikeaa	Erittäin vaikeaa
Terveydenhoitajalle muuhun kuin terveystarkastukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Lääkärille muuhun kuin terveystarkastukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Kuraattorille	☐	☐	☐	☐	☐
Psykologille	☐	☐	☐	☐	☐

88. Milloin sinä olet viimeksi käynyt kouluterveydenhuollon terveystarkastuksessa? Valitse yksi vaihtoehto sekä terveydenhoitajan että lääkärin osalta.

	Peruskoulun alaluokilla	7. luokalla	8. luokalla	9. luokalla	En tiedä
Kouluterveydenhoitajalla	☐	☐	☐	☐	☐
Koululääkärillä	☐	☐	☐	☐	☐

89. Oliko joku vanhemmistasi mukana terveystarkastuksessa?

- kyllä, 7. luokalla
 kyllä, 8. luokalla
 kyllä, 9. luokalla
 ei
 en tiedä

90. Miten seuraavat asiat toteutuivat tämän lukuvuoden aikana tehdyssä terveystarkastuksessa?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Puhuttiin minulle tärkeistä asioista	☐	☐	☐	☐	☐
Mielipidettäni kuunneltiin	☐	☐	☐	☐	☐
Puhuttiin kotiasioistani	☐	☐	☐	☐	☐
Uskalsin kertoa asioistani rehellisesti	☐	☐	☐	☐	☐

Oppilaan asioita selvitetään joskus tapaamisessa, johon osallistuu enemmän kuin yksi työntekijä (esim. kuraattori, psykologi, opettaja, terveydenhoitaja tai asiantuntijoita koulun ulkopuolelta). Myös oppilas ja usein myös vanhemmat ovat tapaamisessa mukana.

91. Onko sinun asioitasi käsitelty edellä kuvatussa tapaamisessa tämän lukuvuoden aikana?

- en tiedä (siirry kysymykseen 93)
 ei (siirry kysymykseen 93)
 kyllä

92. Mitä asioita tapaamisessa käsiteltiin? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- terveysongelmia (esim. sairaus, mieliala)
 elintapoja (esim. syöminen, väsymys, päihteiden käyttö)
 kotiin ja perheeseen liittyviä vaikeuksia (esim. suhde vanhempaan, vanhempien ero, väkivalta, läheisen sairaus tai kuolema)
 kaverisuhteita (esim. kiusaaminen, yksinäisyys, ongelmat ihmissuhteissa)
 koulupoissaoloja
 oppimista tai oppimisvaikeuksia
 koulun sääntöjen rikkomista
 jatko-opintoja ja ammatin valintaa
 jotain muuta aihetta

93. Onko sinulla joku, jonka kanssa voit tarvittaessa keskustella mieltäsi painavista asioista?

- kyllä
 ei (siirry kysymykseen 95)

94. Kuka? Voit valita useita vaihtoehtoja.

- oma vanhempani
 ystävä tai muu läheinen
 koulun aikuinen (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori)
 muu ammattihenkilö (esim. nuorisotyöntekijä, lääkäri, hoitaja, poliisi, sosiaalityöntekijä)
 ammattihenkilö nettipalvelussa

95. Oletko saanut tukea ja apua hyvinvointiisi seuraavilta koulun aikuisilta tämän lukuvuoden aikana?

	Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	En, mutta olisin tarvinnut	En ole tarvinnut apua
Terveydenhoitajalta	☐	☐	☐	☐
Lääkäriltä	☐	☐	☐	☐
Psykologilta	☐	☐	☐	☐
Kuraattorilta	☐	☐	☐	☐
Opettajalta	☐	☐	☐	☐
Joltain muulta aikuiselta koulussa	☐	☐	☐	☐

PERHE JA ASUMINEN

96. Asutko molempien vanhempien kanssa yhteisessä kodissa?

- kyllä (siirry kysymykseen 99)
 en

97. Keiden vanhempien kanssa asut?

- asun vanhempieni luona vuorotellen, he eivät asu yhdessä (siirry kysymykseen 99)
 asun vain yhden vanhemman kanssa (siirry kysymykseen 99)
 en asu vanhempieni kanssa

98. Jos et asu vanhempiesi kanssa, missä asut?

- isovanhempien tai muiden sukulaisten kanssa ilman vanhempiani
 sijaisperheessä
 lastensuojelulaitoksessa
 perhekodissa
 asun asuntolassa
 asun muulla tavoin

99. Mitkä seuraavista kuvaavat perhettäsi? Voit valita useamman vaihtoehdon.

- minulla on yksi vanhempi
 minulla on kaksi vanhempaa
 minulla on useampi kuin kaksi vanhempaa
 minulla ei ole vanhempia tai en ole yhteydessä heihin
 vanhempani ovat eronneet
 minulla on yksi koti
 minulla on kaksi tai useampia koteja
 elän uusperheessä
 elän sateenkaariperheessä
 perheessäni on kaksoset, kolmoset tai neloset
 minut on adoptoitu

100. Mikä on korkein koulutus, jonka vanhempasi ovat suorittaneet?

	Äiti	Isä	Muu vanhempi
Peruskoulu tai vastaava	☐	☐	☐
Lukio tai ammatillinen oppilaitos	☐	☐	☐
Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen lisäksi ammatillisia opintoja	☐	☐	☐
Yliopisto, ammattikorkeakoulu tai muu korkeakoulu	☐	☐	☐

101. Ovatko vanhempasi olleet viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana työttöminä tai lomautettuina?

- eivät
 on, yksi vanhemmistani
 on, kaksi tai useampi vanhemmistani

102. Millaiseksi arvioit perheesi taloudellisen tilanteen?

- erittäin hyväksi
 melko hyväksi
 kohtalaiseksi
 melko huonoksi
 erittäin huonoksi

103. Missä maassa sinä ja vanhempasi olette syntyneet? Vastaa kaikkien osalta.

	Sinä	Äiti	Isä
Suomi	☐	☐	☐
Ruotsi	☐	☐	☐
Viro	☐	☐	☐
Venäjä tai entinen Neuvostoliitto	☐	☐	☐
Entinen Jugoslavia	☐	☐	☐
Jokin muu Euroopan maa	☐	☐	☐
Somalia	☐	☐	☐
Irak	☐	☐	☐
Iran	☐	☐	☐
Afganistan	☐	☐	☐
Kiina	☐	☐	☐
Thaimaa	☐	☐	☐
Vietnam	☐	☐	☐
Jokin muu maa	☐	☐	☐

104. Kuinka kauan olet asunut Suomessa?

- koko ikäni
 yli 10 vuotta, mutta en aina
 5–10 vuotta
 1–4 vuotta
 alle vuoden

105. Koetko kuuluvasi seuraaviin kulttuuriryhmiin?

	Kyllä	En
Saamelaiset	☐	☐
Romanit	☐	☐
Suomenruotsalaiset	☐	☐

106. Koen olevani tärkeä osa

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Perhettä	☐	☐	☐	☐	☐
Sukua	☐	☐	☐	☐	☐
Ystäväporukkaa	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastusporukkaa	☐	☐	☐	☐	☐
Eniten käyttämäni nettiyhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Luokkayhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Kouluyhteisöä	☐	☐	☐	☐	☐
Suomalaista yhteiskuntaa	☐	☐	☐	☐	☐

107. Onko elämässäsi tapahtunut seuraavia muutoksia tämän lukuvuoden aikana?

	Kyllä	Ei
Koulun vaihto	☐	☐
Vanhempien ero	☐	☐
Uusperheen muodostuminen	☐	☐
Sisaruksen syntymä	☐	☐
Oma vakava sairaus, vammautuminen tai muu vastaava	☐	☐
Perheenjäsenen tai muun läheisen ihmisen vakava sairaus tai kuolema	☐	☐

108. Pystytkö keskustelemaan vanhempiesi kanssa omista asioistasi?

- en juuri koskaan
 silloin tällöin
 melko usein
 usein

109. Perheellämme on riittävästi yhteistä aikaa.

- täysin samaa mieltä
 samaa mieltä
 ei samaa eikä eri mieltä
 eri mieltä
 täysin eri mieltä

TYTYTYVÄISYYS ELÄMÄÄN

---

110. Oletko elämääsi tällä hetkellä

- erittäin tyytyväinen
 melko tyytyväinen
 en tyytyväinen enkä tyytymätön
 melko tyytymätön
 erittäin tyytymätön

111. Kuinka hyvin seuraavat väittämät kuvaavat tuntemuksiasi tällä hetkellä?

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Tunnen, että elämälläni on päämäärä ja tarkoitus	☐	☐	☐	☐	☐
Tunnen olevani arvokas	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn tekemään elämäni liittyviä päätöksiä	☐	☐	☐	☐	☐
Pystyn toimimaan sen mukaisesti, mitä itse pidän tärkeänä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen elämäni olevan hyvin hallinnassani	☐	☐	☐	☐	☐
Koen pärjääväni elämässäni	☐	☐	☐	☐	☐
Jos joudun vaikeuksiin, keksin niihin yleensä ratkaisun	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän, kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeaa	☐	☐	☐	☐	☐

VAPAA-AIKA

112. Paljonko käytät yleensä arkipäivänä aikaa seuraaviin asioihin?

	En lainkaan	Noin tunnin tai vähemmän	Noin 2 tuntia	Noin 3 tuntia	Noin 4 tuntia	Noin 5 tuntia tai enemmän
Vietän aikaa sosiaalisessa mediassa tai pelaan pelejä tietokoneella, puhelimella, konsolilla tai muulla laitteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Katselen televisio-ohjelmia, videoklippejä tai elokuvia	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Seuraavassa kysymyksessä netillä tarkoitetaan erilaisilla laitteilla (kuten kännykkä, tabletti, tietokone, televisio) käytettäviä sovelluksia, pelejä, elokuvia tai ohjelmia. Netin käyttöä ovat myös sosiaalinen media ja verkkopalvelut.

113. Kuinka usein olet kokenut seuraavia asioita?

	Hyvin usein	Melko usein	Ei kovin usein	En koskaan
Olen yrittänyt viettää vähemmän aikaa netissä, mutta en ole onnistunut	☐	☐	☐	☐
Minun pitäisi viettää enemmän aikaa perheen, ystävien tai läksyjen parissa, mutta kaikki aika kuluu netissä	☐	☐	☐	☐
Olen huomannut olevani netissä vaikka minua ei ole oikeastaan edes huvittanut	☐	☐	☐	☐
Olen tuntenut oloni hermostuneeksi kun en ole päässyt nettiin	☐	☐	☐	☐
En ole syönyt tai nukkunut netin takia	☐	☐	☐	☐

Rahapelillä tarkoitetaan pelaamista, jossa **voitto tai tappio on rahaa**. Rahapelejä ovat mm. vedonlyöntipelit, rahapeliautomaatit, raaputusarvat, internetissä pelattavat rahapelit (kuten nettipokeri) sekä yksityiset korttipelit rahapanoksin.

114. Kuinka usein pelaat rahapelejä?

- 6-7 päivänä viikossa
- 3-5 päivänä viikossa
- 1-2 päivänä viikossa
- harvemmin kuin kerran viikossa
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- en ole pelannut viimeisen vuoden aikana

115. Kuinka usein teet seuraavia asioita kouluajan ulkopuolella?

	Lähes päivittäin	Joka viikko	Joka kuukausi	Harvemmin	En koskaan
Harrastan urheilua tai liikuntaa omatoimisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan ohjattua urheilua tai liikuntaa seuran tai järjestön tunneilla, harjoituksissa, kilpailuissa tai otteluissa	☐	☐	☐	☐	☐
Osallistun jonkin muun seuran, yhdistyksen tai järjestön toimintaan, esim. partio, 4H-kerho, vapaapalokunta, seurakunta	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan laulamista, soittamista tai näyttelemistä	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan kirjoittamista, piirtämistä, maalailua, valokuvaamista tai videokuvaamista	☐	☐	☐	☐	☐
Teen käsi- tai puutöitä, askartelen tai korjaan koneita tai laitteita	☐	☐	☐	☐	☐
Seuraan uutisia televisiosta, sanomalehdistä tai netistä	☐	☐	☐	☐	☐
Hoidan lemmikkiä tai kotieläintä tai oleskelen luonnossa	☐	☐	☐	☐	☐
Luen kirjoja omaksi ilokseni	☐	☐	☐	☐	☐
Harrastan säännöllisesti jotain muuta	☐	☐	☐	☐	☐

116. Teetkö koulutyön ohella iltapäivisin, iltaisin tai viikonloppuisin työtä, josta sinulle maksetaan palkkaa?

- en (siirry kysymykseen 118)
 kyllä

117. Työskentelen keskimäärin viikossa

- 1–5 tuntia
 6–10 tuntia
 yli 10 tuntia

118. Merkitse vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa omaa mielipidettäsi. Asuinalueella tarkoitetaan omaa kaupunginosaasi tai pienemmillä paikkakunnilla esimerkiksi kuntaa tai taajamaa.

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Asuinalueellani järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille	☐	☐	☐	☐	☐
Asuinalueellani on tarpeeksi oleskelutiloja nuorille	☐	☐	☐	☐	☐
Tiedän asuinalueeni harrastusmahdollisuuksista	☐	☐	☐	☐	☐
Minulle sopivat harrastuspaikat sijaitsevat liian kaukana	☐	☐	☐	☐	☐
Minua kiinnostavat harrastukset ovat liian kalliita	☐	☐	☐	☐	☐

KIITOS VASTAUKSISTASI!

Jos kyselyn asiat mietittyvät sinua, keskustelethan niistä vanhempiesi tai muun tutun aikuisen kanssa. Voit myös ottaa yhteyttä opettajaasi, koulusi terveydenhoitajaan, psykologiin tai kuraattoriin.